

MAĐARSKA

Branko Pek

Mirna reintegracija

HRVATSKA

pobjeda
razumom

TREĆE IZDANJE

BOSNA I
HERCEGOVINA

KORISNIK

ZAJEDNICA POVRATNIKA OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE

www.zpobz.hr; e-mail: zajednicapovratnika@gmail.com; tel: 031/215030

PARTNER

HEROJI OSIJEKA

www.herojosijeka.hr; e-mail: herojosijeka@gmail.com; tel: 031/215030

PROJEKT

PRAVO NA DOM I MIRNA REINTEGRACIJA HRVATSKOG PODUNAVLJA

EUROPSKI SOCIJALNI FOND:

Operativni program

»Učinkoviti ljudski potencijali« 2014. - 2020.

UP. 04.2.1.11.0278

Ukupna vrijednost projekta:

405.866,69 kn

Sufinancirani iz ESF: 344.968,69 kn

Sufinancirano iz državnog proračuna: 60.880,00 kn

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda
Projekt je sufinancirao Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske

Sadržaj biltena isključivo je odgovornost Zajednice povratnika Osječko-baranjske županije
Za više informacija o EU fondovima posjetite web stranicu www.strukturnifondovi.hr

**MIRNA REINTEGRACIJA
POBJEDA RAZUMOM**
Treće izdanje

OSIJEK, 2023.

Ova publikacija posvećena je 25. obljetnici završetka procesa mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja, najuspješnije misije UN-a u povijesti, koja je započela 15. siječnja 1996. i završila 15. siječnja 1998. godine, čime je Republika Hrvatska oslobodila i posljednji okupirani dio zemlje i uključila ga u ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske. To je bio kraj dugogodišnjeg rata i početak stvaranja uvjeta za suživot donedavno zaraćenih strana, procesa koji još i danas traje.

I Vijeće sigurnosti UN-a također je izrazilo svoju duboku zahvalnost prijelaznom upravitelju Jacques Paul Kleinu za njegove napore u promicanju mira, stabilnosti i demokracije u regiji te civilnom i vojnom osoblju UNTAES-a za njihovo zalaganje i postignuća u procesu mirne reintegracije toga područja u sastav Republike Hrvatske.

**ZAJEDNICA POVRATNIKA
OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE**

**MIRNA REINTEGRACIJA
POBJEDA RAZUMOM**
Treće izdanje

OSIJEK, 2023.

Izdavač:

Studio HS internet do.o. Osijek
Zajednica povratnika Osječko-baranjske županije

Za izdavača:
Tibor Santo
Branko Pek

Uredništvo:

Branko Pek, dr. sc. Sandra Cvikić, Nada Arbanas, prof.

Glavni urednik:
Branko Pek

Grafički urednik:
Branko Pek

Naslovna stranica:
Đuro Jelečević

Grafička priprema i prijelom:
Studio HS internet do.o. Osijek

Tisak:
Studio HS internet d.o.o. Osijek

ISBN 978-953-8198-96-0

CIP dostupan u: GRADSKA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA U OSIJEKU

Ova publikacija financirana je sredstvima Europske unije
iz Europskog socijalnog fonda

**ZAJEDNICA POVRATNIKA
OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE**

MIRNA REINTEGRACIJA POBJEDA RAZUMOM

Treće izdanje

PRIREDILI I UREDILI:

Branko Pek
Dr. sc. Sandra Cvikić
Akademik Josip Miličević
Nada Arbanas
Nenad Grgurica

OSIJEK, 2023.

SADRŽAJ:

Slovo urednika - Branko Pek	str. 11
Hrvatska obilježava 25 godina mirne reintegracije- Igor Vučković	str. 12
Zaboravljena pobjeda razumom - operacija Grom.....	str. 17
Prijelazna uprava za istočnu Slavoniju, Baranju i zapadni Srijem - UNTAES	str. 20
UNTAES i Dayton-Pariški sporazum.....	str. 22
Uloga prijelazne policije u procesu reintegracije hrvatskog Podunavlja	str. 25
Carinska reintegracija hrvatskog Podunavlja	str. 27
Hrvatska ratificirala Sporazum za povratak prognanika	str. 38
Sporazum o reintegraciji zdravstvenog sustava.....	str. 40
Ispunjeni osnovni ciljevi	str. 41
Reintegracija osnovnog školstva u Vukovaru	str. 45
Tuđmanova najveća nepriznata pobjeda (Lada Puljizević, Željko Stipanović)..	str. 47
Mirna reintegracija koju je osmislio predsjednik Tuđman bila je bitka dobivena razumom, a ne oružjem (Darko Hudelist).....	str. 49
Govor Franje Tuđmana u Vukovaru 8. lipnja 1997.....	str. 59
J.P. Klein: Srbima sam poručio: Možete ostati i živjeti normalno ili se selite.....	str. 69
Uspjeh prijelazne uprave stvar je povjerenja ljudi (Jacques Paul Klein)	str. 75
O reintegraciji sasvim osobno (Ivan Vrkić)	str. 81
Dr. sc. Ana Holjevac: Mirna reintegracija Vukovara i Hrvatskog Podunavlja	str. 87
Mirna reintegracija i tranzicijska pravda u RH (dr. sc. Sandra Cvikić)	str.103
Nada Arbanas - sjećanja	str. 113
Sjećanje na proces povratka privremeno okupiranog hrvatskog Podunavlja.....	str.126
Vesna Škare Ožbolt.....	str. 129
Međunarodna i ustavno - pravna zaštita državnih granica Republike Hrvatske s osvrtom na aktualno stanje s Republikom Srbijom.....	str. 131
Kratka kronologija UNTAES-a.....	str. 138
Epilog: Život poslije mirne reintegracije	str. 143

Vojno-redarstvenom operacijom “Oluja” 5. kolovoza 1995. oslobođen je najveći dio okupiranog teritorija Republike Hrvatske. Pod okupacijom je ostalo još Hrvatsko Podunavlje

Za prijelaznog upravitelja Hrvatskog Podunavlja imenovan je američki general i diplomat Jacques Paul Klein

MIRNA REINTEGRACIJA – POBJEDA RAZUMOM

III izdanje

SLOVO UREDNIKA:

Prvo izdanje ove publikacije bilo je posvećeno 25. obljetnici početna mirovne misije Ujedinjenih naroda pod nazivom UNTAES koja je oformljena na temelju potpisanog Erdutskog sporatuma. Temeljni cilj ove misije UN-a bio je demilitarizacija cijeloga hrvatskog Podunavlja, razoružavanje svih vojnih i paravojnih formacija i uspostava najprije prijelazne uprave UN-a a u konačnici integracija hrvatskog Podunavlja u ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske i povratak prognanika i raseljenih osoba svojim domovima.

Za prijelaznog upravitelja Hrvatskog Podunavlja imenovan je američki general i diplomat Jacques Paul Klein a za zapovjednika snaga UNTAES-a također američki general William Walker koji je nakon godinu dana imenovan novim prijelaznim upraviteljem.

Misija je započela 15. siječnja 1996. godine i završila 15. siječnja 1998. godine, iako je bilo velikih otpora srpskog poćanstva u okupiranom Podunavlju, vojne snage UNTAES-a u svega 30 dana uspjele su razoružati sve vojne i paravojne formacije i sve oružje, a bilo ga je nevjerojatno puni, staviti pod svoju punu kontrolu.

Ubrzano se radilo na uspostavi legalnih vlasti na način da su se proveli izbori za lokalnu i regionalnu samoupravu, iako u neprirodnim uvjetima jer je sastav stanovništva nasilno promijenjen tijekom rata. No, bitno je da su izbori provedeni po hrvatskim zakonima i da su se svi stanovnici masovno odazvali.

Nakon izbora general Klein krenuo je s inicijativom uspostave telefonskih linija preko hrvatskom teleoperatera i konačno uvođenje hrvatske novćane valute - Kune. Diplomatsko iskustvo generala Kleina je u svemu tome imalo veliku ulogu i znaćaj.

Dvije godine nakon tiskanja prvoga izdanja ove publikacije, kao glavni urednik, proućavao sam i ostale aspekte ove mirovne misije i došao do zanimljivih ali i povijesno bitnih informacija i uloge drugih službi unutar sustava funkcioniranja državnih institucija kao što su carinske službe i policija te ni malo jednostavna uspostava zdravstvenog, obrazovnog i monetarnog sustava u hrvatskom Podunavlju. U tom smislu dopunjen je sadržaj ovoga trećeg izdanja knjige Mirna reintegracija-pobjeda razumom, uključujući i svjedoćabstva tada nositelja visokih funkcija u procesu mirne reintegracije.

Branko Pek

UVOD

Hrvatska obilježava 25 godina mirne reintegracije

Hina 15. 1. 2023.

Piše: Igor Vučković

Uspješno završenom mirnom reintegracijom hrvatskog Podunavlja u ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske mirnim su putem vraćeni okupirani dijelovi Osječko-baranjske i Vukovarsko-srijemske županije.

Završetak mirovnog procesa, nakon dvogodišnje prijelazne uprave Ujedinjenih naroda, omogućio je obnovu tih područja, razorenih u Domovinskom ratu, povratak prognanika i izbjeglica te reintegraciju gospodarstva i javnih službi u pravni sustav Republike Hrvatske.

Erdutskim sporazumom pokrenut proces mirne reintegracije

Nakon nekoliko sastanaka s predstavnicima lokalnih Srba iz Podunavlja, početak reintegracije omogućilo je potpisivanje Temelnog (erdutskog) sporazuma o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnome Srijemu 12. studenoga 1995. u Erdutu i Zagrebu.

Dokument su potpisali tadašnji predstojnik Ureda predsjednika RH Hrvoje Šarinić i vođa srpskoga pregovaračkog izaslanstva Milan Milanović te kao svjedoci tadašnji američki veleposlanik u RH Peter Galbraith i posrednik UN-a Thorvald Stoltenberg.

Sporazum je predviđao prijelazno razdoblje od godinu dana, koje može biti produljeno najviše za još jednu godinu, uspostavu prijelazne uprave UN-a i raspoređivanje međunarodnih snaga koje će održavati mir i sigurnost te uspostavu privremenih policijskih snaga. Sporazum je odredio da će prijelazna uprava omogućiti povratak prognanika i izbjeglica te da će organizirati izbore za tijela lokalnih vlasti u Podunavlju.

Prijelazni upravitelj umirovljeni američki general Jacques Paul Klein

Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a od 15. siječnja 1996. uspostavljena je Pri-

jelazna uprava UN-a u istočnoj Slavoniji - UNTAES (UN Transitional Authority in Eastern Slavonia), a za prijelaznog upravitelja imenovan je umirovljeni američki general Jacques Paul Klein.

Kao tijelo za provedbu mirne reintegracije, Vlada RH je u Osijeku osnovala Ured privremene uprave za uspostavu hrvatske vlasti u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnome Srijemu, a za predstojnika je imenovan Ivica Vrkić.

Početak povratka prognanika omogućen je razvojačenjem i povlačenjem svih srpskih paravojnih postrojba u lipnju 1996., nakon čega je UNTAES preuzeo nadzor nad svim vojnim objektima na tom području.

Od 1. srpnja počela je djelovati i prijelazna policija, koja je polovicom prosinca iduće godine uključena u sastav MUP-a RH.

Ekshumacija iz masovne grobnice na Ovčari

Ekshumacije na Ovčari Izvor: Cropix / Autor: Arhiva JL

Te je godine za blagdan Svih svetih više tisuća hrvatskih prognanika prvi put nakon progonstva 1991. godine organizirano moglo posjetiti groblja na području hrvatskog Podunavlja pod nadzorom UNTAES-a.

Vraćanjem naftnih polja u Đeletovcima u sustav Ine, početkom 1997. godine, počela je reintegracija javnih poduzeća i gospodarstva u hrvatskome Podunavlju.

Jedan od ključnih trenutaka za ponovnu uspostavu legalne hrvatske vlasti u Podunavlju bilo je održavanje lokalnih izbora za općinska i gradska vijeća te skupštine Osječko-baranjske i Vukovarsko-srijemske županije 13. travnja 1997.

U svibnju 1997. kuna sredstvo plaćanja

Reintegracija hrvatskog Podunavlja u platni sustav RH provedena je 19. svibnja 1997. odlukom prijelaznog upravitelja Jacquesa Kleina o uvođenju hrvatske kune kao službenog sredstva plaćanja na tom području.

Radi provedbe dvosmjernog povratka, otvoreno je šest ispostava Ureda za prognanike i izbjeglice Vlade RH, a tadašnji predstojnik tog ureda Lovre Pejković predao je 9. srpnja 1997. u Iloku povratničke kartone tadašnjem iločkom gradonačelniku Stipanu Kraljeviću i članovima Gradske uprave, čime je službeno počeo proces povratka prognanika u hrvatsko Podunavlje.

Na dužnosti prijelaznog upravitelja, odlukom glavnog tajnika UN-a, od 1. kolovoza 1997. Jacquesa Paula Kleina zamijenio je William Walker.

Kako bi se na tom području omogućili povratak i pomirba, u listopadu 1997. godine osnovan je Nacionalni odbor za uspostavu povjerenja na ratom stradalim područjima Hrvatske, čijom je predsjednicom imenovana tadašnja zamjenica predstojnika Ureda predsjednika Vesna Škare-Ožbolt.

Vlak mira u Vukovaru

*Vlak mira stigao u Vukovar. Jacques Paul Klein dočekaio hrvatski državni vrh na čelu s Predsjednikom RH Franjom Tuđmanom
Izvor: EPA / Autor: ANTONIO BAT*

Hrvatski predsjednik Franjo Tuđman nekoliko je puta, tijekom mirne reintegracije, posjetio hrvatsko Podunavlje, prvi put 3. prosinca 1996., a zatim i 8. lipnja 1997., kada je "Vlakom mira" stigao u Vukovar.

Tada je istaknuo kako dolazak vlakom u Vu-

kovar "nije samo početak konačnog povratka prognanika, nego i dokaz svekolike skrbi hrvatske vlasti, svih hrvatskih javnih institucija da se ovo razoreno područje što prije izgradi i što prije uvrsti u svekoliki društveni, gospodarski i kulturni život hrvatske domovine".

Predsjednik Tuđman posjetio je 2. lipnja 1997. i Beli Manastir, a taj je datum osječko-baranjska Županijska skupština proglasila danom te županije.

Tijekom 1997. godine postignuti su sporazumi o reintegraciji poštansko-telekomunikacijskoga, obrazovnog i zdravstvenog sustava u hrvatskom Podunavlju u pravni sustav RH.

Tuđman: Dolaskom na svoju granicu na Dunavu hrvatski je narod potvrdio svoju veličanstvenu pobjedu u nametnutom mu ratu

Vijeće sigurnosti UN-a poduprlo je rezolucijom od 19. prosinca 1997. završetak mandata misije UNTAES-a u predviđenom roku, a 15. siječnja 1998. završetak mirne reintegracije hrvatskoga Podunavlja obilježen je na svečanostima u kinodvorani u Borovu naselju te dan poslije u Zagrebu.

Na svečanosti u Borovu naselju posebni izaslanik glavnog tajnika UN-a Bernard Miyet ocijenio je kako je misija UNTAES-a uspješno ostvarila planirane ciljeve, a prijelazni upravitelj William Walker da je, unatoč nekim početnim predviđanjima o neuspjehu mirne reintegracije, na tome području zavladao mir, a većina stanovništva prihvatila hrvatsku vlast.

Na skupu u Zagrebu predsjednik Tuđman rekao je kako su "predajom hrvatskog Podunavlja službenim predstavnicima hrvatske vlasti konačno završene agresija na Hrvatsku i okupacija posljednjeg dijela njezina teritorija, a dolaskom na svoju granicu na Dunavu hrvatski je narod potvrdio svoju veličanstvenu pobjedu u nametnutom mu ratu".

Igor Vučković

Sedam gardijskih brigada HV-a spremno je čekalo zapovjed vrhovnog zapovjednika da se krene u vojno oslobađanje hrvatsog Podunavlja (Foto: screenshot HRT)

NIKAD OSTVARENA OPERACIJA HV-a

OPERACIJA GROM

Operacija Grom (radni naziv Vukovarska golubica) bila je planirana vojno-redarstvena operacija HV-a početkom studenog 1995. i polovicom 1996. godine. Operacijom se namjeravalo vojno osloboditi posljednji preostali okupirani dio Hrvatske nakon operacije Oluja - područje Hrvatskog Podunavlja. Od operacije se odustalo opredjeljenjem RH za mirnu reintegraciju Podunavlja i potpisivanjem Erdutskog sporazuma.

Pozadina

Nakon završetka oslobodilačkih vojnih operacija HV-a u Hrvatskoj i BiH u ljeto 1995., došlo je do prekretnice u odnosu snaga. Hrvatska je strana, na krilima velikih pobjeda, bila raspoložena vojnički osloboditi simbol Domovinskog rata, Vukovar, a uznemireni Srbi predlagali su čak i kolektivno iseljavanje. Na temelju nekih podataka može se zaključiti da su nakon Oluje jedinice Vojske Jugoslavije, odnosno njezina Novosadskog korpusa, ušle na područje istočne Slavonije i Baranje, kako bi pružile potporu 11. slavonsko-baranjskom korpusu SVK u slučaju hrvatskog napada. Predstavnici vukovarskih Srba izjavljivali su veleposlaniku Europske unije kako je za njih neprihvatljivo prihvatiti hrvatsku vlast, u čemu će ustrajati i pod cijenu novog sukoba. Od početka listopada održan je niz sastanaka predstavnika RH i pobunjenih Srba kako bi se pronašlo rješenje do početka konferencije u Daytonu 1. studenog. Istodobno, kao rezervnu opciju u slučaju da pregovori propadnu, državni i vojni vrh Hrvatske počeo je pripreme za novu veliku vojnu operaciju oslobađanja preostalog okupiranog dijela Podunavlja. Predsjednik Tuđman operaciji je dao radno ime "Vukovarska golubica".

Planirani tijek operacije

Odmah nakon Oluje započela je obavještajna operacija Manjinjorgo, provedena kao priprema za operaciju Grom. Za cilj joj je bio stvoriti obavještajne pretpostavke za samu napadnu operaciju. Hrvatske bespilotne letjelice snimale su svaki metar Baranje i Podunavlja, uključujući i teritorij Vojvodine i Istočnog Srijema, gdje su bile raspoređene snage novosadskog korpusa VJ. Osnovani su združeni stožeri u koje su pozvani časnici koji su se najviše dokazali u Bljesku i Oluji. Počele su dobro skrivene pripreme i simulacije bitaka, a računalo se da će u akciju krenuti između 30 i 50 tisuća vojnika iz pet gardijskih brigada. U pričuvi je bilo raspoređeno još oko 100.000 vojnika, za slučaj uključivanja Vojske Jugoslavije u sukob. Mjesecima su do potankosti slagani planovi. Snage pobunjenih Srba bile su dobro ukopane, zaštićene minskim

poljima. Na okupiranom području Srbi su raspolagali s oko 25.000 vojnika. Stožer HV-a pripremao je taktičko iznenađenje. Nova taktika nazvana je “vatreni kanali”, a potom preimenovana u “vatrene kočije” u čast Slavoncima. Naziv simbolizira sliku koju bi stvorila masovna uporaba topništva i raketnih jedinica koje bi postupno spaljivale pomno određene pravce-kanale u koje bi se onda slijevale oklopne jedinice i gardisti iz pet brigada. Operacija je trebala rezultirati prodorom kroz obranu neprijatelja - kroz Baranju bi bila probijena tri “vatrene kanala”, a kroz vukovarsko područje četiri. Tim klinovima pobunjeničke snage bile bi raskoljene, uz istodobno uništavanje zapovjednih centara i uporišta naletima borbenih helikoptera Mi-24. Cilj je bio munjevito izbiti na Dunav te zauzeti kompletan prostor oko Dunava. Helikopterskim desantima dostavljala bi se logistika jedinicama koje bi došle do Dunava. Operacija je trebala trajati maksimalno tri dana, a posebno su uvijek bavani načini borbe u naseljenom mjestu. Operacija je zamišljena kao munjevita kako bi se sačuvalo barem ono što je ostalo od Vukovara.

Odustajanje od operacije

Stavljanjem potpisa predstavnika hrvatske vlade i predstavnika pobunjenih Srba na Erdutski sporazum 12. studenoga 1995. i donošenjem Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a br. 1037 15. siječnja 1996. kojom je uspostavljena Prijelazna Uprava Ujedinjenih naroda za istočnu Slavoniju, Baranju i zapadni Srijem (UNTAES) započeo je proces vraćanja Podunavlja pod hrvatsku vlast, dovršen dvije godine kasnije. SRJ i pobunjeni Srbi i nakon donošenja Erdutskog sporazuma smatrali su da postoji realna, iako razmjerno mala mogućnost da Hrvatska pokrene vojnu operaciju. Iako se od operacije ipak odustalo, po sjećanjima Mate Granića, tada hrvatskog ministra vanjskih poslova, dijelovi hrvatskog vodstva, odnosno vojni krugovi, utjecali su na predsjednika Tuđmana da ipak pokrene vojnu operaciju. Granić ne navodi točno razdoblje kada je došlo do tog prijedloga ali se može pretpostaviti da je riječ o drugoj polovici 1996. Kako navodi Granić, on je zatim u jednom intervjuu za hrvatski tisak izjavio da bi vojno preuzimanje Podunavlja za Hrvatsku imalo teške međunarodne posljedice, te je nakon toga spomenuta operacija “otkazana”, a Tuđmanu je Granićev istup navodno “dobro došao” da se riješi pritiska iz Ministarstva obrane da se spomenuta operacija izvede.

Razlozi odustajanja

Vanjskopolitički razlozi

Međunarodna zajednica bila je zabrinuta znajući da Hrvati namjeravaju krenuti u vojnu operaciju oslobađanja, što bi rezultiralo novom izbjegličkom krizom i poljuljalo režim Slobodana Miloševića. U tom slučaju, strahovalo se od izravnog uključenja Vojske Jugoslavije u sukob, čime bi se rat još više rasplamsao,

a došlo bi do frontalnog sudara Hrvatske i Srbije na prostoru Podunavlja. Eventualna hrvatska vojna akcija značila bi miniranje američke mirovne inicijative odnosno pregovora u Daytonu, čime bi se rat u BiH nastavio. U tom slučaju, Hrvatska bi pred cijelim svijetom bila označena kao krivac za neuspjeh pregovora.

Broj potencijalnih žrtava

Budući da je velik dio terena i mostovi prema Baranji bio miniran, procjenjivalo se da hrvatski oklop ne bi mogao brzo napredovati. Također, imajući u vidu neposrednu blizinu granice sa Srbijom, nije bilo isključen udar topništva iz Srbije po hrvatskim snagama[7]. Kada je predsjednik Tuđman čuo da je broj potencijalnih žrtava procijenjen na 1.500[7] – što je bila konzervativna procjena – odlučio je na svaki način izbjeći vojnu akciju.[3] Svoju odluku obrazložio je riječima: “važan mi je svaki život, i hrvatski i srpski”.[3] U lipnju 1997., pri polasku prvog vlaka u Vukovar, javno je objasnio zašto se Hrvatska opredijelila za mirno rješenje:

„Ne zbog preporuke europskih i svjetskih sila, nego i zbog hrvatskih nacionalnih interesa, da nemamo više žrtava i razaranja, da dokažemo svijetu...da nam nije do toga da svi Srbi napuste Hrvatsku, već da u Hrvatskoj ostanu oni koji je žele priznati kao svoju domovinu...”

(Franjo Tuđman)

Dr. Franjo Tuđman

Foto: screenshot HRT

Izvori:

1. Galbraith: Nismo znali kakva će RH biti, no sada je suvremena država, Večernji list, 12.11.2010
2. Davor Dijanović: Davor Domazet-Lošo: „Hrvatski domovinski rat 1991.-1995. strateški pogled“, HRsvijet.net, 9.7.2011.
3. Zašto Hrvatska vojska nije oslobodila istočnu Slavoniju? Vesna Škare-Ožbolt, Tportal, 15. siječnja 2013.
4. Srpska oblast Istočna Slavonija, Baranja i Zapadni Srijem - od “Oluje” do dovršetka mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja (prvi dio), Nikica Barić, scrinia slavonica 11 (2011), 393-454.
5. (srpski) M. Mitrić, “Vukovar posetio ambasador Evropske unije”, Vukovarske novine, br. 64 (30. kolovoza 1995.), 2.
6. Mate Granić, Vanjski poslovi, Iza kulisa politike (Zagreb, 2005), 147-148.
7. KOGA JE ABOLIRAO TUĐMAN O zapaljivom pitanju za Globus govore svjedoci vremena: Kako je zakonom o općem oprostima plaćena cijena mirne reintegracije. jutarnji.hr (engleski). Pri stupljeno 13. listopada 2018.
8. Govor Predsjednika Republike Hrvatske, dr. Franje Tuđmana u Vukovaru, 8. lipnja 1997. godin Inačica izvorne stranice arhivirana 23. travnja 2013. Pristupljeno 25. siječnja 2013.

<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/nikad-ostvarena-operacija-hv-a-vojna-opcija-oslobodjenja-baranje-i-istocne-slavonije-hv-je-trebao-u-24-sata-izbiti-na-granicu-sa-srbijom-7690827>

PRIJELAZNA UPRAVA UJEDINJENIH NARODA ZA ISTOČNU SLAVONIJU, BARANJU I ZAPADNI SRIJEM (UNTAES)

Tvorci Erdutskog sporazuma bili su američki veleposlanik u Hrvatskoj PETER GALBRAITH i bivši predstavnik UN-a na međunarodnoj konferenciji o bivšoj Jugoslaviji THORVALD STOLTENBERG

Temeljnim sporazumom o području istočne Slavonije, Baranje i zapadnoga Srijema 12. studenoga 1995. postavljen je temelj mirne reintegracije toga područja u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske. Sporazum od Vijeća sigurnosti zahtijeva da se za regiju uspostavi Prijelazna uprava tijekom prijelaznoga 12-mjesečnoga razdoblja, daju ovlasti međunarodnim snagama za održavanje mira i sigurnosti u tom razdoblju i na druge načine pomogne u ostvarenju sporazuma.

U siječnju 1996. Ujedinjeni su narodi osnovali novu mirovnu misiju u Republici Hrvatskoj koja će djelovati u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnome Srijemu (UNTAES) na temelju Poglavlja VII. Povelje UN-a.

Vijeće sigurnosti imenovalo je Povjerenstvo za izradu Temeljnoga sporazuma o regiji između Vlade Republike Hrvatske i lokalnih srpskih vlasti, koji je potpisan 12. studenoga 1995. u Erdutu.

Vijeće sigurnosti usvojilo je Rezoluciju 1037 (1996) kojom je utemeljena Prijelazna uprava Ujedinjenih naroda za istočnu Slavoniju, Baranju i zapadni Srijem (UNTAES) za početno 12-mjesečno razdoblje s odobrenih 5.000 vojnika.

UNTAES je uspostavljen 15. siječnja 1996., a čini ga vojna i civilna sastavnica. Vojna sastavnica nadzire i olakšava demilitarizaciju regije, nadzire dobrovoljan i siguran povratak izbjeglica i raseljenih osoba u njihove domove u suradnji s UNHCR-om, svojom nazočnošću održava mir i sigurnost u regiji te na druge načine pomaže u ostvarenju Temeljnoga sporazuma.

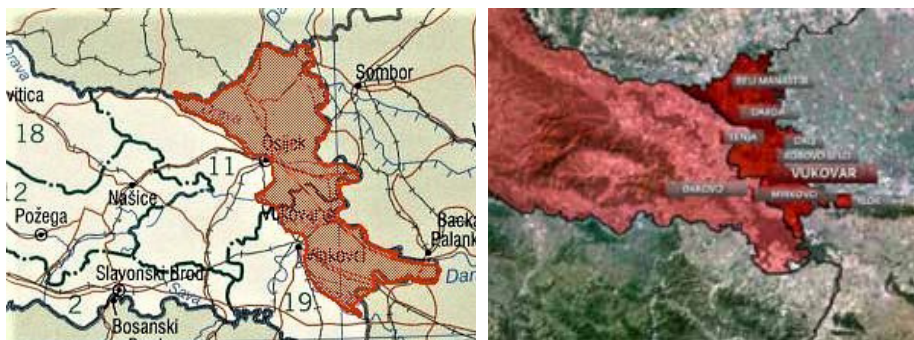
Civilna sastavnica uspostavlja privremene policijske snage, definira njihovu strukturu i veličinu, razvija program osposobljavanja i nadgleda njegovu primjenu, prati postupke vezane uz prijestupnike i zatvorski sustav, preuzima zadaće u svezi s državnom upravom i funkcioniranjem javnih službi, olakšava povratak izbjeglica, pomaže organizaciju i održavanje izbora i potvrđuje rezultate. Ta je sastavnica također zadužena da poduzme druge aktivnosti relevantne za Temeljni sporazum, uključujući pomoć u koordinaciji planova za razvoj i ekonomsku obnovu regije i praćenje rada stranaka u skladu s preuzetim obvezama o poštivanju najviših standarda ljudskih prava i temeljnih sloboda, promicanje atmosfere povjerenja među svim lokalnim stanovnicima bez obzira na njihovo etničko podrijetlo, praćenje i olakšavanje razminiranja pojedinih područja unutar regije i održavanje poslova javnih službi.

UNTAES će također u sklopu svoga mandata surađivati s Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju. Države članice ovlaštene su djelovati na nacionalnoj razini ili u regionalnim organizacijama poduzimajući sve potrebne mjere, uključujući i blisku zračnu potporu u obrani ili pomoć pri povlačenju snaga UNTAES-a, ako to bude potrebno. Takve bi se akcije temeljile na zahtjevu UNTAES-a i bile bi usklađene s postupcima propisanim od Ujedinjenih naroda.

Već 30. svibnja 1996. godine Vijeće sigurnosti utemeljuje tri nove misije u bivšoj Jugoslaviji:

- Misija Ujedinjenih naroda u Bosni i Hercegovini - UNMIBH, unutar koje djeluju Međunarodne policijske snage (UNIPTF), usvajanjem Rezolucije 1035 (1995.) od 21. prosinca 1995.;
- Misija Ujedinjenih naroda na poluotoku Prevlaci - promatrači u UNMOP-u, usvajanjem Rezolucije 1038 (1996.) od 15. siječnja 1996.,

- Prijelazna uprava Ujedinjenih naroda u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnome Srijemu (UNTAES), usvajanjem Rezolucije 1037 (1996.) od 15. siječnja 1996.

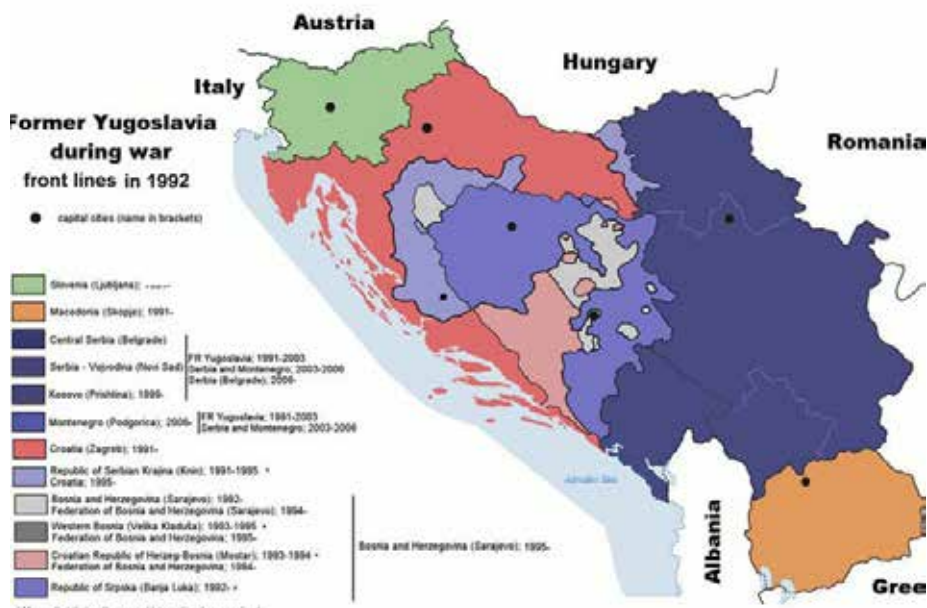
Zemljopisno područje UNTAES-a (Foto: ScreenShot HRT)

UNTAES I DAYTON - PARIŠKI SPORAZUM: ŠIRI OKVIR ZA MIR

21. studenoga 1995. u gradu Daytonu (SAD) Republika Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija nakon četiri godine rata parafirale su Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini, poznat kao Mirovni sporazum ili Daytonski mirovni sporazum. Sporazumom potpisanim u Parizu 14. prosinca 1995. utemeljene su nove multinacionalne provedbene snage IFOR te civilne policijske snage koje su razmještene u Bosni i Hercegovini, odobrene od Vijeća sigurnosti, radi vojne i regionalne stabilizacije predviđene Mirovnim sporazumom. Sporazum je također usmjeren na rješavanje situacije u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnome Srijemu.

Londonška mirovna konferencija mobilizira međunarodnu zajednicu 8. i 9. prosinca 1995.

Mirovna konferencija u Londonu usvojila je “Londonške zaključke” koji su mobilizirali međunarodnu zajednicu u potpori novoj mirovnoj inicijativi za Bosnu i Hercegovinu. Konferencija se složila da mirovni sporazum treba omogućiti uspješnu primjenu Temeljnoga sporazuma o istočnoj Slavoniji. Također je odlučeno da treba uložiti dodatne napore za brzo pronalaženje i razmještanje međunarodnih snaga potrebnih za prijelazno razdoblje u istočnoj Slavoniji. U Rezoluciji 1025 (1995.) od 30. studenoga 1995. Vijeće sigurnosti odlučilo je da će mandat UNCRO-a u Hrvatskoj biti okončan do 15. siječnja 1996., nakon čega će biti raspoređene snage UNTAES-a. Vijeće traži od glavnoga tajnika da pripremi izvješće o svim aspektima osnivanja Vijeća Prijelazne uprave i mirovnih snaga za provedbu Temeljnoga sporazuma.

Ratom zahvaćena područja Hrvatske i Bosne i Hercegovine

Dana 20. svibnja 1996. snage UNTAES-a potpuno su raspoređene. Prijelazni upravitelj Jacques Klein najavio je da će proces demilitarizacije regije započeti 21. svibnja 1996. u 12,00 sati po lokalnome vremenu. Nakon 30 dana, 20. lipnja 1996., proces demilitarizacije uspješno je okončan.

Na dan 30. rujna 1997. 30 zemalja poslalo je 2.847 uniformiranih osoba za

General-bojnik Willy Hanset, načelnik policije UNTAES-a

potrebe UNTAES-a: 2.346 vojnika, 404 policajca i 97 vojnih promatrača. U postrojbama su sudjelovali vojnici iz sljedećih zemalja: Argentina, Austrija, Bangladeš, Belgija, Brazil, Češka, Danska, Egipat, Fidži, Finska, Gana, Indonezija, Irska, Jordan, Kenija, Litva, Nepal, Nizozemska, Novi Zeland, Nigerija, Norveška, Pakistan, Poljska, Ruska Federacija, Slovačka, Švedska, Švicarska, Tunis, Ukrajina i Sjedinjene Američke Države.

Zapovjednik snaga UNTAES-a načelnik je vojnih promatrača i načelnik policije General bojnika Willy Hanset iz Belgije naslijedio je general bojnika Josefa Schoupsa, također iz Belgije. Brigadni gene-

ral Purwadi iz Indonezije načelnik je vojnih promatrača. Brigadir Walter Fallmann iz Austrije načelnik je policije UNTAES-a. Usvajanjem Rezolucije 1079 (1996.) 15. studenoga 1996. Vijeće sigurnosti produžilo je mandat UNTAES-a za šest mjeseci, do 15. srpnja 1997.

Na dan 11. studenoga 1996. u snagama Prijelazne policije (TPF) bilo je 1.596 policajaca, od čega 1.365 Srba i 231 Hrvat. Početkom prosinca 1996. uspostavljene su prijelazne carinske i granične službe koje čine Srbi i Hrvati (slično Prijelaznoj policiji) i raspoređene su na svim međunarodnim graničnim prijelazima u regiji. Glavni je tajnik u svome izvješću o stanju u Hrvatskoj istaknuo da je uloga UNTAES-a pratiti imigracijske procese, carinske i policijske kontrole granica na pet prijelaza sa SRJ i na Udvaru - prijelazu s Mađarskom. U prosjeku oko 25.000 do 30.000 ljudi i 12.000 vozila koristi se tim prijelazima svaki dan. Ilegalni izvoz drva iz regije i promet opljačkane robe na tim su prijelazima prestali. UNTAES kao vojna sastavnica ne obavlja granične poslove - hrvatski dužnosnici preuzeli su odgovornost za kontrolu međunarodnih granica. Uloga UNTAES-a bit će granični monitoring kojim će se osigurati slobodno kretanje svih osoba, bez obzira na nacionalnu pripadnost, i carinska kontrola.

U Rezoluciji 1120 (1997), koja je usvojena 11. srpnja 1997., Vijeće sigurnosti potvrdilo je pravo svih izbjeglica i raseljenih osoba podrijetlom iz Republike Hrvatske da se vrate u svoje domove u cijeloj Hrvatskoj. Vijeće je pozvalo Hrvatsku da odmah ukloni administrativne i pravne zapreke za povratak izbjeglica i raseljenih osoba. Vijeće je podsjetilo lokalno srpsko stanovništvo u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnome Srijemu na važnost nastavka konstruktivnoga odnosa prema reintegraciji regije i potrebu suradnje s Vladom Republike Hrvatske. Istom rezolucijom Vijeće je produžilo mandat UNTAES-a do 15. siječnja 1998. Potvrđen je i plan za postupni prijenos izvršnih ovlasti prijelaznoga upra-

vitelja na civilnu upravu u regiji.

Vijeće je dalje odobrilo plan restrukturiranja UNTAES-a radi povlačenja vojne sastavnice UNTAES-a do 15. listopada 1997.

Uloga prijelazne policije u procesu mirne reintegracije hrvatskoga Podunavlja

Počeo rad Prijelaznih policijskih snaga u hrvatskom Podunavlju

KIČMA SIGURNOSTI NA OVOM PODRUČJU

Na nadzornoj postaji UN-a između Nadrta i Hladina u srpnju 1995. godine je održano početni sastav policijskih snaga Prijelazne uprave, jedan od važnijih koraka u procesu mirne reintegracije hrvatskih područja pod preovlađujućim nadzorom UNTAES-a. Ovom ceremonijalnom događaju bili su prisutni Jacques Paul Klein, prijelazni upravitelj, Denis Vikić, predstavnik Ureda Vlade RH za generisana upravnja i Mirko Zanković, njegov zamjenik, Ivan Bošković, načelnik Podunavlja, Petar Đukić, načelnik Prijelaznih policijskih snaga, Josip Miličević, njegov zamjenik. General Klein zahvalio se predstavnicima obije strane na suradnji i pomoci.

«Ovo je još jedan važan trenutak. Kada smo započeli ovaj program ovdje u Budimpešti svi su se vratili kako to naše ljudi mogu, ali zahvaljujući radu mnogih dobrih ljudi, našim našim policajci i

mnogim drugima koji su imali ovaj otvarajući 30. mjesec da se kapital, investicije početi dolaziti ovde ako se mogu izdati stabilnost, vladavina reda i zakon i zbog toga smo danas i ovde kako bismo naglasili da se uprava takva biti bezbednost, mirnost u Kicin.

Ovom događaju bio je prisutan i predstavnik Ureda Vlade za generisana upravnja Vikić koji je izjavio sljedeće:

«Dokim da je ovo još jedan važan trenutak u procesu mirne reintegracije kao što je bilo i u prošlosti i u budućnosti. Izjavio je također da će oni upravljači ovde nastaviti sa svojim radom, da će sigurno osigurati mir, spokojstvo nakon građanskog. Zanković Miličević se moljenja da uprava Prijelaznih policijskih snaga okrene pažnju na ovom području, a na hrvatske policije je rekao da su dobri građani ovog područja, generalni administratori ovog teritorijalnog Vlada, odnosno našim ministarstvo dalo a radu.

U području će na od ovog okupirano područje u budućnosti policajci iz ove koji su ovdje našim izjavio u preporukama koje su imale u ovom području je sigurno i Hrvatske. Prema riječima predstavnika Ureda Vlade za generisana upravnja Vikić koji je rekao da će oni upravljači ovde nastaviti sa svojim radom, da će sigurno osigurati mir, spokojstvo nakon građanskog. Zanković Miličević se moljenja da uprava Prijelaznih policijskih snaga okrene pažnju na ovom području, a na hrvatske policije je rekao da su dobri građani ovog područja, generalni administratori ovog teritorijalnog Vlada, odnosno našim ministarstvo dalo a radu.

U području će na od ovog okupirano područje u budućnosti policajci iz ove koji su ovdje našim izjavio u preporukama koje su imale u ovom području je sigurno i Hrvatske. Prema riječima predstavnika Ureda Vlade za generisana upravnja Vikić koji je rekao da će oni upravljači ovde nastaviti sa svojim radom, da će sigurno osigurati mir, spokojstvo nakon građanskog. Zanković Miličević se moljenja da uprava Prijelaznih policijskih snaga okrene pažnju na ovom području, a na hrvatske policije je rekao da su dobri građani ovog područja, generalni administratori ovog teritorijalnog Vlada, odnosno našim ministarstvo dalo a radu.

Prigodno slovo održano na otvaranju seminara prijelaznih policijskih snaga u Policijskoj akademiji u Budimpešti pred organizatorima, domaćinima, našim policijskim službenicima i „milicionarima“ iz hrvatskog Podunavlja:

“ Sve skupa i ponaosob pozdravljam srdačno u ime Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske!

Organizatorima ovog seminara OUN-a, Vladi SAD-a, Vladi Republike Mađarske, a posebice ljubaznim domaćinima u ovoj časničkoj ustanovi, veliko hvala što i na ovaj način žele pomoći da se provedu u djelo odrednice Erdutskog i Dejtonskog Sporazuma koji omogućuju uspostavu prekinutog civilizacijskog koda između Republike Hrvatske i SRJ, odnosno, Beograda i Zagreba.

Želio bih da se po završetku ovoga seminara u svima nama dogodi potrebna promjena koja bi nas dovela do što bolje suradnje. Ta promjena od nas bi

Josip Miličević - KONVILTI I MIKRO NARODNI ODNOSIKA Podunavlja i razvijanje

trebala učiniti svjetionike za kojim bi krenuli svi oni koji hodaju beznađem života u hrvatskom Podunavlju.

Poštovana gospodo!

Zajednički nam je cilj otvarati prostor slobode u kojemu će se dokazivati samo dostojanstvo čovjeka i prijateljstvo među ljudima. Jedino tako, na području zajedničke nam Domovine neće se više nikada isključivati narodi, nego će se uključivanjem ljudskih prava vratiti sretnija budućnost, bez mržnje i osвете.

Poradi toga usvajajte ponuđena znanja i iskustva koja će Vam prenositi naši zajednički prijatelji. Nakon toga pokušajmo biti privlačnom snagom koja će privlačiti one koji vole i cijene život, a mrze mržnju i neprijateljstvo. I budite uvjereni da ćemo biti u velikoj većini. Ako i ne uspijemo, neka iza nas ostane trag poštenja i plemenite nakane.

Ipak, na kraju uvjeravam Vas, da naša žrtva i trud predavača, neće biti uzaludan. Osobno bih volio kad se budemo vidjeli na kraju tečaja ili izvršenju zadataka da budete više raspoloženi i sa perspektivnijim sjajem u očima.

Hvala Vam na pozornosti.”

U Budimpešti, 16. travnja 1996.g. na blagdan sv. Bernardice Lurdske

Josip Miličević,
zapovjednik policijskih
snaga za hrvatsko Podu-
navlje

Carinska reintegracija hrvatskog Podunavlja - doprinos carinske službe povratku Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema u fiskalno - pravni sustav Republike Hrvatske

Nenad Grgurica

Carinska uprava Republike Hrvatske

Brojni važni događaji značajni, ne samo za carinsku službu, nego i za povijest Domovinskog rata i reintegracije Podunavlja, dogodile su se na području Baranje. Naime, važnost hrvatskih granica u Baranji ogleda se u činjenici da su osim prema bivšoj republici SFRJ, sada Srbiji, granice bile i prema međunarodno priznatoj državi kao što je Mađarska.

Mađarski carinici na graničnom prijelazu Udvar su tijekom srpnja i kolovoza 1991. upozoravali putnike o opasnosti ulaza u Baranju iz pravca Mađarske i kako će carinska ispostava uskoro prestati s radom zbog činjenice što su na graničnom prijelazu Kneževo carinske poslove obavljali pripadnici krajinske milicije.¹ Zahtjeve iz SFRJ i okupacijskih vlasti u Baranji iz rujna i listopada 1991. za otvaranje željezničke Carinske ispostave Magyarbol Mađarska nije prihvatila.² Otvaranje graničnog prijelaza uvjetovano je dolaskom hrvatskih graničnih službi.³

Na području Baranje cestovni i željeznički granični prijelazi su zatvoreni⁴ pa je najbliža granična carinska ispostava na neokupiranom dijelu Osijeka i okolice bila Donji Miholjac. Upravo su preko Carinske ispostave Donji Miholjac, za vrijeme okupacije dijela auto-cesta Zagreb – Lipovac te dok je bio ugrožen promet podravskom magistralom, prolazili prijevozna sredstva i roba za slobodni dio Slavonije pa je suradnja sa carinskom službom iz Mađarske bila ključna.⁵

Na primjeru Baranje može se vidjeti metodologija i obilježja agresiju na Republiku Hrvatsku jer je nakon okupacije obavljena sustavna pljačka protjeranih Hrvata i Mađara. Uz pljačku privatne imovine, rastavljena su industrijska postrojenja i oprema te prikupljena ljetina koje je prevezena u Vojvodinu s ciljem prodaje po Srbiji i Crnoj Gori.⁶

¹ Topić, Dario; Špišić, Davor, *Slavonska krv: kronologija rata*, Glas Slavonije, Osijek, 1992. str. 122, 139.

² Petrović, Ilija, *Slavonija, Baranja i Zapadni Srijem – od Vijeća do Republike*, Cvetnik, Novi Sad, 1996. str. 45, 46.

³ Barišin, Marko, "Baranja poput geta", *Na putu povratka, Zajednica povratnika Hrvatske; Journal, Osijek*, 1994. str. 64.

⁴ Hajdú, Zoltán, "A horváthatár", <http://beszelo.c3.hu/cikkek/a-horvat-hatar>, pristup ostvaren 20. 10. 2019.

⁵ Korman, Ivica., "Carinska ispostava Donji Miholjac: vlasnik nekoliko rekorda", *Carinski vjesnik*, god. VI, br. 8, Zagreb, 1997. str. 6.

⁶ Mihanović, Ivan, *Obrana Osijeka 1991. godine, doktorskadiseracija, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija, Zagreb, 2020. str. 208, 347.*

Mirnom reintegracijom hrvatskog Podunavlja u ustavno-pravni poredak vraćena su okupirana područja istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema. U sklopu procesa reintegracije 30. studenog 1996. potpisan je Memorandum kojim je ustrojena Prijelazna carinska služba čime je označen početak vraćanja Podunavlja u carinski sustav RH. Carinska reintegracija Podunavlja završena je 14. srpnja 1997. kada su carinici u svečanoj ceremoniji podignuli hrvatski barjak na Carinskoj ispostavi Ilok na granici prema SRJ i Carinskoj ispostavi Kneževo prema Mađarskoj.

U radu će se prikazati proces povratka Podunavlja u fiskalno-pravni sustav Republike Hrvatske kroz aktivnosti Središnjeg ureda Carinske uprave, Carinarnice Osijek i graničnih carinskih ispostava Kneževo, Batina, Erdut, Ilok Tovarnik i Bajakovo te početak provedbe hrvatskog carinskog zakonodavstva na području pod upravom UNTAES-a.

Ključne riječi: Uprava carina Republike Srpske Krajine, Uprava carina Sremsko-baranjske oblasti, Prijelazna carinska služba (Transitional Customs Service), Carinska uprava Republike Hrvatske

1. Uvod u stvaranje neovisnog carinskog sustava Republike Hrvatske

U ratnim uvjetima i u trenucima ugroženosti opstanka RH bilo je iznimno teško organizirati carinski sustav.¹ Hrvatskaje već prije proglašenja neovisnosti u lipnju 1991. godine imala područja izvan nadzora izvršne vlasti, a već je počela i otvorena agresija² pa na okupiranim dijelovima Hrvatske uz granicu sa Srbijom, Crnom Gorom i dijelovima Bosne i Hercegovine hrvatske carinske ispostave nisu ni otvorene.³

U cilju stvaranja vlastitog carinskog sustava ustrojeno je 47 carinskih ispostava i 43 carinska referata sa svrhom kontroliranja novonastalih granica.⁴ Nakon što su ispostave ustrojene pri Saveznoj upravi carina SFRJ na granici s Mađarskom, te ispostave u zračnim i pomorskim lukama, počele raditi po hrvatskim carinskim propisima u listopadu 1991. g. ustrojen je granični carinski sustav na granici sa Slovenijom. U prosincu 1991. g. otvorena je Carinska ispostava Slavonski Šamac, a tijekom 1992. g. i ostale carinske ispostave prema slobodnom dijelu BIH.⁵

Carinski granični sustav prema Hrvatskoj uspostavila je Slovenija⁶ i BIH na području pod nadzorom Hrvatskog vijeća obrane HZ HB.⁷ U isto vrijeme

granični prijelazi Republike Srpske Krajine⁸ i Republike Srpske⁹ zajedno s graničnim prijelazima Savezne republike Jugoslavije¹⁰ bili su dio sustava u agresiji na Hrvatsku kojemu je bio cilj dostava vojne, materijalne i svake druge pomoći, a u suprotnom smjeru omogućavanje nezakonitog izvoza opljačkanih materijalnih, prirodnih i kulturnih dobara. S pojačavanjem agresije Mađarska je 1991. g. zatvorila sve carinske ispostave na graničnoj crti prema okupiranim dijelovima Hrvatske u Baranji¹¹, a granični prijelazi su otvoreni tek tijekom mirne reintegracije Podunavlja.¹²

Paralelno s ustrojavanjem graničnih carinskih ispostava odvijao se proces uređivanja samostalnog carinskog zakonodavstva. Zakon o carinskoj službi Republike Hrvatske donesen je dana 26. lipnja 1991. g., ali je sukladno Brijunskom dogovoru s međunarodnom zajednicom na njih stavljen tromjesečni moratorij¹³ te je zajedno s Carinskim zakonom¹⁴ i Carinskom tarifom¹⁵ objavljen 8. listopada 1991. g. Usprkos okruženju i činjenici, da početkom listopada 1991. g. niti jedan propis iz carinske domene nije bio u ingerenciji Hrvatske, u manje od godine dana kompletiran je carinski sustav suverene države.¹⁶

Četverogodišnje topničko djelovanje po civilnim ciljevima prouzročilo je štete i na carinskim ispostavama.¹⁷ Koliko je rat utjecao na gospodarstvo, a time izravno i na carinski sustav vidljivo je iz statističkih podataka. Izvoz roba u kolovozu 1991. bio je 22 %, a uvoz 53 % manji u odnosu na godinu prije.¹⁸ Za ilustraciju, prihodi Carinarnice Zadar tijekom jedne ratne godine bili su na razini mjesečnih nakon rata,¹⁹ a zbog ratnog okruženja od 5 graničnih carinskih ispostava u Dubrovniku samo je povremeno radila Carinska ispostava Karasovići.²⁰ Carinske ispostave u Šamcu, Brodu i Županji nalazile su se gotovo u neposrednoj blizini linije bojišta, a neke ispostave u neposrednoj blizini ratnih djelovanjama morale su biti izmještene. Tako je na primjer carinska ispostava iz Osijeka premještena u Donji Miholjac, dio službenika je prebačen u Šamac, a carinici iz Vinkovaca premješteni u Ivankovo.²¹

2. Carinski sustav RSK

U pokušaju stvaranja paradržave Skupština RSK, između brojnih zakona, donijela je Carinski zakon i Zakon o carinskoj tarifi.²² U Službenom glasniku RSK 1993. g. donesena je Uredba o određivanju graničnih prijelaza i kontroli prelaženja državne granice. Prema toj Uredbi trebalo je izgraditi 35 cestovnih i željezničkih graničnih prijelaza prema Hrvatskoj, Mađarskoj, BIH, SRJ i prema Republici Srpskoj te 3 granična prijelaza u zračnim lukama.²³

Uprava carina RSK ustrojstveno, terminološki i zakonodavno bila je u potpunosti preslika Savezne uprave carina iz Beograda te pod potpunim njihovim utjecajem. Za prijevoz roba između zemljopisno nepovezanih dijelova RSK Uprava carina je izdavala tranzitne dozvole koje su vrijedile u tranzitu preko RS i SRJ.²⁴

3. Aktivnosti Carinske uprave nakon akcija Bljesak i Oluja

Učinkovitost UNPROFOR-a manifestirala se u činjenici da nisu sukladno ovlastima iz rezolucija Vijeća UN-a u potpunosti preuzeli nadzor međunarodno priznatih granica RH, a uspostava hrvatske carinske službe za vrijeme mandata ostala je samo na prijedlogu.²⁵ S obzirom da mirovne inicijative nisu urodile plodom, jedino što je preostalo Hrvatskoj je bilo vojno oslobađanje okupiranih područja. Akcijom Bljesak hrvatske postrojbe oslobodile su okupirane granične prijelaze Stara Gradiška²⁶ i Jasenovac.²⁷ U vojno-redarstvenoj akciji Oluja oslobođena su, između ostalih, i granična mjesta Hrvatska Dubica, Hrvatska Kostajnica, Ličko Petrovo Selo, Dvor na Uni, Užljebić, Volinja, Maljevac, Donji Vaganac, Lička Kaldrma na kojima će se poslije oslobođenja izgraditi granični prijelazi te uspostaviti carinske ispostave. Tako su tek vojne pobjede Hrvatske vojske uklonile granice unutar Hrvatske koje je srpski agresor ostvario ratom.²⁸

Velikosrpski projekt po kojem su hrvatska mjesta Žitnić, Hrvace, Ravanj-ska, Musapstan, Kakma, Plaški, Medak, Petrinja, Tušilović, Dragalić, Grabovac, Mirkovci, Tenja, Ernestinovo, Bilje trebala biti carinske ispostave RSK, zahvaljujući oslobodilačkim akcijama hrvatske vojske i policije je propao.²⁹

Nakon oslobođenja pokrenut je postupak otvaranja graničnih prijelaza s Bosnom i Hercegovinom.³⁰ Prva otvorena Carinska ispostava nakon akcije Oluja na granici Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine bila je Ličko Petrovo Selo 11. kolovoza 1995. g.³¹ Tijekom 1996. i 1997. g., do obnove savskih mostova, otvorene su carinske ispostave Svilaj, Dubočica i Migalovci preko skelskih graničnih prijelaza i carinske ispostave Gunja i Stara Gradiška preko pontonskih graničnih prijelaza.³² Od 1997. g. otvorena je Carinska ispostava Strmica,³³ od 1999. g. otvorena je Carinska ispostava Dvor,³⁴ a na dubrovačkom području carinske ispostave Gornji Brgat prema BIH i Karasovići prema Crnoj Gori, a od 2002. i Carinska ispostava Kostajnica.³⁵

4. Nadzor hrvatskih granica Prijelazne uprave

Nadzor Prijelazne uprave (UNTAES) nad područjem istočne Slavonije započeo je 15. siječnja 1996. g., a već u veljači počele su pripreme sa Carinskom

Slika 1. Potpisivanje Memoranduma o uspostavi Prijelazne carinske službe 30. studenog 1996.

upravom u svezi otvaranja carinskih ispostava.³⁶ Prigodom uvoza roba na području Podunavlja UNTAES je izdavao dozvole za tekstil, meso, žito i naftne derivate.³⁷ U cilju što učinkovitijeg nadzora granice i sprječavanja ilegalnog prijevoza prema SRJ od 8. studenog 1996. zatvorene su carinske ispostave za komercijalni promet u vremenu od 19:00 do 07:00 sati.³⁸

Zaustavljanje kamiona i provjere dokumentacije na graničnim carinskim ispostavama do početka rada Prijelazne carinske službe imali su međunarodni granični promatrači.³⁹ Od svibnja 1996. nalazili su se

na šest graničnih prijelaza prema Mađarskoj i Jugoslaviji,⁴⁰ a glavne postaje graničnih promatrača nalazile su se u Iloku i Belom Manastiru.⁴¹

5. Početak rada Carinske ispostave Bajakovo

Slika 2. CI Bajakovo – prva ispostava prema SRJ 7. svibnja 1996.

U sklopu normalizacije odnosa između Republike Hrvatske i Savezne Republike Jugoslavije otvorena je prva Carinska ispostava Bajakovo na istočnoj hrvatskoj granici 7. svibnja 1996. g.⁴² U prvoj smjeni carinika na CI Bajakovo bili su predstojnik Hrvoje Čović i carinici Vlado Štaj-

duhar, Dražen Parić, Željko Smolčić i Mato Stojanović.⁴³ Ministarstvo financija RH odmah je osiguralo sve preduvjete za funkcioniranje službi na graničnom prijelazu Bajakovo,⁴⁴ gdje je uspostavljena i Granična veterinarska inspekcija što je omogućilo i prekograničnu trgovinu roba pod posebnim inspekcijskim nadzorom.⁴⁵

6. Početak rada Carinske ispostave Kneževo

Dodatni poticaj reintegraciji istočnih dijelova teritorija RH u carinski sustav bio je početak rada Carinske ispostave Kneževo na granici između okupi-

Slika 3. Hrvatski carinici u civilnim odijelima na CI Kneževo 4. listopada 1996.

ranog dijela Hrvatske i Mađarske 4. listopada 1996. g. Prijelazna uprava je na graničnom prijelazu postavila carinike iz Carinarnice Osijek koji su radili u civilnim odijelima.⁴⁶ Prijelazni upravitelj Klein iznio je prijedlog da zbog sigurnosnih razloga do završetka demobilizacije okupiranog područja hrvatski carinici smjeste na mađarskoj carinskoj ispostavi,⁴⁷ a carinska ispostava se

otvorilakad se obavilo razminiranje područja oko graničnog prijelaza.⁴⁸

7. Početak rada Prijelazne carinske službe na CI Batina, Ilok, Tovarnik i Erdut

Početak primjene hrvatskih propisa na granici sa SRJ u CI Ilok 14. srpnja 1997.

Prijelazna carinska i imigracijska služba (TCIS) u čijem sklopu je bila Prijelazna carinska služba (Transitional Customs Service – TCS) ustrojena je temeljem Memoranduma potpisanog u Vukovaru 30. studenog 1996. g. od ravnatelja Carinske uprave Josipa Knezića, u ime Vlade Republike Hrvatske, a u ime Prijelazne uprave upravitelj Jacques Kleina.⁴⁹ Alastair Livingston bio je postavljen za direktora Prijelazne carinske službe, a istovremeno je bio i voditelj graničnih promatrača UNTAES-a.⁵⁰ Zamjenici direktora bili su pročelnik Carinarnice Osijek Zdravko Milić i predstavnik carine lokalnih Srba Mirko Jagetić.⁵¹ Od 3. prosinca 1996.g. započeo je u Erdutu rad Prijelazne

carine čime je označen početak vraćanja Podunavlja u carinski sustav Republike Hrvatske.⁵²

Slika 4. Početak rada Prijelazne carinske službe u Erdutu 3. prosinca 1996.

8. Završetak procesa carinske reintegracije Podunavlja

Carinska reintegracija Podunavlja završena je 14. srpnja 1997. g. kada su carinici podignuli hrvatski barjak na Carinskoj ispostavi Ilok na među-

Slika 5. Ispostava Prijelazne carinske službe Ilok 1.

Slika 6. Ispostava Prijelazne carinske službe Tovarnik

narodno priznatoj granici između Republike Hrvatske i tadašnje Savezne Republike Jugoslavije. Početak rada ispostava Carinske uprave Republike Hrvatske u Podunavlju označio je prestanak rada Prijelazne carinske službe.⁵³ Osim na carinskim ispostavama prema SRJ i na carinskoj ispostavi prema Mađarskoj 14. srpnja 1997. g. postavljena je oznaka Carinske ispostave Kneževo.⁵⁴ Od 15. prosinca 1997. na Carinskoj ispostavi Batina započela je provedba sporazuma RH i SRJ o malograničnom režimu prijelaza granice te korištenju malograničnih propusnica prigodom obavljanja uvoza i izvoza roba u pograničnom području.⁵⁵ Zahvaljujući temeljito obavljenim pripremama i kontrolom provedbe uspostava hrvatskog carinskog sustava u najistočnijim hrvatskim područjima bio je jedan od najvažnijih potvrda u konačnom ostvarenju procesa mirne reintegracije.⁵⁶

Slika 7. Početak primjene hrvatskih propis na granici sa SRJ u CI Ilok 14. srpnja 1997.

9. Zaključak

Oslobođena područja Hrvatske, nakon pobjedničkih akcija Bljesak i Oluja, bilo je potrebno reintegrirati u ustavno-pravni i carinski sustav Republike Hrvatske. Jedan od ključnih nositelja procesa mirne reintegracije Podunavlja bila je Carinska uprava.

Odlazak hrvatskih carinika na istočnu granicu 1996. g., u tada okupirane carinske ispostave Bajakovo, Kneževo, Batina, Erdut, Ilok I, Ilok II i Tovarnik, postao je najvažniji događaj hrvatske carinske povijesti koji se može usporediti s dolaskom hrvatske vojske i policije na granicu u oslobodilačkim akcijama

Bljesak i Oluja. Ustrojavanje, u početku, Prijelazne carinske službe te poslije ustrojstvenih jedinica Carinske uprave Republike Hrvatske bio je temelj mirne reintegracije čime je oslobođen i posljednji dio istočne hrvatske granice.

Izvori:

¹ Colić, A., "Suština carinskog sustava Republike Hrvatske", Carinski vjesnik, god. I, br. 1, Zagreb 1992. Str. 7.

² Runtić, D., "Tordinci 1991. – fenomen obrane", u: *Hrvatski istok u Domovinskom ratu – iskustva, spoznaje i posljedice. Zbornik radova Znanstvenog skupa, održan 4. i 5. prosinca 2014. godine u Osijeku*, ur. Brekalo, M., Institut društvenih znanosti Ivo Pilar Područni centar Osijek; Odjel za kulturologiju Sveučilišta J. J. Strossmayera; Matica hrvatska Ogranak Osijek, 2015. Str. 152.

³ Birek, M., "Organizacija i područje djelovanja carinske službe Republike Hrvatske", Carinski vjesnik, god. I, br. 1, Zagreb, 1992. Str.19.

⁴ Birek, M., "Organizacija i područje djelovanja carinske službe Republike Hrvatske", Carinski vjesnik, god. I, br. 1, Zagreb, 1992. Str.18, 19.

⁵ Grgurica, N., "Kršenje međunarodnih konvencija i rezolucija UN preko carinske crte na okupiranom području RH za vrijeme Domovinskog rata", u: *Domovinski rat, njegove gospodarske, demografske i socijalne posljedice i perspektive na području hrvatskog istoka. Zbornik radova Znanstvenog skupa, održan 2. i 3. prosinca 2016. godine u Osijeku*, ur. Brekalo, M., Institut društvenih znanosti Ivo Pilar Područni centar Osijek; Odjel za kulturologiju Sveučilišta J. J. Strossmayera; Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru; Matica hrvatska Ogranak Osijek, 2017. Str. 281.

⁶ "Odluk o določitvi mejnih prehodov za mednarodni, meddržavni in obmejni cestni in železniški promet na meji z Republiko Hrvaško", Uradni list Republike Slovenije (Ljubljana), 17 (1991).

⁷ "Odluka o graničnim prijelazima prema Republici Hrvatskoj", Narodni list Hrvatske Republike Herceg-Bosne (Mostar), 6 (1992).

⁸ "Uredba o određivanju graničnih prijelaza i kontroli prelaženja državne granice", Službeni glasnik Republike Srpske Krajine, (Knin), 10 (1993).

⁹ "Uredba o graničnom prijelazima i kontroli prelaska granice Srpske Republike BiH", Službeni glasnik srpskog naroda u BiH (Sarajevo), 12 (1992).

¹⁰ "Uredba o određivanju graničnih prijelaza i kontroli prelaženja državne granice", Službeni list Savezne Republike Jugoslavije (Beograd), 2 (1992).

¹¹ Rupiće, M. ur. *Zahtjev SUP-a Beli Manastir MUP-u RSK za održavanje sastanka između predstavnika Vlade RSK i mađarske vlade o problemima vezanim uz državnu granicu*, 20. svibnja 1993., *Beli Manastir, Dokumenti institucija pobunjenih Srba u Republici Hrvatskoj (siječanj – lipanj 1993.)*, knjiga 8: *Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata; Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Zagreb; Slavonski Brod,*

2015. Str. 465, 466.

¹² Bošnjak, I., Olvitz D., "Od skele kod Belišća do graničnog prijelaza Kneževo-Udvar", *Glas Slavonije*, god. 79. br. 24221. Osijek, 07.10.1996. Str.8.

¹³ Grgurica, N., "Carinska uprava u procesu uspostave teritorijalnog integriteta nakon akcija Bljesak i Oluja", *Hrvatska – Put prema teritorijalnoj cjelovitosti*, Zbornik radova sa znanstvenog skupa održan 26. lipnja 2015. u Splitu, Jakir, Aleksandar; Perković Paloš, Andrijana; Sabolović, Marin, ur. Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet i Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Split, 2018. str. 204.

¹⁴ "Ukaz o proglašenju Carinskog zakona", *Narodne novine (Zagreb)*, 53 (1991).

¹⁵ "Zakon o carinskoj tarifi", *Narodne novine (Zagreb)*, 53 (1991).

¹⁶ Turudija, P. ur, *Zbirka hrvatskih carinskih propisa*, Institut za javne financije, Zagreb, 1992. Str. 3.

¹⁷ List of forward damages of cultural monuments done by Ministry of culture of the Republic of Croatia, International Court of Justice, Case concerning, The Application of the Convention on the prevention and punishment of the crime of genocide (Croatia v. Yugoslavia), Memorial of the Republic of Croatia, Appendix 7 Damage to cultural monuments on Croatian territory, Appendices, Volume 5, Zagreb 1 march 2001. Str. 245, 250.

¹⁸ Degoricija, S., *Nije bilo uzalud*, ITG d.o.o. za izdavačku, grafičku i tiskarsku djelatnost, Zagreb, 2008. Str.134, 135.

¹⁹ Šprljan, E., "Samostalna carinarnica znači – razvoj", <http://arhiv.slobodnadalmacija.hr/20000916/zadar.htm>. pristup ostvaren 31. 12. 2016.

²⁰ Car, V., "Dan carinske službe", *Dubrovački vjesnik*, godina XLIV, broj 2229, Dubrovnik, 16. 10. 1993. Str.5.

²¹ Grgurica, N., "Carinski sustav za vrijeme Domovinskog rata i poslijeratna obnova carinskih ispostava na rijeci Savi", *Slavonski Brod i Brodsko-posavska županija u Domovinskom ratu*. Zbornik radova znanstvenog skupa održanog u Slavonskom Brodu 22. i 23. rujna 2016., Akmadža, Miroslav, ur. Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod, 2018. Str. 591.

²² Paspalj, M., *Album iz Krajine*, Javnost, Sarajevo, 1996. Str. 161., 163.

²³ "Uredba o određivanju graničnih prijelaza i kontroli prelaženja državne granice", *Službeni glasnik Republike Srpske Krajine*, (Knin), 10 (1993).

²⁴ Rupić, M. ur. *Zapovijed predsjednika RSK o zabrani izvoza svih proizvoda iz RSK jer se svi proizvodi smatraju ratnom rezervom*, 24. siječnja 1993., Knin, Dokumenti institucija pobunjenih Srba u Republici Hrvatskoj (siječanj – lipanj 1993.), knjiga 8: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata; Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Zagreb; Slavonski Brod, 2015. Str. 45.

²⁵ Miškulin, I., "»Strogo kontrolirani most« ili o plavim kacigama i nadzoru graničnog prijelaza preko Save kod Stare Gradiške", u: *Rijeka Sava u povijesti*. Zbornik radova znanstvenog skupa

održanog u Slavanskom Brodu 18.-19. listopada 2013., ur. Branko Ostajmer, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod, 2015. Str. 575.

²⁶ Hudolin, V., "Hrvatski stijeg na savskom mostu", *Glas Slavonije*, god. 76, br. 23701, Osijek, 04. 05. 1995. Str. 5.

²⁷ Bljesak – vojno-redarstvena operacija RH", <http://hcz-zu.hr/bljesak-vojno-redarstvena-operacija-rh-01-05-1995/>. 31. 05. 2016.

²⁸ Ivkanec, N., *Moja sjećanja: Domovinski rat '91.-'95., Čazma: Grad Čazma; Daruvar: Grad Daruvar; Pakrac: Grad Pakrac*, 2006. Str. 241.

²⁹ Grgurica, N., "UspostavacjelovitosticarinskogsustavatijekomDomovinskog rata", *Carinski vjesnik*, god. XXIV, br. 9. Zagreb, 2015. Str. 8.

³⁰ Kresović Rogulja, O., "Granično pitanje Republike Hrvatske", *Zbornik Diplomatske akademije*, vol. 2, br. 1. Zagreb, 1997. Str.241., 248.

³¹ S. M., "Otvorena cesta za Bihać", *Večernjilist*, god. XXXIX, br. 11472, Zagreb, 12. 08. 1995. Str.3.

³² Grgurica, N., "Carinski sustav za vrijeme Domovinskog rata i poslijeratna obnova carinskih ispostava na rijeci Savi", *Slavonski Brod i Brodsko-posavska županija u Domovinskom ratu. Zbornik radova znanstvenog skupa održanog u Slavanskom Brodu 22. i 23. rujna 2016., Akmadža, Miroslav*, ur. Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod, 2018. str. 593.

³³ "Rješenje o početku rada Carinske ispostave Strmica Carinarnice Šibenik", *Narodne novine (Zagreb)*, 137 (1997).

³⁴ "Rješenje o početku rada Carinske ispostave Dvor Carinarnice Zagreb", *Narodne novine (Zagreb)*, 30 (1999).

³⁵ Grgurica, N., "UspostavacjelovitosticarinskogsustavatijekomDomovinskog rata", *Carinski vjesnik*, god. XXIV, br. 9. Zagreb, 2015. Str. 12.

³⁶ Kraljević, S., "Grad Ilok 1997. – 2001.", *Iločki zbornik*, god. 1, br. 1, Ilok, 2009. Str. 61.

³⁷ Korman, I., "Ravnatelj Carinske uprave RH mr. Josip Knezić, u povodu Međunarodnog dana Carine posjetio granične prijelaze u Batini i Kneževu", *Glas Slavonije*, god. 80, br. 24333, Osijek, 27. 01. 1997. Str. 2.

³⁸ "Granični prijelazi s Mađarskom i SRJ djelomice zatvoreni za komercijalni teret", *Glas Slavonije*, god. 79, br. 24257, Osijek, 08.11.1996. Str. 48.

³⁹ Singh, K., "Nadgledanje granice utječe na promet", *UNTAES bilten*, br. 11, kolovoz 1997. Str. 1.

⁴⁰ Kevo, M., *Proces mirne reintegracije, Muzej grada Iloka*, Ilok, 2018. Str. 18.

⁴¹ Kevo, M., *Proces mirne reintegracije, Muzej grada Iloka*, Ilok, 2018. Str. 18.

⁴² Knezić, J., "HrvatskistijegnaBajakovu", *Carinski vjesnik*, god. V, br. 3-4, Zagreb, 1996. Str. 4.

⁴³ Nikolić, J.Čorkalo, G., "Hrvatski stijeg na Bajakovu – korak prema Vukovaru", *Glas Slavonije*, god. 77, br. 24089, Osijek, 08.05.1996. Str. 12.

⁴⁴ Nikolić, J., "Predstavnici Ministarstva financija i Carinarnice Osijek posjetili međunarodni granični prijelaz Bajakovo", *Glas Slavonije*, god. 77, br. 24256, Osijek, 23.10.1996. Str. 39.

⁴⁵ Hrastnik, Z., "Prijedlog ustrojbe veterinarske službe i inspekcije na području hrvatskog Podunavlja u sklopu reintegracije u državno-pravni poredak Republike Hrvatske", *Hrvatski veterinarski vjesnik*, god. 5, br. 3-4, Zagreb, 1997. Str. 80., 81.

⁴⁶Bošnjak, I., Olvitz, D., "Od skele kod Belišća do graničnog prijelaza Kneževo-Udvar", *Glas Slavonije*, god. 79. br. 24221. Osijek, 07.10.1996. Str. 8.

⁴⁷Vrkić, I., *Istočno od zapada*, Interpublic, Zagreb 1997., Str. 73., 74., 79.

⁴⁸Bošnjak, I., "Granični prijelaz napokon bez mina", *Glas Slavonije*, god. 79, br. 24216, Osijek, 28. 09. 1996. Str. 4.

⁴⁹Čilić, D., "Prijelazna carinska služba", *Carinski vjesnik*, god. V, br. 10, Zagreb, 1996. Str. 3.

⁵⁰Butigan S., "Na graničnim prijelazima prema SRJ postavljena hrvatska nacionalna obilježja", *Glas Slavonije*, god. 80, br. 24502, Osijek, 15. 07. 1997. Str. 4.

⁵¹Bošnjak, I., "Prijelazna carina započela rad", *Glas Slavonije*, god. 79, br. 24279, Osijek, 04. 12. 1996. Str. 40.

⁵²Čilić, D., "Prijelazna carinska služba", *Carinski vjesnik*, god. V, br. 10, Zagreb, 1996. Str. 3.

⁵³Knezić, J., "Hrvatski stijeg na granici sa SRJ", *Carinski vjesnik*, god. VI, br. 7, Zagreb, 1997. Str. 3, 4.

⁵⁴Kovačević, Lj., "Na graničnom prijelazu Kneževo – Udvar postavljena hrvatska državna obilježja", *Glas Slavonije*, god. 80, br. 24504, Osijek, 17. 07. 1997. Str. 14.

⁵⁵Škare-Ožbolt, Vesna; Vrkić, Ivica, *Olujni mir: kronologija hrvatske misije mira na Dunavu*, Narodne novine, Zagreb 1998. Str. 325.

⁵⁶Granić M., "Mirna reintegracija hrvatskog Podunavlja i strategijsko opredjeljenje RH za Euro-atlantske integracije", *Zbornik Diplomatske akademije*, vol. 2, br. 1. Zagreb, 1997. Str.25.

Nenad Grgurica

Rođen 23. srpnja 1970. u Splitu. Po struci diplomirani komunikolog i ekonomist. Od 1994. godine, nakon sudjelovanja u Domovinskom ratu u 141. brigadi Hrvatske vojske, zaposlen u Carinskoj upravi Republike Hrvatske. Trenutno pomoćnik pročelnika Područnog carinskog ureda u Splitu.

Nenad Grgurica
(Foto: privatni arhiv)

Proučava carinsku povijest i arhivsko gradivo iz Domovinskog rata i mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja. Objavio više radova i članaka te sudjelovao na više znanstvenih skupova. Autor knjige „Kroz 4700 godina carine“ te koautor izložbe „Carinska uprava Republike Hrvatske 1991. - 2018.“ postavljene u Središnjem uredu Carinske uprave u Zagrebu i monografije „30 godina carinske službe“ iz 2021.

Kao carinski službenik u Hrvatskoj i zemljama Europske unije bio je član stručnih tijela, odbora, projekata, savjetovanja, programa, konferencija i monitoringa. Držao je interna stručna predavanja, a na visokoškolskim ustanovama gostujuća predavanja o carinskom sustavu.

Hrvatska je ratificirala Sporazum Radne skupine za povratak prognanika

Prvi pokušaj povratka hrvatskih prognanika u Antunovac 1993. (Foto: Screenshot)

Sporazum Radne skupine o operativnim postupcima povratka, koji potanko razrađuje program povratka hrvatskih građana njihovim domovima u cijeloj Hrvatskoj, potpisala je Republika Hrvatska 27. travnja 1997. Tim programom utvrđeni su mehanizmi kojima će se osigurati jednak pristup i jednak tretman za sve hrvatske građane bez obzira na etničku pripadnost i utvrditi za sve identičan pravni status “povratnika”. Prema sporazumu Hrvatska će, u suradnji s

međunarodnom zajednicom, osnovati agenciju za posredovanje u prodaji ili razmjeni imovine za pravne vlasnike koji se više ne žele nastaniti u svojoj nekretnini (APN). Radna će skupina razraditi koncept “Banke podataka o zemljištu”. Hrvatska, UNTAES i UNHCR zatražit će međunarodna financijska sredstva nužna za ostvarenje povratka.

Hrvatsko Državno povjerenstvo za uspostavu ustavno-pravnoga poretka nakon mandata UNTAES-a

Hrvatski predsjednik Franjo Tuđman (Foto: WordPress)

Dana 1. svibnja 1997. hrvatski predsjednik Franjo Tuđman najavio je osnivanje Državnoga povjerenstva za uspostavu ustavnopravnoga poretka Republike Hrvatske u područjima Osječko-baranjske i Vukovarsko-srijemske županije, koje su trenutno pod upravom UNTAES-a. Gospodin Jure Radić, ministar razvitka i obnove, imenovan je voditeljem Povjerenstva. Državno će povjerenstvo surađivati s UNTAES-om u koordinaciji i nadzoru rada svih tijela državne uprave - županije, gradova i općina - u svezi s mirnom reintegracijom istočne Slavonije, Baranje i zapadnoga Srijema u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske.

U predsjedničkoj Izjavi Vijeća sigurnosti od 20. listopada 1997. (S/PRST/1997/48) ističu se i odobravaju napori koje je poduzela Hrvatska, uključujući i nedavne sporazume o obrazovanju, napredak u reintegraciji pravosuđa, Zakon o konvalidaciji, priznavanje prava umirovljenika, pomoć jedinicama lokalne samouprave, gradovima i općinama i prihvaćanje odredaba UNTAES-a o 25 slučajeva ratnih zločina.

Vijeće je također ohrabreno intenziviranjem suradnje s Međunarodnim sudom za bivšu Jugoslaviju. Vijeće sigurnosti i dalje će pratiti usklađuje li Vlada Republike Hrvatske određena zakonska područja. Vijeće je istaknulo važnost uklanjanja svih pravnih i administrativnih zapreka za ubrzani dobrovoljni dvosmjerni povratak raseljenih osoba i izbjeglica njihovim domovima. Vijeće je pozvalo Vladu Republike Hrvatske da neposredno utječe na Ustavni sud kako bi se usvojio Zakon o privremenome preuzimanju i upravljanju određenom imovinom, potaknuo povratak izbjeglica u njihove domove i pružila pomoć u obnovi. U svezi s tim Hrvatska mora hitno učiniti velike napore kako bi stvorila uvjete za uspješan završetak mandata UNTAES-a. Lokalno srpsko stanovništvo također mora aktivnije sudjelovati u procesu reintegracije.

Vijeće je odobrilo zadržavanje UNCIVPOL-a i UNMO-a na sadašnjoj razini do kraja mandata UNTAES-a i istaknulo da je potrebno riješiti pitanje nastavka djelovanja policijskih promatrača. Vijeće je pozdravilo blisku suradnju između UNTAES-a i Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OESS) u Hrvatskoj.

Konačno, Vijeće sigurnosti zajednički je procijenilo, na temelju Izvješća glavnoga tajnika, kako ima dovoljno vremena da Hrvatska potpuno ispuni svoje obveze i prije 15. siječnja 1998. i pozvalo Hrvatsku da udvostruči svoje napore u preostalom vremenu.

General William Walker (UNTAES)
(Izvor: www.wgwalkerandassoc.com)

Dana 22. listopada 1997. novi prijelazni upravitelj UNTAES-a William Walker sastao se s hrvatskim predsjednikom Franjom Tuđmanom, koji je istaknuo da je Hrvatska spremna ispuniti sve obveze i učiniti sve što je potrebno kako bi se stvorili uvjeti za trajno pomirenje i suživot sa srpskom nacionalnom manjinom i nakon odlaska UNTAES-a. U predsjedničkoj Izjavi od 20. listopada 1997. napominje se kako je preostalo dovoljno vremena da Hrvatska ispuni svoje obveze i prije 15. siječnja 1998.

Sporazum o reintegraciji regionalnoga zdravstvenoga sustava

Nakon potpisanog Sporazuma o mirnoj reintegraciji Hrvatskoga Podunavlja 1996. godine, počelo je raditi i Povjerenstvo za reintegraciju zdravstvenog sustava u redoviti zdravstveni sustav Republike Hrvatske. U to vrijeme u okupiranom dijelu Hrvatskoga Podunavlja djelovale su dvije zdravstvene ustanove: Zdravstveni centar „Sveti Sava” Vukovar i Dom zdravlja „Beli Manastir”.

Tijekom 1997. godine intenzivira se rad Povjerenstva za mirnu reintegraciju zdravstva u samom Vukovaru, te se ustanovljavaju zdravstvene ustanove: Opća bolnica „Vukovar”, Dom zdravlja „Vukovar”, Dom zdravlja „Beli Manastir”, a dio ambulanti pripaja se Domu zdravlja „Vinkovci” i Domu zdravlja „Osijek”. U to vrijeme na vukovarskom području radilo je više od tisuću djelatnika u zdravstvu, a zdravstvene ustanove bile su znatno devastirane, pogotovo što se tiče opreme i edukacije kadra.

Godine 1996. u Vukovaru je utemeljen područni ured Hrvatskoga zavoda za zdravstveno osiguranje, koji je izdao 23 tisuće zdravstvenih iskaznica. Organizirani povratak zdravstvenih djelatnika počeo je 1997. godine, tako da je do 15. siječnja 1998. godine, kada je Hrvatsko Podunavlje i formalno-pravno pripojeno Republici Hrvatskoj, zdravstveni sustav potpuno ustanovljen, iako je radio u znatno otežanim uvjetima. U Povjerenstvu za mirnu reintegraciju aktivno su sudjelovali predstavnici Ministarstva zdravstva, na čelu s ministrom prof. dr. sc. Andrijom Hebrangom, ravnateljci zdravstvenih ustanova u progonstvu: mr. sc. Vesna Bosanac, prim. mr. sc. Zlatko Šimunović, dr. Žarko Zelić, prim. dr. Rade Popović, kao i predstavnici UNTAES-a i OSCE-a. Većina zdravstvenih djelatnika prognanika vratila se tijekom 1997. i 1998. godine, a zdravstveni djelatnici s područja pod nadzorom UNTAES-a iz drugih područja RH reintegrirani su u mnatične zdravstvene ustanove. Provedena je edukacija kadra i nostrificirani su svi dokumenti, te su sklopljeni ugovori o radu sa svim zaposlenicima koji su ispunjavali uvjete. Reinteoracijom Hrvatskoga Podunavlja 1998. godine počeo je povratak svih prognanih stanovnika Vukovara i okolice.

U radu tijekom mirne reintegracije primijenjena su sva načela medicinske struke i etike, kao i sva načela humanosti. Njihova dosljedna provedba omogućila je potpun uspjeh mirne reintegracije. Tijekom 1998. godine počela je intenzivna obnova Opće bolnice „Vukovar” (obnovom infrastrukture), a potpuno je izgrađen novi zdravstveni objekt primarne zdravstvene zaštite u Iloku.

Dana 3. prosinca 1997. hrvatski ministar zdravstva potpisao je Sporazum o reintegraciji regionalnoga zdravstvenoga sustava, koji jamči jednaka prava na zapošljavanje regionalnih zdravstvenih radnika i puno financiranje zdravstvenoga sustava. Time je i svim stanovnicima zajamčen ravnopravan pristup zdravstvenoj zaštiti. Do 1. lipnja 1998. svi se hrvatski građani u području moraju prijaviti za zdravstveno osiguranje.

Vijeće sigurnosti odlučuje osnovati Skupinu za potporu od 180 civilnih policijskih promatrača

Rezolucijom 1145 (1997.) od 19. prosinca 1997. Vijeće sigurnosti odlučilo je osnovati Skupinu za potporu od 180 civilnih policijskih promatrača na 9-mjesečno razdoblje počevši od 16. siječnja 1998., dakle nakon što UNTAES okonča svoju misiju, odnosno prije no što hrvatska policija preuzime nadzor nad povratkom prognanika u Podunavlje. Istom rezolucijom Vijeće sigurnosti izrazilo je svoju punu potporu da UNTAES završi mandat 15. siječnja 1998. Vijeće je ponovilo trajnu obvezu Vlade Republike Hrvatske, utvrđenu Temeljnim sporazumom, da poštuje najviše standarde ljudskih prava i temeljnih sloboda te ponovno potvrdilo pravo svih izbjeglica i raseljenih osoba podrijetlom iz Hrvatske da se vrate u svoje domove. Vijeće je pozdravilo napredak postignut u procesu mirnoga dvosmjernoga povratka prognanika i izbjeglica u regiji.

Ispunjeni osnovni ciljevi

U Izvješću Vijeću sigurnosti od 4. prosinca 1997. (S/1997/953) glavni tajnik

Vijeće sigurnosti UN-a: Ispunjeni osnovni ciljevi UNTAES-a Izvor: odjel za informiranje javnosti UN-a

istaknuo je da se, tijekom razdoblja Prijelazne uprave koje je bilo predviđeno Temeljnim sporazumom, razvio konsenzus između Republike Hrvatske, lokalnih srpskih vođa i Savezne Republike Jugoslavije o dvjema ključnim točkama:

- prvo, da je UNTAES ispunio osnovne ciljeve zbog kojih je osnovan,
- i drugo, iako su obje strane postigle mnogo toga, Hrvatska ipak nije ispunila sve svoje obveze. Hrvatska je Vlada od listopada uložila velike napore kako bi uvjerala svoje građane u nužnost ispunjenja preuzetih obveza.

Analiza uspjeha UNTAES-a u cjelini u posljednje dvije godine pokazala je da je proces mirne reintegracije pozitivno utjecao na mir u cijeloj bivšoj Jugoslaviji. UNTAES je stvorio stabilnost potrebnu da bi Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija normalizirale odnose i sklapale bilateralne sporazume, uključujući uspostavu "mekoga graničnoga režima" i normalnih komercijalnih i prometnih veza bitnih za puni gospodarski razvoj područja uz granicu Dunava. Zahvaljujući UNTAES-u situacija na tom području nije imala negativan učinak na situaciju u Bosni i Hercegovini.

Unutar područja koje je kontrolirao UNTAES nije bilo velikih odlazaka izbjeglica iz regije i reintegracija je bila mirna. Demilitarizacija je završena 20. lipnja 1996. UNTAES je uspješno organizirao i nadzirao održavanje lokalnih i regionalnih izbora 13. i 14. travnja 1997. U drugoj polovici 1997. oko 6.000 Hrvata i 9.000 Srba vratilo se u svoje predratne domove. Zahvaljujući čvrstoj suradnji s Međunarodnim sudom za bivšu Jugoslaviju, ekshumirana je grobnica na Ovčari i uhićeni su optuženi ratni zločinci. Kako bi se zajamčila sigurnost i pripremlilo lokalno stanovništvo za puni prijenos vlasti na Republiku Hrvatsku, UNTAES je tijekom svoga mandata zastupao politiku pregovaranja o primjeni sporazuma s Vladom Republike Hrvatske nakon UNTAES-a.

Usvojeni su:

- Temeljni sporazum o regiji (Erdutski sporazum), potpisan 12. studenoga 1995;
- Jamstvo o pravima javnih djelatnika (16. - 19. prosinca 1996.),
- Zakon o konvalidaciji (22. rujna 1997.),
- Sporazum o Hrvatskome zavodu za mirovinsko osiguranje (29. svibnja 1997.);
- Izjava o odgojnim certifikatima (11. ožujka 1997.),
- Deklaracija o pravima obrazovanja manjina (6. kolovoza 1997.),
- Zajedničke izjave o reintegraciji sustava zapošljavanja (11. rujna 1997.),

Hrvatsko Podunavlje s područjima ZVO
(Foto: Wikipedija)

- Zajedničke izjave o reintegraciji sustava socijalne skrbi (11. rujna 1997.),
- organizacija Zajedničkoga vijeća općina (23. svibnja 1997.) i
- Deklaracija o uvjetima za pravosudnu reintegraciju (30. rujna 1997.)

Sve će to, zajedno s odredbama Ustava Republike Hrvatske i sporazumima prema kojima je Vlada Republike Hrvatske sama međunarodno odgovorna pružati sveobuhvatna politička i institucionalna jamstva, ako se dosljedno primjenjuje, omogućiti žiteljima regije da ostvaruju svoja prava i obveze slobodno, kao ravnopravni građani Republike Hrvatske. Prema mišljenju glav-

noga tajnika hrvatske su vlasti odgovorne za uspješan završetak mirne reintegracije regije i istinsko pomirenje ljudi.

Treba istaknuti dva bitna uvjeta za postizanje dugoročnih ciljeva Vijeća sigurnosti: prvo, bezrezervna odlučnost Hrvatske da reintegrira građane srpske nacionalnosti, i drugo, međunarodna zajednica mora nastaviti stalno pratiti ispunjava li Hrvatska preuzete obveze. U razdoblju nakon okončanja misije UNTAES-a brojne međunarodne organizacije pratit će ispunjava li Hrvatska preuzete obveze i pruža li sigurnost stanovništvu u regiji. Bez nastavka međunarodnoga angažmana postoji opravdan rizik da bi mandat misije UNTAES-a mogao završiti prerano. S tim u svezi glavni tajnik pozdravio je raspoređivanje dugoročne misije Organizacije za europsku sigurnost i suradnju u Europi (OESS) i stalnu nazočnost i podršku UNHCR-a diljem Hrvatske.

S obzirom na sve spomenuto, glavni tajnik smatra da bi UNTAES trebao završiti svoju misiju kako je prvobitno bilo predviđeno: preporučuje se okončanje misije 15. siječnja 1998. On je ujedno preporučio da Vijeće sigurnosti osnuje Skupinu za podršku od 180 civilnih policajaca za nastavak praćenja rada hrvatske policije u Podunavlju, posebice u svezi s povratkom prognanika. Civilna će policija biti raspoređena diljem Podunavlja i pružat će policijsku zaštitu tijekom 24 sata. Bit će uspostavljene tri zajedničke mobilne ophodnje u regiji.

Sjedište Skupine za potporu bit će u Vukovaru, a djelovat će pod odgovornošću terenskih jedinica sa sjedištem u Zagrebu. Njihov će mandat biti ograničen na 9-mjesečno razdoblje s mogućnošću prestanka mandata prije toga roka ako okolnosti to dopuste. Glavni je tajnik u svezi s civilnim poslovima izjavio da je od 4. prosinca 1997. stanovnicima u regiji izdano više od 145.000 dokumenata o državljanstvu i 126.000 putovnica. Oko 900 žalbi protiv osporavanja državljanstva mjesecima je pred Upravnim sudom koji ih treba riješiti učinkovito i pravedno.

VOJNA SASTAVNICA

Program “Vrati oružje” službeno je zaključen 31. kolovoza 1997., iako će neki posjednici oružja pri vraćanju oružja i dalje biti usmjereni na vojne elemente UNTAES-a. Od početka programa “Vrati oružje” prikupljene su 8.152 puške, 742 protutenkovska raketna bacača za višekratnu upotrebu, 5.330 jednokratnih protutenkovskih raketnih bacača, 13.335 granata i gotovo 1,7 milijuna komada streljiva.

Od 13. lipnja 1997. razminirano je 65.596.770 m² i više od 3.200 zgrada površine 138.421 m². Prosječno je 649 osoba bilo uključeno u razminiranje, kao i 152 različita inženjerska stroja i pomagala. Od mina su očišćena zemljišta u mjestima Apševci, Lipovac, Podgrađe, Cerić, Donje Novo Selo, Nijemci i Antunovac, željeznička pruga Vinkovci - Vukovar. Tijekom prošle

godine za razminiranje u regiji pod kontrolom UNTAES-a potrošeno je više od 65 milijuna kuna.

Priredio: Branko Pek

IZVOR: Odjel za informiranje javnosti UN-a

REINTEGRACIJA OSNOVNOG ŠKOLSTVA U VUKOVARU

U školskoj godini 1997./98. sredinom koje je završen proces mirne reintegracije, na području Grada Vukovara radile su četiri osnovne škole: nastava na hrvatskom održavala se u OŠ Antuna Bauera (tadašnja III. osnovna škola), dok su nastavu na hrvatskom, ali i na srpskom jeziku provodile OŠ Dragutina Tadijanovića (bivša II.), OŠ Siniše Glavaševića (bivša VI) i Nikole Andrića (bivša IV.).

Ukupan broj učenika koji su u navedenom desetogodišnjem periodu pohađali nastavu na srpskom jeziku smanjen je sa 1.553 na 596 ili za 61,6%. Po školama najveće je smanjenje zabilježeno u OŠ Dragutina Tadijanovića (-75,0%), a najmanje u OŠ Siniše Glavaševića (-54,3%). Pad broja polaznika nastave na srpskom jeziku posljedica je dvaju paralelnih procesa — iseljavanja srpskog stanovništva iz grada te povećanja broja djece pripadnika srpske nacionalne manjine u razredima s nastavom na hrvatskom jeziku, što zasigurno ukazuje i na dublje društvene čimbenike tih promjena.

Ukupan broj djece koja pohađaju nastavu na hrvatskom jeziku u „dvojezičnim” osnovnim školama u Vukovaru, porastao je u analiziranom razdoblju sa 25 na 613 ili za 2.352,0%, što uz porast broja djece u nastavi na hrvatskom jeziku u drugim školama (sa 49 na 1.078) za 2.100,0%, nedvojbeno pokazuje intenzitet povratka prognanika u razdoblju nakon mirne reintegracije.

Osim navedenog, statistički podaci pokazuju da se u tih deset godina broj djece u „srpskim” razredima gotovo kontinuirano smanjuje (iznimka je samo posljednja školska godina u promatranom razdoblju, kada je nastavu na srpskom pohađalo 15 djece više nego u školskoj godini 2006./2007.), dok se broj djece u „hrvatskim” razredi ma stalno povećava (najveći je porast, dakako, zabilježen 1998./99. u odnosu prema 1997./98. godini, kada je iznosio 497,3%).

Prikazani podaci u ovom sažetom osvrtu trebaju poslužiti kao pokazatelj osnovnih promjena u javnom osnovnoškolskom sustavu u Vukovaru tijekom deset godina od završetka mirne reintegracije Hrvatskoga Podunavlja (i Vukovara) u politički, društveni, zakonodavni i teritorijalni sustav Republike Hrvatske. Navedene brojke, doduše, ne oslikavaju sva pitanja i osobito ne sve poteškoće koje su se javile ili se javljaju u radu osnovnih škola u Vukovaru. Nema sumnje da je opća politička i društvena situacija u Vukovaru, koja se

onda izravno odražava i na funkcioniranje modela javnoga školstva, mnogo bolja nego tijekom i neposredno nakon rata. Međutim, ratne posljedice još se osjećaju, što na određen način i dalje otežava razvoj tolerancije i izgradnju međusobnog uvažavanja i povjerenja. Incidenata ili nasilja u školama ima koliko i u drugim hrvatskim sredinama. Ovdje je školski sustav, međutim, pod povećanom pažnjom, pa i incidenti dobivaju posebnu težinu. No, to nije samo posljedica primijenjenog modela školskog sustava koliko nedovoljne angažiranosti društva u cjelini, napose državnih institucija, obitelji i medija na uklanjanju sociopatoloških uzroka neprimjerenom ponašanju učenika.

Ključni problem postojećeg osnovnoškolskog obrazovnog sustava u Vukovaru temelji se na neopravdano visokom utjecaju dnevne politike na školski sustav. Odgoj i obrazovanje djece od strateškog je interesa za svako društvo, za svaki narod, i on ne može biti mjesto za rješavanje međunarodnih i međuetničkih pitanja. Odvajanje djece po etničkoj osnovi u javnom školskom sustavu, neovisno o pozitivnim zakonskim propisima, stvara jasne pretpostavke za podizanje međusobnih ograda i u budućnosti, što ne mora, ali i može, stvoriti uvjete za nove krizne situacije. Nakon traumatičnog ratnog iskustva, trenutni školski model samo je pojačao ograničenja za uspostavu trajne pomirbe i suživota.

Dražen Živić, Sandra Cvikić:

MIRNA REINTEGRACIJA HRVATSKOG PODUNAVLJA:
ZNANSTVENI, EMPIRIJSKI I ISKUSTVENI UVIDI, str. 274 - 278

Školska učionica

(Ilustracija)

TUĐMANOVA NAJVEĆA NEPRIZNATA POBJEDA

Kad je 1998. završila mirna reintegracija hrvatskog Podunavlja u ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske, ostvareni su snovi, ali i životni pothvat Franje Tuđmana, prvog hrvatskog predsjednika, o punoj samostalnosti, suverenosti i međunarodnom priznanju Republike Hrvatske.

Prvi hrvatski predsjednik dr. Franjo Tuđman ostavio je kao državnik, disident, uznik, povjesničar, zapovjednik, političar, vizionar, a prije svega pobjednik, neizbrisiv trag u povijesti hrvatskog naroda. San o samostalnoj, suverenoj i međunarodno priznatoj hrvatskoj državi bio mu je iznad svega i tom cilju posvetio je najveći dio života. Čekajući strpljivo pravi trenu-

tak, svojom mudrošću i znanjem prepoznao je prekretničke događaje na europskom kontinentu kako bi hrvatskom narodu ostvario tisućljetni san o slobodnoj, samostalnoj i neovisnoj Hrvatskoj.

Premda je zbog svojih razmišljanja i stanovišta o Hrvatima i hrvatskoj državi završio i u zatvoru, to ga nije obeshrabilo, nego naprotiv, učvrstilo ga je i dodatno motiviralo da nastavi tražiti najbolji put do ostvarenja cilja. Ne smijemo danas, s vremenskim odmakom, zaboraviti okolnosti u kojima se to zbivalo, kad u Hrvatskoj još nije bilo demokracije, nije bilo pluralizma ni slobodnih medija, a što se tiče međunarodnih okolnosti, postojale su sve moguće rezerve prema postajanju Hrvatske samostalnom državom. S druge strane, hrvatski narod, među sobom podijeljen na iseljenike, one koji su, da bi sačuvali živu glavu, morali otići iz Hrvatske, ili jednostavno nisu željeli živjeti u onoj državi, one koji su ostali i možda se kroz određene institucije borili za minimum vlastitih prava, ali i na one koji samostalnu Hrvatsku uopće nisu željeli.

Neugodna iskustva s hrvatskim proljećem 1971., kad je dobar dio hrvatske mladosti i inteligencije završio u zatvoru jer je želio svoju državu, svakako su dodatno usložnjavala ionako teške okolnosti. Da bi se iskoristio trenutak koji se polako otkrivao, trebao je lider kojem će se vjerovati, osoba koja će imati dovoljno hrabrosti pa čak i pozitivne drskosti, dovoljno vještine i znanja, s jasnom vizijom što želi i neustraivošću da pod svaku cijenu to i provede. Trebalo je povezati suprotstavljene strane – domovinsku i iseljenu Hrvatsku jer je u tim presudnim trenucima svaki pojedinac bio bitan – i srećom, našli smo ga upravo u Franji Tuđmanu. Godine Tuđmanova državištva obilježene su Domovin-

skim ratom, nezapamćenim razaranja-
njima, uništavanjima i agresijom na
Republiku Hrvatsku, ali više ništa nije
moglo zaustaviti zanos i želju Hrvata
za svojom državom.

Kad je međunarodnim priznanjem
15. siječnja 1992. ostvarena jedna od
prvih značajnijih diplomatskih po-
bjeda, put do pune samostalnosti i
suverenosti unutar svojih granica bio

je puno lakši, ali i dalje jednako tako zahtjevan i popločan položenim životima
brojnih hrvatskih branitelja.

Kao vrhovni zapovjednik Hrvatske vojske, Franjo Tuđman predvodio je
operacije oslobađanja Maslenice, Novskog ždrila, Zemunika i brane Peruća te
vojno-redarstvene operacije u kojima su 1995. oslobođena okupirana područja
zapadne Slavonije (Bljesak) te Dalmacije, Like, Banovine i Korduna (Oluja).
Kad je 1998. završila mirna reintegracija hrvatskog Podunavlja u ustavno-pravni
poredak Republike Hrvatske, ostvareni su snovi, ali i životni pothvat Franje
Tuđmana, prvog hrvatskog predsjednika, o punoj samostalnosti, suverenosti i
međunarodnom priznanju Republike Hrvatske.

Pripremili: Lada Puljizević, Željko Stipanović

Foto: Arhiva HVGI-ja

Hrvatska vojska u vojno-redarstvenoj akciji Oluja 5. kolovoza 1995. godine (Foto: Braniteljski portal)

Mirna reintegracija koju je osmislio predsjednik Tuđman bila je bitka dobivena razumom, a ne oružjem

Jutarnji list, Autor: Darko Hudelist

Objavljeno: 08. prosinac 2019

Mnogim ključnim akterima mirne reintegracije hrvatskoga Podunavlja (processa povratka okupiranih područja istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema u ustavno-pravni poredak RH, u razdoblju 1996.-1998.) ni danas nije dokraja jasno zašto se taj, za sudbinu, cjelovitost i opstanak Hrvatske izvanredno važni i kompleksni (a usto i vrlo uspješan i sjajno izveden) politički pothvat, iza kojega je osobno stajao predsjednik RH Franjo Tuđman, zajedno sa svojim najbližim suradnicima, znatnim dijelom prešućuje, minorizira i marginalizira - gotovo kao da se nikada nije ni dogodio. Ili možda bolje rečeno: kao da bi bilo bolje da se nikada nije dogodio (takvim, mirnim, tj. nevojnim putem).

Među ostalima, razgovarao sam s Joškom Morićem, u ono (post)ratno vrijeme pomoćnikom ministra unutarnjih poslova (Ivana Penića), koji je u procesu mirne reintegracije hrvatskoga Podunavlja operativno provodio uspostavu tzv. prijelazne policije. Sastali smo se u njegovu uredu u Zagrebačkom holdingu (radi u Službi za potporu Upravi ZG-holdinga), gdje mi je rekao, s vidljivim prizvucima razočaranja:

JOŠKO MORIĆ, pomoćnik ministra unutarnjih poslova RH
1996. godine

- Zanimljiva je sudbina te “vražje” reintegracije. Nema, ni danas, nijedne prave revalorizacije onoga što smo mi tom reintegracijom zapravo učinili. Za razliku od vojnih operacija “Bljeska” i “Oluje”, koje s punim pravom i razlogom treba i obilježavati i slaviti, mirna reintegracija je pobjeda razumom. Nikada mi nije bilo jasno zašto je pobjeda razumom lošija ili manje važna od pobjede oružjem. To naprosto nije prirodno, a nije ni normalno, a kada to stavite u međunarodni kontekst, onda izgleda još nenormalnije.

Naime, UNTAES, Prijelazna uprava UN-a za istočnu Slavoniju, Baranju i

zapadni Srijem, osnovana Rezolucijom Vijeća sigurnosti br. 1037 od 15. siječnja 1996., koja je bila početak mirne reintegracije, jedina je uspješna mirovna operacija u povijesti UN-a. Sve druge mirovne operacije u najboljem su slučaju završavale zamrzavanjem, tj. nerješavanjem sukoba, poput, primjerice, one u Cipru. Samo je mirna reintegracija hrvatskoga Podunavlja završila okončavanjem sukoba.

- U međuvremenu, Republika Hrvatska je postala članica i UN-a, i NATO-a, i Europske unije - svih tih globalnih geopolitičkih saveza u kojima se konflikt nastoji riješiti razumom, a ne oružjem. A mi smo jedina njihova članica koja ima svoje konkretno iskustvo rješavanja sukoba razumom. I umjesto da to "izvozimo" i valoriziramo, mi to prešućujemo i čak zbog toga kao da imamo neku vrstu kompleksa manje vrijednosti. Vidite, kad je predsjednik Tuđman došao, 8. lipnja 1997., "Vlakom mira" u Vukovar, on je na onoj izbušenoj, razrušenoj vukovarskoj željezničkoj postaji rekao, s govornice, onu znamenitu i toliko puta citiranu rečenicu: "Pobjednik koji ne zna praštati sije klice novih zala, a hrvatski narod to ne želi, niti je želio." Upravo je to bila nit vodilja mirne reintegracije. Pobjednik može društveno i politički valorizirati pobjedu samo ako samouvjereno pruži ruku pobijeđenome - ne želeći mu pritom oprostiti neoprostivo, kao što su ratni zločini. Kad bi predsjednik Tuđman vidio ovo što se danas događa u Vukovaru i oko njega, sigurno bi se okretao u grobu. Međutim, da je on danas predsjednik države, svega ovoga u Vukovaru sigurno ne bi ni bilo! Ne bismo imali međuetničke sukobe. Apsolutno sam u to uvjeren. I svi bi mu pljeskali... Ali tako je to: državnik razumije stvari, a ostali su kalkulanti.

Joško Morić je osobito razočaran time što se o mirnoj reintegraciji hrvatskoga Podunavlja danas ne uči u školama, na satovima povijesti posvećenima najnovijoj hrvatskoj povijesti i Domovinskom ratu.

Učenici i studenti u njihovim osnovnim školama, u gimnazijama i na fakultetima o mirnoj ih integraciji nisu učili ništa. I danas se, evo, pitam zašto je pobjeda razumom lošija od pobjede oružjem. Mislim da je to paradoksalno."

IVAN VRKIĆ, predstojnik Vladina ureda prijelazne uprave (Foto: Jutarnji list)

Određeno razočaranje i gorčinu, u razgovoru sa mnom, nije prikrivao ni Ivica Vrkić, koji je u procesu mirne reintegracije hrvatskoga Podunavlja obnašao vrlo važnu i odgovornu dužnost predstojnika Vladina Ureda privremene uprave za uspostavu hrvatske vlasti u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnome Srijemu. Na moje pitanje zašto se o mirnoj reintegraciji danas razmjerno malo i šturo govori odgovorio mi je bez ikakve zadržske:

- Zato što su u njoj najmanje sudjelovali oni koji su bili na vlasti. Ismijavali su mirnu reintegraciju, pa i mene osobno - i tadašnji predsjednik Hrvatskoga Sabora i neki članovi Vlade. A onda su, kad je reintegracija završila, dobili visoka odlikovanja. To su ljudi koji nemaju pojma o reintegraciji. Govorili su da neće dolaziti u to područje sve dok je tamo i jedan Srbin.

Na moju primjedbu da je u hrvatsko Podunavlje i u grad Vukovar došao i sam predsjednik Tuđman - i to ne samo onim spektakularnim "Vlakom mira", u lipnju 1997., nego i (mnogo) ranije, u jednoj čisto radnoj, u medijima puno skromnije popraćenoj prigodi, 3. prosinca 1996. - Vrkić mi je odgovorio:

Vesna Škare Ožbolt i Ivica Vrkić

(Foto: screenshot)

- Predsjednik Tuđman je jedini čovjek koji je strateški razumio sve što sam ja u Podunavlju radio. On je uvijek ukazivao na to da ja imam razumijevanja za srpsku zajednicu. Primjerice, da me nije poslušao i da nije zabranio da se preko noći podigne spomenik "Hrvatski vojnik na konju", "Vlak mira" nikada ne bi došao u Vukovar. Taj su mu spomenik predlagali neki od njegovih savjetnika. To je trebala biti poruka da smo to područje osvojili pobjedom preko noći - a to nije bilo učinjeno vojnom pobjedom, nego mirnom reintegracijom. Mogu vam još reći da je u "Vlaku mira" za mene bilo jedva mjesta u zadnjem vagonu, a ja sam zapravo sve odradio. Kompozicija vlaka sastojala se od 21 vagona, a mene su stavili u zadnji. Puno sam, kao što vidite, ogorčen, no bilo mi je kudikamo važnije da vlak uđe u Vukovar nego gdje ću ja sjediti. Bitno je da je reintegracija uspjela.

General Pavao Miljavac

Nije, inače, nikakva tajna - postoji o tome nekoliko verzija i tumačenja, i službenih i manje službenih - da je i hrvatsko Podunavlje trebalo biti osvojeno i pripojeno ostatku Hrvatske na vojni način, po uzoru na operacije "Bljesak" i "Oluja", kojima su oslobođena sva ostala okupirana područja u Hrvatskoj. Ratni plan njegova oslobađanja bio je već napravljen i do najsitnijeg detalja razrađen, ali je onda, takoreći, u zadnji trenutak došlo do velikog, iznenadnog preokreta. O tome mi je posvjedočio ondašnji pomoćnik, nešto kasnije i zamjenik, načelnika Glavnog stožera OS RH (ge-

nerala Zvonimira Červenka), danas predsjednik Hrvatskoga generalskog zbora, general **Pavao Miljavac**. Rekao mi je: - Nakon "Oluje" ozbiljno se razmišljalo o vojnom rješenju oslobađanja istočne Slavonije, s Baranjom. Jer, uza sve napore i predsjednika Tuđmana i Vlade RH, kao i UNPROFOR-a, stvari se u tom dijelu Hrvatske nisu micale s mrtve točke. Vojnu operaciju oslobađanja hrvatskoga Podunavlja napravio je tim hrvatskih generala u kojemu smo bili Stipetić, Domazet, ja, još neki... Operacija je bila zamišljena u dvije etape. Prva se zvala "Vatrene kočije". "Kočije" zato što sugeriraju Slavoniju, a "vatrene" zato što se osnovna ideja operacije sastojala u tome da se koncentriranom topničkom vatrom "preore" prednja crta i da se omogući ulazak oklopa, tehnike i ljudstva u okupirani prostor. Naime, prednji je kraj bio jako miniran, cijela crta, i kad postrojbe krenu i nalete na minsko polje - zaustavljene su. Mi smo, međutim, tu operaciju maskirali. Srbi su dobili dojam da ćemo krenuti prema Vukovaru. Zato smo vojnicima, pričuvni, i dali da na svoje uniforme stave oznake "Tigar", tj. da se stekne dojam da su tu i da ih ima puno više nego što ih je zapravo bilo. Međutim, pravi je plan bio da se neprijatelj napadne s leđa, tj. iz Iloka. Tijekom noći naše bi se postrojbe prebacile u Ilok, na najistočniji dio hrvatskoga Podunavlja, i tako iznenadile neprijatelja... A druga faza operacije trebala se, po nalogu predsjednika Tuđmana, zvati "Vučedolska golubica". To je kao simbol mira - vraćanje okupiranih područja u ustavno-pravni poredak RH.

Zamišljena je vojna operacija bila, međutim, iznimno opasna i rizična, o čemu general Miljavac kaže: - Predsjednik Tuđman je u nekoliko navrata nas iz Stožera pitao kakve su naše procjene žrtava. Mi smo računali da bi ih moglo biti oko 1500. Naime, to je ravnica, minirana; s one, suprotne strane je Srbija i njihove vojne snage... Poseban nam je problem bila Baranja jer je zemljište prema Belom Manastiru ispresijecano kanalima Dunav - Drava. A drugi je

Sjednica Vijeća za nacionalnu sigurnost

veliki problem bio taj što smo raspola-
gali podatkom (kasnije se pokazalo da
je bio točan) da su dva prijelazna mosta
preko tih kanala minirana. Inače, u igri
je bila i zamisao da se neposredno prije
početka operacije kod Batine ubaci oko
150 specijalaca, kako bi kontrolirali
eventualni prijelaz preko mosta. A do-
lje, kod Osijeka, na liniji dodira, već smo bili dovukli preko 1000 cijevi velikog
kalibra. Topove, minobacače, VBR-ove...

Nije se, međutim, krenulo u napad jer je, kada je već sve bilo detaljno
pripremljeno i u stanju pune pripravnosti, stigla od predsjednika Tuđmana na-
redba da se od vojnog napada odustaje. General Miljavac o tome mi je rekao:

- U petak je donesena odluka da se ide na mirnu reintegraciju, a u utorak
sam ja, zajedno s Glavnim stožerom, trebao biti u Đakovu, odakle bi se krenulo
u akciju. Sve se to događalo oko dva mjeseca nakon “Oluje”, u listopadu 1995.
Imali smo veliku snagu i motivaciju - bilo bi pogubno za nas, ali i za drugu stra-
nu. Ali bi, uvjeren sam, brzo bilo gotovo. Imali smo na raspolaganju “Tigrove”
i još šest gardijskih brigada slobodnih za operaciju, što u “Oluji” nije bio slučaj.
Znam da je mnogima krivo i pomalo bolno što na kraju nismo vojno djelovali,
ali u konačnici je ipak ovo bila prava i pravedna odluka. Sačuvani su brojni
životi, na obje strane...

U rekonstrukciji svega onoga što se događalo (ili se nije dogodilo, a tre-
balo se, ili moglo se) u tim vrlo kritičnim i sudbonosnim danima i tjednima,
ponajprije u listopadu 1995. (ali i poslije), puno su mi pomogli, s jedne strane,
ondašnji savjetnik predsjednika Tuđmana za unutarnju politiku Ivić Pašalić, a s
druge Vesna Škare-Ožbolt, možda i ključni akter/akterica svih tadašnjih doga-
đaja vezanih za hrvatsko Podunavlje jer je obnašala čak pet značajnih funkci-
ja. Bila je: savjetnica predsjednika Tuđmana za politička pitanja (1), zamjenica
predstojnika Ureda predsjednika Republike Hrvoja Šarinića (2), pregovarač s
pobunjenim Srbima (3), predsjednica Nacionalnog odbora za provedbu pro-
grama uspostave povjerenja, ubrzani povratak i normalizaciju života na ratom
stradalim područjima, ustanovljenog 11. listopada 1997. (4); i, naposljetku,
glavni čovjek za UN u Uredu predsjednika Tuđmana.

Možemo, dakle, uzeti kao sigurno (ili, u najmanju ruku, vrlo plauzibilno)
sljedeće: Prvo, između “Oluje” i početka mirne reintegracije hrvatskog Po-

dunavlja (čijim službenim početkom možemo uzeti Erdutski sporazum, potpisan 12. studenoga 1995.) bilo je nekoliko prilično kompliciranih, višeslojnih situacija koje su se međusobno preklapale i koje su na kraju rezultirale Tuđmanovom konačnom odlukom da se u reintegraciju hrvatskog Podunavlja ide mirnim, tj. nevojnim putem. Da spomenem samo neke od njih: vojna pobjeda u “Oluji”, tadašnja vrlo složena situacija u Bosni i Hercegovini, rješavanje pitanja Republike Srpske, odnosi između Hrvata i Muslimana/Bošnjaka u BiH, pripreme za Mirovnu konferenciju u Daytonu (održanu od 1. do 21. studenoga 1995.)... Ukratko: do Daytonu je sve trebalo biti mirno, kako bi pregovori u Daytonu uspjeli.

Drugo, već u pripremama za Dayton (ili “na marginama Daytonu”, kako se to obično kaže) radili su se, odnosno sklapali, veliki dealovi, i Tuđman je u paketu tražio rješenje (i) za Podunavlje. Dayton (i sve oko Daytonu) u biti je bio neka vrsta političke (odnosno međunarodno-političke) trgovine.

Treće, u tom složenom lancu događanja, koji su se tih presudnih tjedana i mjeseci međusobno izmjenjivali ili čak preklapali, “Oluja” je ipak bila ključni događaj, zato što je pokazala da je Hrvatska vojno snažnija od Srba, tj. da su Srbi vojno poraženi i prisiljeni na potpisivanje mirovnog rješenja u BiH i u Hrvatskoj, u smislu Podunavlja.

Četvrto, u konačnici su Amerikanci bili ti koji su zaustavili, odnosno spriječili hrvatski napad na srpske snage u hrvatskom Podunavlju, u prvoj polovici listopada 1995., jednako kao što su bili spriječili i hrvatsko osvajanje (već ispražnjene) Banje Luke početkom kolovoza 1995., neposredno nakon “Oluje” - ali je predsjednik Tuđman, u tim pripremama za Dayton, uspio, zauzvrat, “istrgovati” da prijelazni upravitelj hrvatskog Podunavlja bude upravo Amerikanac, general Jacques Paul Klein, i da, u konačnici, pragmatični Amerikanci budu garancija da će hrvatsko Podunavlje na kraju biti - hrvatsko.

Vesna Škare-Ožbolt (danas uspješna odvjetnica) o tome kaže:

VESNA ŠKARE OŽBOLT, pregovaračica s pobunjenim Srbima

- Situacija u Podunavlju bila je vrlo složena. Na tom se području nalazio moćan Novosadski korpus, Srbi su dalekometnim topništvom iz Nuštra ili Nemetina bez ikakvih problema mogli tući i Zagreb! Drugo, cijelo je to područje

bilo integrirano u SR Jugoslaviju, za razliku od Kninskoga kraja ili zapadne Slavonije; novac su bili jugoslavenski dinari, komunikacije i elektroprivreda bili su već “nalinkani” na Srbiju. I onda je, u pripremama za Dayton, Tuđman ponovno krenuo u još jednu rundu mira. Rekao mi je: “Treba učiniti sve da se hrvatsko Podunavlje dobije mirnim putem, jer će cijena njegova vojnog osvajanja biti vrlo visoka - imat ćemo brojne žrtve i nova razaranja!” Stanje u hrvatskom Podunavlju uspoređivao je sa Srijemskim frontom u Drugom svjetskom ratu, poznatom po velikim stradanjima stanovništva. I Tuđman je na kraju, u okviru Dayton, uspio ispregovarati da na čelo mirovne misije u Podunavlju dođu Amerikanci, kao garancija brzine i pragmatičnosti. I da to bude brza i učinkovita mirovna operacija, što one dotadašnje nisu bile. Zato što su bile peace keeping-operacije, a ova ovdje, u hrvatskom Podunavlju, bila je peace making-operacija.

Ivić Pašalić to mi je dodatno objasnio riječima:

IVIĆ PAŠALIĆ,
savjetnik predsjednika Tuđmana
za unutarnju politiku

- Peace keeping-operacija održava status quo, unedogled. A u peace making-operaciji imaš unaprijed postavljen cilj, a to je da se područje o kojem je riječ, u ovom slučaju hrvatsko Podunavlje, integrira u RH. Dakle, ne pregovara se čije je to područje - nego se unaprijed zna čije je. Dogovor Tuđmana i Amerikanaca na kraju je bio: “Idemo mirnim putem, ali vi jamčite da će to tako biti (tj. da će hrvatsko Podunavlje biti integrirano u RH) jer je vaš general na čelu toga!”

Vesna Škare-Ožbolt mi je to, sa svoje strane, potvrdila riječima:

- Tuđman je tražio da na čelu te mirovne operacije bude Amerikanac, i američki predsjednik Clinton mu je dao Kleina. I između njih dvojice, Tuđmana i Kleina, uspostavila se dobra “kemija”...

Po Vesni Škare-Ožbolt, mirna reintegracija hrvatskog Podunavlja, koja je trajala točno dvije godine (od 15. siječnja 1996. do 15. siječnja 1998.), imala je pet glavnih etapa.

Prva je faza bila demilitarizacija toga područja. To je uistinu bila prava peace making-operacija - jer je to značilo da se iz cijeloga tog područja Novosadski

korpus mora povući na službenu granicu RH i Republike Srbije.

Demilitarizacija je provedena u srpnju i kolovozu 1996. Doduše, i nakon povlačenja Novosadskog korpusa u hrvatskom je Podunavlju, osobito u Vukovaru, ostalo dosta oružja.

Druga je etapa bila uspostava prijelazne policije - proces koji je s hrvatske strane nadgledao i operativno provodio pomoćnik ministra unutarnjih poslova RH Joško Morić. On mi je o tome rekao:

- Demilitarizaciju o kojoj je riječ ja sam nazivao percepcijskom, što znači da su iz tog područja doista bile otišle vojne i paravojne snage, ali je tisuće vojnih i paravojnih odora ostalo po kućama, jer su ljudi samo skinuli odore i obukli civilnu odjeću. A drugo: iz tog je prostora otišlo teško oružje, ali je ostalo tisuće tona lakog oružja, uključujući i ručne raketne lansere. Dakle, nakon takve demilitarizacije bilo je jasno da će uloga policije u nastavku procesa reintegracije biti vrlo važna. Policijski menadžment u hrvatskom Podunavlju bio je ustrojen po načelu dualizma, što znači da su na čelu svake policijske postaje bili jedan Hrvat i jedan Srbin - a njima je onda bio dodan i treći element, u obliku međunarodnog policijskog promatrača. To je u dotadašnjoj praksi bilo nedoživljavano - da imate u jednoj policijskoj postaji dva zapovjednika...

Morić mi je tome dodao:

- Ljudi danas i ne zamišljaju u kakvu smo se pravnom vakuumu mi tada zatekli - u hrvatskom Podunavlju. Pravni sustav Krajine ne dolazi u obzir, pravni sustav RH ne možete preko noći primijeniti, UN misli da bi tu trebalo naći neko treće pravilo, ali ono u stvarnosti ne postoji - i zato smo se mi jednostavno vodili logikom zdravog razuma. Na primjer, Hrvat dođe pred svoju kuću u kojoj je privremeno Srbin. I u suzama gleda s ulice svoju kuću i fotografira je. Srbin iz kuće zove policiju jer smatra da ga taj Hrvat uznemirava. UN-ovi posrednici traže da policija intervenira i da makne Hrvata jer uznemirava Srbina, a mi tvrdimo da se ne radi o uznemiravanju, da nećemo micati čovjeka i sprečavati ga da gleda svoju kuću i da je fotka, nego predložimo Srbinu da zove čovjeka na kavu i da se dogovore kada će se on u svoju kuću moći vratiti.

Treća faza mirne reintegracije bio je pilot-projekt povratka Hrvata u svoje kuće, u tzv. Srijemskom trokutu (sela Nijemci, Apševci, Đeletovci itd.).

Vesna Škare-Ožbolt:

- Za Tuđmanov rođendan u svibnju 1996. Klein je poduzeo akciju oslo-
bađanja Đeletovaca od Arkanovaca, koji su ondje izvlačili naftu, cisternama

Naftno crpilište u Đeletovcima

je odvozili u Srbiju i tamo je proda-
vali. Klein je doveo Belgijance kao
komandose, koji su uhvatili tu ekipu
i spakirali je preko granice. To je bilo
izvedeno onako malo kaubojski. **Tu-
đman je slavio rođendan, bili smo u
Vili Weiss, a Klein zove i kaže: “Če-
stitam predsjedniku rođendan i ša-
ljem mu dobru vijest - Đeletovci su**

pod mojom kontrolom!”

Četvrta je faza bila podjela hrvatskih dokumenata svim Srbima koji su od-
lučili prihvatiti hrvatsku državu i ostati živjeti u hrvatskom Podunavlju. Oko
dvije trećine Srba u Podunavlju dobilo je hrvatske dokumente (osobne karte i
domovnice). Istovremeno, Hrvatska počinje s podjelom mirovina, i to u kuna-
ma, čime se kuna automatski unosi u platni sustav Podunavlja.

Ta je, četvrta, faza završila lokalnim izborima, provedenim u obje županije,
u Vukovarsko-srijemskoj i Osječko-baranjskoj.

Dana 17. lipnja 1997., devet dana nakon dolaska “Vlaka mira” u Vukovar,
Vojislav Stanimirović, jedan od najvažnijih ljudi na srpskoj strani u ratu za Vu-
kovar 1991. i gradonačelnik Vukovara za vrijeme srpske okupacije, prisegnuo
je u Županijskom domu Sabora RH. “Bilo je važno dovesti Srbe u hrvatske in-
stitucije”, rekao mi je jedan od mojih sugovornika, “jer se time poslala poruka
da njihovi čelni ljudi prihvaćaju hrvatske institucije.”

Naposljetku, posljednja, peta faza bila je normalizacija života Hrvata i Srba,
povratak Hrvata u svoje domove i pomirba. Kućama se vratilo oko dvije trećine
Hrvata: njih 70.000 (do 2003.), od ukupno 120.000 i nešto prognanih ili izbjeg-
lih.

Negdje u intervalu između treće i četvrte etape, svakako prije raspisiva-
nja izbora u Podunavlju, dakle tijekom 1996., predsjednik Tuđman proglasio

je oprost za sve Srbe koji su bili mobilizirani, koji su nosili oružje, a nisu učinili zločin. Moj mi je sugovornik rekao: “Bila je prilično dugačka lista onih koji su bili optuženi i kojima je trebalo suditi, no Klein je tražio smanjenje toga broja. Predsjednik Tuđman je bio pragmatičan i Kleinu je išao na ruku, maksimalno smanjivši broj srpskih optuženika. Jer, njemu je bio bitan cilj - reintegracija hrvatskog Podunavlja u RH.”

Autor: Darko Hudelist

Karta okupiranoga hrvatskog Podunavlja

Predsjednik Tuđman proglasio je oprost za sve Srbe koji su nosili oružje a nisu učinili zločin. (Foto: screenshot)

VUKOVAR danas - grad u kojemu djeca srpske nacionalnosti pohađaju vrtiće i škole odvojene od hrvatske djece i obrazuju se po programu koji nije kompatibilan s hrvatskim obrazovnim sustavom. No, i to se mijenja. Foto: arhiv ZPOBŽ)

Govor Franje Tuđmana u Vukovaru 8. lipnja 1997.

Vlak mira, Izvor: <http://web.archive.org/web/20130423172511/http://www.predsjednik.hr/Vukovar8.Lipnja1997> Dopuštenje: <http://www.predsjednik.hr/Impresum> "Sadržaji s ovih stranica se mogu prenositi bez posebne dozvole uz navođenje izvora."

Predsjednik RH dr. Franjo Tuđman u Vukovaru
8. lipnja 1997. (Foto: Screenshot HRT)

“Dame i gospodo, Hrvatice i Hrvati, i svi građani Vukovarsko-srijemske županije, pripadnici srpske, mađarske, rusinske, slovačke etničke zajednice, dragi gospodine Klein i svi vaši suradnici iz privremene uprave UNTAES-a, ekselencije, predstavnici stranih država.

Možda ništa kao ova posljednja pjesma koju je otpjevala slavna hrvatska umjetnica, možda ništa tako ne govori kao Sveta Marija i dragi Bože, moli za sve nas, da budemo prije svega kršćani, da znamo praštati, da znamo ne samo moliti nego i stvarati novi život.

Na početku bih podsjetio: pobjednik koji ne zna praštati taj sije klice novih razdora i budućih zala, a hrvatski narod to ne želi.

Nije želio ni sve ono što smo ovdje pretrpjeli u Vukovaru i u čitavoj Hrvatskoj i sa ovim programom koji smo ovdje upriličili željeli smo to dokazati.

U ime hrvatske državne delegacije na čelu sa predsjednikom Sabora Pavlečićem, u ime i drugih saborskih zastupnika, u ime delegacije hrvatske Vlade na čelu sa premijerom Matešom, u ime svih župana Hrvatske zahvaljujem svima vama koji ste došli s nama u vlaku mira, u vlaku pomirbe, ali i svima vama koji ste nas dočekali ovdje sa istim namjerama. Taj naš dolazak u Vukovar, u taj simbol hrvatskih patnji, hrvatskih otpora, hrvatskih težnji za slobodom, hrvatske želje za povratkom na svoje istočne granice, na Dunav o kome pjeva i hrvatska himna, to je naš znak, naša odlučnost, da želimo zaista mir, pomirbu, da želimo stvarati povjerenje za trajan život da u budućnosti više nikada ne dopustimo ono što nam se dogodilo.

Lijepo je rekao predsjednik Vlade Mateša gledajući ovu hirošimsku panoramu usred Europe, da ćemo nju laganije prebroditi i izgraditi u materijalnom smislu, ali da će biti teško savladati Hirošimu u našoj svijesti, u našem sjećanju.

Ali nam evo, i u ime Božjih zakona i u ime ljudske razboritosti ništa drugo ne preostaje nego da pregnemo na tome da ta zla što prije premostimo, što prije

zaboravimo.

Ja zahvaljujem posebno gospodinu Kleinu, na njegovim nadahnutim riječima, na svemu što je učinio u suradnji sa hrvatskom Vladom, sa domaćim srpskim pučanstvom koje je došlo do zaključka da je ovo hrvatska zemlja, njegova domovina i da je ovdje njegova sudbina, da smo postigli znači, evo, to da smo se približili kraju mirne integracije Hrvatskog Podunavlja u ustavno-pravni porijek Hrvatske, da smo stigli do tog stanja da svi mi zajedno Hrvati i Srbi, Mađari i Rusini i svi ostali, možemo sada graditi svoj život, u interesu svojih općina, gradova, županije, čitave države.

General Klein poželio dobrodošlicu Predsjedniku RH dr. Franji Tuđmanu u Vukovaru (Foto: screenshot)

Ovdje su, osim predstavnika hrvatske vlasti i predstavnici kulturnih, znanstvenih i drugih javnih institucija, također spremni da se zauzmu za to.

Prema tome, ovaj vlak za Vukovar zaista je simbol mira, povratka prognanika, stradalnika ovoga rata koji su proveli više od šest godina izvan svojih ognjišta, ali koji su spremni vratiti se i također pružiti ruku onima koji nisu okrvarili svoje ruke kao ratni zločinci. I u tom pogledu ja tražim od njih, ali i od domaćeg srpskog pučanstva, da ne dopusti ekstremistima da kvare te naše namjere, a kao što

znate, ekstremista ima posvuda, ali je stvar razboritih ljudi da ih onemoguće u interesu većine, u interesu ljudske i Božanske ljubavi, u interesu toga da ne dopustimo više zla kakva smo preboljeli, kakva smo preživjeli.

Prema tome, taj vlak nije samo početak konačnog povratka prognanika, nego i - dokaz svekolike skrbi hrvatske vlasti svih hrvatskih javnih institucija da se zauzmu, da se ovo razoreno područje što prije izgradi i što prije uvrsti u svekoliki društveni, gospodarski, kulturni život Hrvatske domovine.

Za lokalno srpsko pučanstvo vlak znači uspostavu povjerenja, garanciju svih njihovih građanskih i etničkih prava, jasno pod uvjetom da zaista prihvate Hrvatsku državu kao svoju domovinu i da onemoguće one ekstremiste koji to remete.

Hrvatsko vrhovništvo, ja kao predsjednik i Hrvatska vlada dali smo opći oprost, amnesiju i pomilovanje za sve one koji nisu počinili ratne zločine koji nisu okrvarili svoje ruke izravno krvlju. I budite uvjereni nikada daljnjih nekih popisa za sudske progone neće biti. Ali, razumije se, očekujemo puno povjerenje i punu vašu suradnju na tim našim nastojanjima.

Hrvatska država, znači, stvara sve gospodarske, sve druge pretpostavke da svi hrvatski državljani ovdje u Podunavlju, bili oni Hrvati, Srbi, Mađari, Rusini, da žive pod podjednakim uvjetima. I to, razumije se, ne može biti samo stvar hrvatskih vlasti, nego mora biti stvar sviju vas. Dolazak ovog vlaka za koji je bilo mnogo sumnji da li treba, ali ja sam pružio uvjerenja i generalu Kleinu i svima a i svojim ljudima da nam je potrebno da uđemo kao predstavnici čitave Hrvatske u Vukovar, da vidite i svojim očima te ruševine i da zajedno sa mnom i vi iz Vlade i vi župani, shvatite da nam je dosljedno provoditi tu politiku pomirenja, mira, stvaranja uvjeta za suživot. I ne može biti nekih iskanja iz takve politike, jer onaj koji ne primjenjuje takvu politiku taj i nije u skladu sa općim hrvatskim, državnim interesima, pa prema tome ni sa interesima svakog pojedinca ovdje i u čitavoj državi. Moramo voditi računa da Hrvatska već jeste demokratska zemlja i u tom smislu ja pozdravljam razborite riječi koje su evo, tu izrekli i Štengl i Čepnja i gospodin Stanimirović, Koenig, a osobito nadahnute riječi generala Kleina.

Vojislav Stanimirović poručio na skupu da Hrvatska treba dokazati da je demokratska zemlja

Ali, sa jednom malom zamjerkom gospodinu Stanimiroviću - gospodine Stanimirović i predstavnici srpskog življa, nemojte očekivati da Hrvatska tek treba dokazivati da je demokratska zemlja. Da je Hrvatska demokratska zemlja, da je željela mirno rješenje, dokaz je i to što sam rekao u Belom Manastiru, da poslije “Bljeska” i “Oluje” nismo išli oružjem, jer nismo željeli da svi Srbi odu.

Željeli smo demokratsko rješenje i mi jesmo demokratska zemlja i to što činimo ne činimo pod pritiskom ni Europe ni Amerike, nego zato - želimo dati sva građanska, etnička prava svim Srbima koji žele ostati, koji priznaju Hrvatsku, zato što smo mi kao Hrvati preživjeli u povijesti dovoljno zla od drugih i od Mađara, i od Nijemaca, Talijana i od velikosrpske hegemonije i ne želimo stvarati nepravdu vama, želimo vam dati punu ravnopravnost, ali očekujemo i

punu lojalnost prema Hrvatskoj državi.

Osim toga, dopustite da vas podsjetim na riječi velikog srpskog pjesnika, Zmaja Jove Jovanovića, koji je među inim rekao:

“Hrvat se ne bori da što otme kome:
čuva sveti oganj na ognjištu svome.
I dok tako čini u najteži dani
i Bog je i pravda na njegovoj strani.”
I da kažem, - nastavlja Zmaj Jova -
“A kuda će Srbini? - zar on da se dade
putu na kom nema zakona ni pravde.”

Evo vam jednog mislećeg, velikog Srbina, pjesnika, to vam je osnova za zajedničku suradnju. Mi ga priznajemo, priznate i vi. I da znate, to je pjevao kada je znao da je Hrvatska bila do Zemuna, kad se govorilo o hrvatskoj Subotici, kad je pred Drugi svjetski rat Banovina bila u Šidu.

Mi to ne tražimo, ali želimo da hrvatski narod bude suveren u svojoj Hrvatskoj državi, a vi Srbi i Mađari i svi drugi da uživate sva građanska i etnička prava. Mi vam to jamčimo, ja vam jamčim kao državni poglavar, sa svim Saborom, sa svom Vladom, sa svim županima koji su ovdje i koje kao, što rekoh, obvezujem da provode takvu politiku. Prihvatite i evo nam budućnosti, evo vam blagostanja.

Došli smo dovde, do ovog skupa, velebnog skupa i ja mislim, visokog stupnja suglasnosti hrvatskog državnog vrhovništva sa predstavnicima lokalnih Srba o tome da smo postigli velike korake nakon izbora u mirnoj reintegraciji i da ih sada trebamo što prije dovršiti, bez stranog tutorstva.

Mi smo, kao što znate, imali UNPROFOR i dali smo mu otkaz onda kad smo vidjeli da ne služi tim našim ciljevima, ostvarenju suverenosti i o stvaranju preduvjeta za sukladan život sa svim građanima Hrvatske.

UNTAES smo prihvatili, jer se UNTAES i u ime međunarodne zajednice, Ujedinjenih naroda i Sjedinjenih Američkih Država kao glavne svjetske velesile obvezao da će nam osigurati mirni povratak, mirnu reintegraciju Podunavlja u

Hrvatsku. U tome smo uspjeli, završimo to u općem dobru, ne samo Hrvatske, naših građana, nego neka to bude jedna od najuspješnijih mirovnih operacija u svijetu, neka to bude prilog kako treba rješavati krizu na širem području bivše Jugoslavije, osobito danas u Bosni i kako to treba biti prilog i potpunoj normalizaciji odnosa sa susjednom Srbijom i njihovom Jugoslavijom.

Dame i gospodo, svim onim Srbima, hrvatskim građanima koji su preuzeli dokumente za hrvatsko građanstvo, koji se nalaze ovdje, u ovoj županiji i u susjednoj osječko-baranjskoj, čitavom Hrvatskom Podunavlju, ako se žele vratiti u svoja obitavališta u zapadne dijelove Hrvatske od Pakraca do Knina, vratiti ćemo ih. Već se 14,5 tisuća vratilo. Ili pak ako se ne žele vratiti, dat ćemo im novčanu naknadu pa neka idu gdje žele. Hrvatska će iz humanitarnih razloga

rješavati pojedinačno primjere i onih Srba koji su izbjegli iz Hrvatske usprkos tome što sam ih ja osobno, kao predsjednik države pozivao da ostanu, pa su otišli. Mi ćemo pojedinačno rješavati, da se mogu pojedinačno iz humanitarnih razloga, sjedinjavanja obitelji, itd, vratiti u Hrvatsku, ali razumije se, ne može biti govora da se svih 150 i 200 tisuća vrate, pa da ponovno imamo razdor i rat. I na to nas ne može prisiliti nitko ni u svijetu. Uostalom to ni oni sami neće, više od 90 posto ne žele se vratiti.

Prema tome, povijest je takva kakva jeste - poslije 1. svjetskog rata i iz ovih područja otišlo je oko milijun i po onih koji se zovu Turci, Muslimani, u Tursku, a oko milijun Grka u Grčku itd. Poslije drugog svjetskog rata više od 12 milijuna ljudi je raseljeno u Europi i nije svako zlo samo za zlo. Poslije svakog zla ima i dobro.

Prema tome, stvorimo uvjete za miran život hrvatskog naroda, srpske i drugih etničkih zajednica u Hrvatskoj, stvorimo normalne uvjete za normalizaciju, dobrosusjedske odnose između Hrvatske, Srbije i Jugoslavije. Kao što sam prije dvadeset godina pisao o skandinavizaciji ovog prostora na osnovama međusobnog priznanja subjekata, međusobnog uvažavanja pa će onda i nacionalne manjine bilo gdje živjeti u punoj slobodi i u punoj ravnopravnosti. I da još jednom ponovim dolazak hrvatskog državnog vodstva i to u najširem obliku od predsjednika države, Sabora, Vlade, do župana dokaz je znači spre-

mnosti i opredijeljenosti cijele Hrvatske da tu tešku zadaću provede u život. Ali, da bi je ona mogla provesti, potrebna je suradnja sviju vas, srpskog pučanstva, mađarske etničke zajednice, Rusina i drugih s kojima uostalom nismo imali problema, koji su također bili žrtve i jugokomunitičke agresije i velikosrpskog imperijalizma. Mi smo izvukli zaključke iz svoje povijesti, vi izvucite zaključke i pouke iz svoje povijesti i da ne dopustite da ikada više budete instrument nekakve politike koja dovodi u pitanje čak i vašu životnost, vaš opstanak na područjima gdje ste živjeli vjekovima. Kao što znate, ja sam imenovao i posebno državno povjerenstvo na čelu sa potpredsjednikom Vlade i ministrom razvitka i obnove dr. Radićem, radi nadzora lokalnih vlasti, onakvih lokalnih vlasti onako kako su uspostavljene sada poslije izbora, i onih gdje imate vi Srbi većinu i onih gdje imaju Hrvati većinu, radi usklađivanja i županijskih poglavarstava i Hrvatske vlade, da rješava odmah na licu mjesta sve teškoće i da mene izvještava o problemima.

Prema tome, mi zaista želimo da ono što govorimo provedemo u život. I vi, i ja, vrlo dobro znamo da to neće biti lagano, da dok to prevladamo u moralnom, psihološkom smislu, da će trebati proći vremena, ali apeliram na sve nas da radimo na tome da budemo ustrojeni i da ne dopustimo individualne incidente i da na osnovama tih invididualnih incidenata ne gradimo politiku nego da prihvatimo da su to sporadični slučajevi a da radimo, znači, na onome što nam je u općem interesu. Stradanja i patnje hrvatskih prognanika, ljudi koji su najviše pretrpjeli, koji su dali i ljudske žrtve, materijalne žrtve, koji gledaju svoje razrušene domove, koji su šest godina obitavali u vrlo nepovoljnim uvjetima u Hrvatskoj, jasno da nose u sebi sve te strahovite tegobe, ali evo, i od njih zahtijevam, do sada su imali strpljenja i neka sada imaju strpljenja dok ih ne vratimo, dok im ne obnovimo domove i dok ih ne vratimo u njihove kuće, a vama koji ste bili ovdje preporučam da im pružite svu pomoć da bi te svoje rane što prije zaboravili, zacijelili.

Ovdje danas, spomenuo je već i premijer Mateša, a ja ponavljam i obvezujem župane da svaka hrvatska županija, uključujući i glavni grad Zagreb, koji je u položaju županije, da preuzme makar simbolično da obnovi neki objekat u ovom razorenom kraju, ako ne može školu, bolnicu, barem neki obiteljski dom, makar bilo kakav, skroman dom da se dokaže da, evo, da je čitava Hrvatska s Vama i da čitava Hrvatska želi što prije da se ovdje uspostavi najnormalniji život i da ovaj kraj u lijepoj i raznolikoj našoj domovini, ali jedan od najbogatijih krajeva, zaista zablista i procvjeta onako kako to može sa marom ljudi kakvi jesu ovdje, koji su to prije gradili i kakvi su bili i u ovim teškim danima domo-

vinskog rata.

Prema tome, to je zadaća i hrvatske vlasti i lokalnih srpskih vlasti tamo gdje imaju većinu, a razumije se, očekujem da će uz predstavnike srpskog pučanstva iz ovog kraja doći do suradnje i sa predstavnicima Srba iz ostalih područja Hrvatske gdje živi i više od Zagreba do Rijeke, negoli ovdje. Prema tome, da se stvori jedan zaista sukladan primjer rješavanja svih vaših kulturnih, etničkih pitanja. Mi imamo danas predstavnike Srba u Hrvatskoj. Oni nesmetano rade, žive, ima ih u Zagrebu vjerojatno oko 45 tisuća, predaju na sveučilištima, imamo ih u Vrhovnog suda, u Ustavnom sudu, imamo ih u diplomaciji, veleposlanici su, ako netko ne razumije hrvatski, ambasadori su, a kao što znate imenovao sam dva predstavnika u Županijski dom Hrvatskog sabora. Ovih dana već smo imenovali i pomoćnike ministara i savjetnike prema vašem prijedlogu. Prema tome, mi sa svoje strane zaista sve činimo, očekujem da i vi sa svoje strane učinite to isto. Ako imate svoje predstavnike u Ministarstvu unutarnjih poslova, pravosuđu, prosvjeti, kulturi, molim, što još.

Foto: Screenshot HRT

I to da znate, nije bilo lako, a toga morate biti svjesni, da to tražim i od više od 400 tisuća Hrvata, Mađara, Rusina koliko ih je bilo prognano iz svojih domova - više od 300 tisuća Hrvata bilo je prognano isto tako iz Bosne iz onih područja koja su pod srpskom ili muslimanskom kontrolom i sve je to Hrvatska zbrinula. I ako od njih tražim da sve to zaborave da nam pruže ruku pomirenja, povjerenja onda, razumije se, imam pravo tražiti i čitava hrvatska vlast od vas, da tu ruku primite sa zahvalnošću i da sudjelujete u izgradnji Hrvatske.

Velika je stvar što smo do sada postigli u vraćanju Podunavlja u ustavno-pravni poredak Hrvatske. General Klein je naredio da se od 1. lipnja primjenjuju zakoni Hrvatske u svakom pogledu, znači, pravni propisi. Kuna je postala legalno sredstvo plaćanja, platni promet ustrojen je kao u drugim dijelovima Hrvatske. Započela je registracija vozila sukladno hrvatskim propisima, ali smo vam dali takve olakšice kakve nismo mogli dati drugim svojim građanima i povratnicima. Cijenite to. Objedinjen je poštanski, telegrafski, telekomunikacijski sustav, ministar zdravstva prihvatio je prijedloge da preuzme vukovarsku i belomanastirsku bolnicu, da preuzme zaposleno osoblje tamo. Prema tome, razumije se, činimo sve ono, ali ćemo isto tako znači, na svim tim područjima morati primijeniti hrvatsko zakonodav-

stvo, ali koje neće biti restriktivno prema ovom području, nego koje će biti široko, ali razumije se, sve ima granice i ovisiti će o tome da ne smijemo doživjeti tako kao što smo doživjeli pred osam dana da su razrušili most da ne bismo došli, pa i noćas je bilo nekakve pucnjave nebi li spriječili ovaj skup. Prema tome, to je do vas, to ne može ni međunarodna policija, ni hrvatska policija, to morate vi sami vidjeti tko su ti ekstremisti i udaljiti ih da ne smetaju normalizaciji odnosa, da ne smetaju vašem životu.

U samom Vukovaru Ministarstvo obnove do sada je poduzelo korake za obnovu dvije tisuće stanova, od kojih je za 1.500 Hrvatska država osigurala sredstva. Trebali bi i očekujemo pomoć i financiranje od međunarodne zajednice koje do sada uglavnom nije bilo. U drugim dijelovima Podunavlja isto se već predviđa, vrše se pripreme za obnovu oko 2.500 obiteljskih kuća. Izvršene su, a to vi već sve znate, pripreme za obnovu vodovodne, električne infrastrukture i u samom Vukovaru, a započinju i u cijelom području, radovi na obnovi ceste, željezničkog prometa itd. Uz sredstva za obnovu do sada izdvaja znači, samo Hrvatska. Hrvatska je čitava gradilište, ali kao što znate, više od četvrtine je bilo razoreno. Prema tome, i vi sami ne možete očekivati da preko noći sve to skupa obnovimo, morate i uložiti napore da bismo to zajedno što prije popravili, da bismo se mogli posvetiti normalnom životu.

I znate, INA je zaposlila velik dio onih koji su bili zaposleni u Đeletovcima, od 490 radnika ovdašnjeg nastavnog poduzeća, njih 353 izrazilo je želju da nastavi rad u INI, INA ih je prihvatila, provesti će tečajeve i oni koji će odgovarati bit će znači primljeni u posao.

Sa Hrvatskim željeznicama ugovore o radu potpisalo je 312 djelatnika, pretežito Srba. Prema tome, ne činimo nikakvu diskriminaciju. Slično je sa poštama gdje je primljeno na rad 396 također pretežito srpskih radnika, ali, razumije se, mi moramo vraćati u ta područja i prognane Hrvatske. I prema tome, nemojte onda ako prognani Hrvat dođe, pa onda kazati sada progonimo Srbe. Ne progonimo, ali, razumije se da moramo podjednaku politiku voditi prema sveukupnom pučanstvu ne praveći nikakvu diskriminaciju prema nikome.

I razumije se, s tim u vezi ja se ponovno obraćam i ovdje prisutnim i neprisutnim prognanicima, Hrvatima, Mađarima, Rusinima i prognanicima iz ovih krajeva, koji su zaista pretrpjeli veoma mnogo, koji su užasno propatili i koji te psihološke rane teško mogu zacijeliti, ali ih pozivam da još pokažu onakvu zrelost kakvu su do sada pokazivali i da znaju da je mandat UNTAES-a u završnoj fazi i da zajedno u suradnji sa privremenom upravom generala Kleina, sa međunarodnim organi-

Foto: Screenshot HRT

zacijama, sa hrvatskom vlašću, sa domaćim srpskim pučanstvom koje prihvaća Hrvatsku državu, da sve to možemo privesti prije kraju, onemogućavajući sve one koji nam stvaraju zapreke na tom putu.

Strašni rat je iza nas, strahote koje smo pretrpjeli su iza nas, sada je pred nama, netko je rekao - po-

četak, ja bih rekao, daleko smo na tom putu mirne integracije, pa prema tome, postigli smo jako mnogo u tome da jedan drugome možete pružiti ruku koji ostajete, koji dolazite i koji ostajete ovdje, da pomognete u obnavljanju kuća, cesta, domova, i da stvarate uvjete za suživot u interesu vas pojedinaca, u interesu svake općine bez obzira da li u njoj bila većina hrvatskog ili srpskog pučanstva, svakog grada, svake županije jer je to u interesu znači, ovoga područja, jer je to u interesu Hrvatske države, samostalne i nezavisne, suverene demokratske Hrvatske države koja je članica svjetske organizacije Ujedinjenih naroda, koja je međunarodni subjekt bez koje se više ne može rješavati ništa na ovom području. Jer je ta Hrvatska već dala svoj prilog rješavanju krize u susjednoj Bosni i Hercegovini jer je postigla visok stupanj na putu normalizacije odnosa sa susjednom Srbijom i Jugoslavijom.

Prema tome, sve ovo što činimo nije samo u uskom, lokalnom interesu nego i općehrvatskom, općeeuropskom, u interesu mira, budućnosti ovoga kraja i Europe.

I neka nam živi suživot hrvatskog naroda, sa srpskom i drugim etničkim zajednicama na ovim područjima, neka nam živi jedina i vječna Hrvatska!!!

Dr. Franjo Tuđman
u Vukovaru 8. lipnja 1997.

Sve ovo što činimo nije samo u uskom, lokalnom interesu nego i općehrvatskom, općeeuropskom, u interesu mira, budućnosti ovoga kraja i Europe (Franjo Tuđman, Vukovar 8. 6. 1997.) (Foto: screenshot)

PREDSEDNIK TUĐMAN NA ČELU DRŽAVNOG IZASLANSTVA I PREDSTAVNIKA SVIH ŽUPANIJA VLAKOM MIRA U HRVATSKOME PODUNAVLJU

HRVATSKA SE VRATILA U

Večernji list

900.832.89.12.116
PONEĐJELJAK
ZAGREB 9. VI. 1997.

8.

DNEVNIK S NAJVEĆOM NAKLADOM U HRVATSKOJ 4,00 KUNE

VUKOVAR

● Budimo prije svega kršćani koji znaju praštati i stvarati novi život, rekao je predsjednik Tuđman u Vukovaru

STR. 2, 3, 14 I 27.

ZAŠTO RASTE PRODAJA NA HRVATSKOM AUTOMOBILSKOM TRŽIŠTU

Više kupaca nego automobila

STR. 6

STRAVIČAN NALET «GOLFA» NA TRI PJEŠAKINE U POPOVCU KOD SESVETA

Četvero mrtvo, suvozač kritično

STR. 26

Jacquse Paul Klein:

Srbima sam poručio: Možete ostati i živjeti normalno ili se iselite

Večernji list, 25. studeni 2019.

S umirovljenim američkim generalom, koji će u siječnju napuniti 81. godinu i sa suprugom živi u Church Fallsu nadomak Washingtonu, razgovaramo na dan sjećanja na Vukovar i uoči 20. godišnjice smrti Franje Tuđmana, grada i političara koji su mu obilježili karijeru

Vukovar koji sam zatekao početkom 1996. izgledao je kao Staljingrad poslije II. svjetskog rata. No nelagoda od te postapokaliptične slike nije se mogla mjeriti s užasom kad smo otkrili što se skriva ispod tla. Otkopali smo masovnu grobnicu, iz nje vadili, jedno, drugo, treće, deseto tijelo. Na njima je još bila odjeća, s njih su visili privjesci s križevima ili svecima. Još su imali zavoje, neki gips, drugi proteze. Ta tijela odvedenih iz vukovarske bolnice, ta tijela nemoćnih koje su tukli prije smaknuća, to nije bio dokaz ratnog zločina, već apsolutne nehumanosti.

– Radili smo korak po korak - govori o mirnoj integraciji i mandatu koji je počeo susretom s majkama ubijenih koje su prosvjedovale pred sjedištem UN-a u Zagrebu i otkopavanjem grobnice na Ovčari, uz vodstvo ljudi s Međunarodnog kaznenog suda za ratne zločine (ICTY).

Nije bilo lako, s jedne strane bilo je tu stanovništvo, nepovjerljivo, ali izmučeno, s druge oni koji su podrivali proces.

Predstavnici Srba u hrvatskom Podunavlju:
Slavko Dokmanović, Milan Milanović, Goran Hadžić
(Foto: screenshot)

Situacija je bila vrlo napeta, ali sam bio jasan. Rekao sam im da tu regiju moramo reintegrirati u Hrvatsku. Poručio sam da su manjina i da imaju izbor: ostati, izvaditi domovnicu, glasovati, štitit ćemo njihovu sigurnost i imovinu, crkve i pismo, ili otići u Srbiju kao raseljena osoba u izbjeglički kamp.

Rekao sam im da nemaju jake karte,

ali ako pametno odigraju, dobit će beneficije. Neprestane probleme radio nam je Goran Hadžić, zastrašivao je ljude najavljujući smak svijeta. Rekao sam im da će ih napustiti i pobjeći čim zagusti. I tako je i bilo - govori Klein.

General J. P. Klein, Ivan Vrkić, Vojislav Stanimirović

Podršku su pak sa srpske strane imali od Vojislava Stanimirovića, dok su s hrvatske strane tu bili Vesna Škare Ožbolt, Ivica Kostović te posebice Ivica Vrkić. On je, kaže Klein, uživao toliku reputaciju da je bio jedina osoba koja se mogla nesmetano kretati regijom da ga ne ubiju. – Franjo Tuđman je bio mudar i suradnja s njim je tekla jako dobro. Shvatio je da

što prije obavimo posao, prije ćemo otići te da je najbolje surađivati. Nisam imao problema ni s Gojkom Šuškom, slijedio je upute do zadnjeg slova i nije imao neovisnu agendu - govori Klein.

– Tuđman je uvijek govorio da nema problema sa Srbima, samo ne želi da imaju većinsku ulogu - ističe.

Nismo imali nalog za uhićenje na terenu, pitanje ratnih zločina i dalje je dominiralo agendom. Nakon otkopavanja grobnice, postavilo se pitanje, što sada? Do tada niti jedna osoba nije za ta nedjela bila uhićena. Istu frustraciju s Kleinom je u proljeće te godine podijelila haaška tužiteljica Louise Arbour.

“Jacques”, potužila mu se, “imam tužitelje, imam ćelije, ali nemam niti jednog zločinca!”

– Ako postoji ijedan u istočnoj Slavoniji, predat ću vam ga, rekao sam joj. Ne, nije tu, živi u Somboru, ali ponekad dolazi. Ok, uhitit ću ga - govori nam Klein o trenutku kad počinje akcija uhićenja prvog ratnog zločinca s područja bivše Jugoslavije - gradonačelnik Vukovara za vrijeme okupacije kojega su svjedoci prepoznali na farmi u vrijeme pogubljenja, Slavka Dokmanovića.

Klein je otišao u New York, u UN, provjeriti ima li mandat uhititi ga. Imao je, potvrdili su na East Riveru. Srce operacije bila je specijalna jedinica poljske vojske GROM, jedan je vojnik glumio Dokmanovića, a ostali su vježbali presretanje, stavljanje u automobil i prekrivanje crnom vrećom te prijevoz

Uhićenje Slavka Dokmanovića (Foto: news.un.org)

Čitanje optužnice Slavku Dokmanoviću
(Foto: news.un.org)

do zračne luke u Čepinu. Kad je stigla informacija s ICTY-a da su uspjeli namamiti Dokmanovića u Hrvatsku, bili su spremni. Klein je od belgijske vlade naručio zrakoplov, Poljaci su zaustavili Dokmanovićevo vozilo, haaški tužitelji su mu pročitali optužnicu te je prvi ratni zločinac za sat i pol bio ukrcao na zrakoplov i na putu za Haag.

U autu s Dokmanovićem bio je Milan Knežević, još jedan vukovarski političar i Klein mu je poručio kako, zbog zaštite 6000 vojnika UN-a, želi da operacija ostane tajna, no sljedećeg dana svi su beogradski mediji izašli s istom naslovnicom: UN je kidnapirao Dokmanovića. – Nazvao sam Kneževića i rekao da je prekršio džentlmenski dogovor. Stoga, kazao sam, nemam izbora

negoli vam napisati pismo. Nije finalizirano, ali dajte da vam pročitam kostur: “Dragi gospodine Kneževiću, zadužili ste međunarodnu zajednicu jer bez informacije koje ste nam dostavljali uhićenje Dokmanovića ne bi bilo moguće”.

“Stanite, ubit ćete me,” vikao je Knežević. Neću ja, oni će, odvratio sam mu - govori Klein.

Nije trebalo dugo da generala nazove srbijanski ministar vanjskih poslova Milan Milutinović, da bi ga pozvao na razgovor u Beograd jer je Milošević bio bijesan. – Otimate ljude iz moje zemlje, neću tolerirati takva sr... - vikao je Milošević na engleskom. – Dajte da vam pokažem ta vaša sr... - kazao mu je Klein i izvadio fotografije akcije. – Hoćete mi reći da je Dokmanović sam došao u Vukovar? Onda je budala - kazao je Milošević i priča je bila završena. Milošević je bio kratkovidan, bez ikakve dugoročne strateške vizije, kao što je imao Tuđman, novac i moć su ga zanimali

Slobodan Milošević i Milan Milutinović
(Foto: STR)

71

više nego bilo što drugo, ocjenjuje Klein i prisjeća se znakovitog razgovora.

– Radite isto što i Hitler, iskoristio je Nijemce u Rumunjskoj, Mađarskoj, Čehoslovačkoj i Poljskoj. Uništio je te zajednice i pretvorio ih u izbjeglice. Vi ste to isto napravili svojim ljudima - upozorio ga je Klein – To je njihov problem - odvratio mu je Milošević.

– Tragično, zaista tragično da je Srbija imala takvog vođu i da nikada nije preuzeo odgovornost. A vukao je sve konce, i Hadžić i ostali iz Hrvatske bili su potpuno pod njegovom kontrolom - govori Klein. Jednako odlučan Milošević je bio i kad mu je Klein nudio da mu preda dokaze o zločinima hrvatske strane.

– Ne bi li to onda značilo da surađujem sa sudom? Onda ne dam - ustrajao je.

Sramotno je to što govorite o Franji Tuđmanu. No takve je odgovore, kaže Klein, dobivao i u Zagrebu. Ta uhitili su Dokmanovića, mogu i druge. Nisu dali. No Zagreb je bio kooperativniji kad je bila riječ o drugim problemima - trebalo je ponovno povezati telefonske, poštanske i željezničke linije. A trebalo je i zamijeniti dinar kunama.

– Rekao sam Tuđmanu da imamo ideju kako to napraviti. Na tom je području nekoliko tisuća umirovljenika koji mirovine nisu dobivali godinama. Isplatite im mirovinu.

Prve hrvatske Kune u hrvatskom Podunavlju
(Foto: screenshot)

– Hoćete da Srbima plaćam? Pa moji ljudi ih ne primaju, učitelji, vojnici... – Platite im. Jer kad baka primi kune i ode po slatkiše za unuke, a tamo joj prodavač počne vikati da neće ustaški novac, ona će ga izudarati kišobranom po glavi.

– Sviđa mi se ideja. Kostoviću, radi s Kleinom - poručio je Tuđman, a Kostović ga je primio pod ruku i stisnuo dok su izlazili. Što mi to radite, šaptao je, sutra kad izađu novine, neće pisati da je Tuđman dao mirovine Srbima, već Kostović. Klein ga je umirio, pustite da vidimo kako će ići - i profunkcioniralo je.

Korak po korak, ponavlja Klein, kao kad su odlučili zauzeti naftno polje Đeletovci koje je držao Arkan. UNPROFOR se nije usudio ući u to područje, ograđeno tenkovskim zaprekama. Glupost, kazao je Klein, ići ćemo kamo želimo.

Dr. Ivica Kostović, J. P. Klein (Foto: screenshot)

Željko Ražnjatović - Arkan
(Foto: Youtube screenshot)

U jednom danu stotine vozila s Arkanovim ljudima prešlo je preko granice u Srbiju. U zadnji se tren pojavio i Arkan, kazavši kako ne želi probleme i pucnjavu.

Tragično je da nismo imali nalog za uhićenje - ističe Klein. Drugi dan, na Tuđmanov rođendan, je nazvao predsjednika i čestitao mu.

– Vaš rođendanski dar je taj da je UN zauzeo Deletovce i možete ih posjetiti kad god želite. – Ma ne, UN to nikada ne bi napravio - smijao se Tuđman. – Sve je obavljeno. Pošaljite Šarinića, dolazi helikopter - odvratio mu je.

Iz Kleinov perspektive njegova misija je bila uspješna. Kad je prije nekoliko godina boravio u Vukovaru vidio je mir. No ostavština rata je još tu, kažemo. Može li razumjeti osjećaje ljudi koji u susjedstvu vide svoje silovatelje ili krvnike. – O da. To mi se i dogodilo u BiH. prišla mi je žena i kazala da je srela muškarca koji joj je ubio sina. Suočila se s njim, ovaj ju je odgurnuo. Molila me da ga uhitim, ali mi u BiH nismo imali policijske ovlasti - govori i spominje veliku dilemu: nevinu ne mogu biti oslobođeni dok krivci ne budu kažnjeni. No je li uvijek to moguće.

– Pitao sam haašku tužiteljicu Carlu del Ponte što misli, koliko ima ratnih zločinaca u cijeloj regiji. Okrenula se prema pomoćniku, a on je rekao, četiri, četiri i pol tisuće. Vidite naš problem, kazala je, kako optužiti i uhititi njih sve. Stoga smo napravili popis onih najgorih i na njih idemo - prisjeća se.

– Hrvatska ima manjine, kao i druge države i sve dok su lojalni građani, gdje je problem. Koliko je nacista pobjeglo, koliko je tisuća onih koji su ubijali židove izbjeglo sud. Da ja odgajam dijete u tom području, želio bih da govori apsolutno sve jezike i pozna pisma, i bude inkluzivan jer kako će inače biti dobar u poslu - govori general. Dobro zna situaciju, zna i za odvojene škole. – Koja je korist od toga? Hoće li ta djeca jednog dana zbog toga biti bolji poslovni ljudi, odvjetnici, liječnici? - govori: -

Istočnoj Slavoniji trebaju ulaganja i gospodarski rast. Za stariju generaciju je možda prekasno, no mladi imaju šansu.

Autor: Sandra Veljković

Izvor: <https://www.vecernji.hr/vijesti/jacques-paul-klein-srbima-sam-porucio-mozete-ostati-i-zivjeti-normalno-ili-se-iselite-1361709> - www.vecernji.hr

Predsjednik RH dr. Franjo Tuđman primio u predsjedničkim dvorima generala Jacques Paul Kleina

(Foto: arhiv ZPH)

INA-ina naftna polja u Đeletovcima (Foto: Facebook, javni izvor)

General JACQUES PAUL KLEIN

USPJEH PRIJELAZNE UPRAVE STVAR JE POVJERENJA LJUDI

U svom profesionalnom životu bio sam časnik u vojnoj službi, karijerni diplomat i veleposlanik te, donedavno, voditelj tri velike mirovne misije Ujedinjenih naroda. Većim dijelom tih godina su mi u fokusu bile vanjske prijetnje koje su ugrožavale zapadni svijet i operacije očuvanja i uspostave mira.

Tijekom posljednjih 15 godina izravno sam sudjelovao u nastojanjima da se u nekoliko zemalja Europe i Afrike uspostavi zaštićeno i sigurno okruženje koje bi omogućilo povratak na normalno stanje i unaprijedilo pomirbu u državama koje su bile neuspješne zbog međuetničkih sukoba.

Bio sam svjedokom žestokih okrutnosti i pokolja koje su počinili narodi iste DNK i istog etničkog podrijetla, ljudi izmanipulirani kampanjama mržnje potaknutim od strane političara-kriminalaca, pripadnika korumpiranih elita i plutokracije, koji su prekrajanjem povijesti u političke svrhe raspirivali nacionalizam.

U Ruandi je pogubljeno više od 800 000 ljudi, na Balkanu je život izgubilo približno 230 000 ljudi a milijuni drugih su postali izbjeglice i beskućnici; u Africi su pobijeni milijuni nedužnih, a još su milijuni inih ostali bez krova nad glavom ili su preživjeli kao izbjeglice odnosno kao interno prognani u vlastitim zemljama. Sve te tragedije podsjećaju nas koliko je krhka ljuska civilizacija. Dugoročna posljedica tog kolektivnog ludila bila je uništena nada u bolju budućnost cijelog jednog naraštaja u mnogima od tih zemalja. "Tragičnost života," kako je rekao moj sunarodnjak, Alžašanin Albert Schweitzer, "je u onome što umre u nama dok smo još živi." Još jedan žalostan pokazatelj koliko je uistinu krhka ljuska civilizacija.

Znamo da se širitelji mržnje i zagovaratelji nasilja gnušaju kulture. Kultura simbolizira preobrazbu i kontinuitet učenja, tradicije, filozofije, umjetnosti i glazbe te, ponajvažnije, kontinuitet ideja. Silnici iz prošlosti i njihovi oponašatelji u sadašnjosti gnušaju se svih tih stvari, jer su one antiteza njihovim pozivima na nasilje, njihovoj okrutnosti, strahu i mržnji. Nije slučajno da su uvijek prve mete njihova nasilja crkve, sinagoge, samostani i džamije. Napadi na svete

hramove su napadi na zajednicu i pokušaj slamanja duha zajednice kao cjeline te poruka svijetu da takvim zločincima ništa nije sveto.

Vidjeli smo kako se u 20. stoljeću ponavlja nemoć Zapada pred licem zla: od Armenije do holokausta, od Ruande do Ovčare, od Srebrenice do Darfura. S vremenom smo naučili da tolerancija i uspješna multietničnost ne dolaze prirodno. Njih treba njegovati, podržavati i osnaživati. A kada ih se osporava i kada su ugrožene, svatko od nas dužan je stati u njihovu odbranu, koliko radi vlastitog interesa, toliko i zbog morala.

Povijesno gledano, previše često smo svi bili pasivni pred strahovitim nepravdama i promatrali pokolje nedužnih te dopuštali zlu da pobijedi. To auto-destruktivno ludilo nije osobitost samo naroda juga Središnje Europe ili Afrike i Bliskog istoka – rijetke su države koje u svojoj povijesti nisu skrenule s puta. Povijest mnogih naših zemalja također bilježi zlostavljanje i izrabljivanje manjina iz političkih, etničkih ili vjerskih razloga. Ipak, imamo sreću što je naša nacionalna svijest počela shvaćati ono što zna svaki dobar psihijatar: dok netko ne shvati da ima problem, nema mu lijeka.

Uvidjeli smo pogreške i počeli ispravljati krivdu, korigirati povijest i popravljati nepravde. Kada se nađemo pred izazovom zaostataka prošlosti cilj nam nije samo odstraniti zlo, već izgraditi zajedničku budućnost koja će nam ispuniti nadu u mir i pravdu te otvoriti prostor za prevlast ljudskog dostojanstva. Tijekom karijere iz prve ruke sam došao do spoznaje da su države poput organizama – postoje virusi koji su za njih puno opasniji od bilo kojeg naoružanog neprijatelja. Države mogu oboljeti, zaraziti se plemenskim duhom, rasizmom, nacionalizmom, fašizmom i ksenofobijom. Ti virusi su još razorniji kada je tijelo politike već oslabljeno utjecajima autoritarne vladavine i korupcije, ili kada državni aparat ometa prirodne obrambene mehanizme, koje u normalnim okolnostima predstavljaju pravna država, neovisni mediji i akademska kritika.

U bivšoj Jugoslaviji i na afričkom kontinentu bio je dovoljan samo jedan mali korak da političko djelovanje skrene u prorokovanje, pri čemu su s lanca puštene najmračnije sile ljudske prirode. Arhiv Carnegie Endowment čuva izvješće koje je 1914. bilo pripremljeno za grofa d'Estournellesa de Constanta, s komentarom prvih Balkanskih ratova toga stoljeća. Zaključak izvješća i danas zvuči istinito: "Ponavljamo, pravi krivci za dugi popis smaknuća, atentata, nasilnih utapanja, paleži, krvoprolića i okrutnosti sadržanih u ovom izvješću, nisu

narodi Balkana. Ovdje sućut mora prevladati zgražanje. Nemojmo si dopustiti da osudimo žrtve.

Pravi krivci su oni koji zavode javnost i koriste neznanje naroda za širenje uznemirujućih glasina i dizanje uzbuna, gurajući svoju zemlju te posljedično i ostale zemlje u neprijateljstvo. Pravi krivci su oni koji iz vlastitog interesa ili sklonosti stalno govore da je rat neizbježan te ga tako i čine neizbježnim, tvrdeći pritom da ga ne mogu zaustaviti. Pravi krivci su oni koji opći interes žrtvuju za svoj osobni, kojega pak jako slabo razumiju, oni koji svojim zemljama nameću sterilnu politiku sukoba i protumjera. U stvarnosti ne postoji spasenje, nema izlaza ni za male države niti za velike zemlje, osim obostranog povjerenja i pomirbe.

” U posljednjih nekoliko godina globalni terorizam je samo potvrdio ono što svi znamo: ni jedna osoba, ni jedna zemlja niti kontinent više nisu sigurni. Prijetnje s kojima smo suočeni imaju korijen u razornoj mješavini fanatizma i siromaštva u velikom dijelu svijeta. Ne smijemo podcijeniti, kako je rekao pisac: “Bijes i očaj ljudi koji sa zakašnjenjem pristižu u moderan svijet i koji demokraciju, njegovu primarnu ideologiju, poznaju samo kao još jedan u nizu privida.” Neprijatelji slobode govora, tolerancije i vjerskih sloboda uvijek će nas napadati zbog toga što jesmo, a ne zbog onoga što smo učinili. Naša “prpošna” kultura slobode, ustavne demokracije, vjerskih sloboda i tržišnog gospodarstva ugrožava teokracije i autokracije, kao i sve druge oblike totalitarizma.

Na neuspjeh Lige naroda u pružanju kolektivne sigurnosti svijet je odgovorio tako što je nakon krvoprolića u Drugom svjetskom ratu po drugi puta pokušao zajednički djelovati protiv međunarodnog nasilja. Sa zapadnim demokracijama kao podnositeljima prijedloga i uz snažnu međunarodnu potporu nastala je nova organizacija, Ujedinjeni narodi, čije vrijednosti vjerno odražavaju upravo one vrijednosti za koje se i sami zalažemo.

Više od bilo kojeg dokumenta, Povelja Ujedinjenih naroda predstavlja opći dogovor čovječanstva o načelima po kojima će biti uređeni međunarodni odnosi po mjeri ljudskog dostojanstva. U njoj je sadržana sva univerzalnost pravnog i moralnog autoriteta. Čak i usred užasa rata u Bosni ili krvoprolića u Africi, Povelja UN-a je ostala jedini dokument koji nikada nije odbila niti jedna strana u sukobu.

Tijekom službe u Ujedinjenim narodima, shvatio sam sljedeće: - kao prvo,

ostvareni mirovni rezultati pokazuju da UN može dobro obaviti posao kada mu se dodijeli odgovarajući mandat, sredstva, organizacijska struktura i politička potpora - kao drugo, uspjeh je najbolji poticaj na daljnje uspjehe. Može se još puno učiniti na primjeni onoga što je naučeno i na poboljšanju stope uspješnosti mirovnih operacija UN-a.

Činjenica je da su rezultati mirovnih operacija UN-a tijekom posljednjih desetljeća mješoviti, no ne i katastrofalni. Ipak je bilo više solidnih uspjeha od teških neuspjeha, mada ovo drugo često dominira u međunarodnim medijima. Povijest će donijeti upućeniju procjenu jesu li neuspjesi koji su se dogodili bili operativne prirode, dakle u rukama Tajništva UN-a, ili politički, što je u djelokrugu zemalja članica Vijeća.

Prijelazna uprava Ujedinjenih naroda u istočnoj Slavoniji (UNTAES) bila je primjer misije UN-a. NATO je nije želio, potpuno zaokupljen s više od 50.000 vojnika razmještenih u Bosni. U stvari, prvi izazov mi je bio osigurati sudjelovanje jedne zemlje članice NATO-a (Belgije), kako bih osigurao potporu NATO-a in extremis, uz dovoljno snažan sastav snaga kao jamstvo da takvu potporu neću ni morati zatražiti. Od ostalih zemalja najviše vojnika poslali su Jordan, Pakistan i Rusija, uz specijalizirane postrojbe iz Indonezije, Poljske, Slovačke i Ukrajine. Pod jedinstvenim zapovjednim lancem čvrstog i iskusnog belgijskog zapovjednika izvršno su izvršili zadaće. Vijeće sigurnosti dalo nam je čvrsti mandat s jasnim ovlastima SRSG-a¹ za združeno zapovijedanje nad vojnim, policijskim i civilnim postrojbama. Uspostavom nadzora nad regijom i njezinim granicama uspjeli smo zajamčiti i djelotvornost, usklađenost te relevantnost rada tamošnjih nevladinih udruga. K tomu, ciljevi misije bili su jasno određeni i kasnije sažeti u šest ključnih točaka.

Diplomatski zbor u Zagrebu uključio se u punoj mjeri i funkcionirao je kao neformalna kontaktna skupina. Stalan protok posjetitelja iz redova visokih dužnosnika i redoviti brifinzi u glavnim gradovima jamčili su političko razumijevanje i podršku. Uloga Vijeća sigurnosti u cijelosti je bila uzorna. Štoviše, na naš je zahtjev po prvi puta u svojoj povijesti Vijeće produljilo mandat tri mjeseca prije isteka, kako bi dalo do znanja da nestrpljenje i opstrukcije neće dovesti do ranijeg odlaska misije, već do ranijeg produljenja njezina mandata.

Vijeće je bitno odredilo naš uspjeh i odobravanjem "Pisma namjere" kojim je hrvatska vlada preuzela određene političke obveze prema Srbima i nakon za-

vršetka misije UNTAES-a. Politička odlučnost Vijeća da dovede posao do kraja bila je ključna i za pristanak Hrvatske na produžetak rada UN-a kroz Skupinu za potporu policiji, dok je OSCE uzimao zalet za nastavak dugoročnog praćenja i nadzora.

Konačno, ne treba podcijeniti ni operativne prednosti UN-ova moralnog i pravnog autoriteta. To se poglavito odnosi na nove države, koje traže potvrdu svoje međunarodne osobnosti kroz priznanje i članstvo u UN-u. Bila mi je osobna čast dodati jednu povijesnu fusnotu hrvatskoj povijesti i mirnom reintegracijom regije osigurati hrvatsku teritorijalnu cjelovitost.

Naposljetku, sam Chesterman je napisao: "Prijelazne uprave prije svega ovise o povjerenju lokalnih sudionika. Za pridobivanje i zadržavanje tog povjerenja potrebna je određena razina razumijevanja, senzitivnosti i poštivanja lokalne tradicije i političkih težnji, što je često nedostajalo prijelaznim upravama. Način upravljanja tim povjerenjem u velikoj će mjeri odrediti nasljeđe neke prijelazne uprave." Ako je tomu tako, nasljeđe UNTAES-a je zajamčeno.

Na koncu, treba uvažiti i činjenicu da je na planetu koji - i dalje u sjeni nuklearne prijetnje - zbog globalnih komunikacija postaje sve manjim, a uslijed raspršenosti moći i sve turbulentnijim, zadatak postizanja stabilnosti, sigurnosti i napretka je najdublji izazov čovječanstva. U doba ugroženosti brzim nuklearnim rastom i državno potpomognutim terorizmom, tendencije ka globalnoj anarhiji i dalje ostaju izvorom stvarne opasnosti. Apsurdno je misliti da se možemo izmaći pred tim problemima. Ovo je svijet velike potencijalne nestabilnosti i velike potencijalne opasnosti. Nema sigurnosti u izolacionizmu. Svima nam je zdravlje svjetskog gospodarstva velik i izravan interes, a sigurnosne prijetnje u mnogim dijelovima svijeta mogu utjecati na naše blagostanje, sigurnost i saveze, dok ćemo sudbinu bratskih ljudskih bića uvijek nositi na svojoj moralnoj savjesti. Zajednička budućnost svih nas kao građana svijeta počiva na područjima u stalnom širenju - društvenim, znanstvenim, kulturnim, obrazovnim, gospodarskim i političkim. Iz izolacije se ne možemo baviti problemima s kojima smo svi suočeni: prenapučenošću, nedostatnošću vodnih resursa, glađu, nebrigom za okoliš i globalnim zatopljenjem. Treba nam šira međunarodna suradnja i univerzalni dijalog u potrazi za onim što možemo učiniti jedni za druge, a ne jedni protiv drugih.

Liberalna politička misao razvila se uglavnom razradom dvaju uporišnih

društvenih i moralnih ideja – da je politika osobita po tome, što je to čin postizanja nenasilnih prilagodbi između suprotnih interesa, te da su demokratske procedure jedini učinkovit put ka ostvarivanju takvih prilagodbi. Ovaj koncept nas prati još od doba Perikla. Kontekst građanskog sklada i zajedničkog života kao Atenski idol pružio je prostor dvjema fundamentalnim doktrinama koje čine stupove modernih društava: slobodi pojedinca i vladavini prava. Vladavina prava je u samom središtu ove dvije uporišne društvene i moralne ideje.

Vladavina prava je ulje koje podmazuje složeni kostur naših društava, koja nam pak omogućavaju ustroj političkih, gospodarskih i društvenih ustanova i njihovo predvidljivo i uredno funkcioniranje.

Kada se bude pisala povijesti ovoga razdoblja, nadam se da će povjesničari napisati da mi nismo bili ‘stavljene na vagu i proglašeni nedoraslima’² već da smo živjeli dostojno izazovima svojega vremena. Da smo izabrali suosjećajnost umjesto sebezljubnja, hrabrost umjesto udobnosti, te da su naši narodi radili pravedno i, što je još puno važnije, uradili ispravno.

HNK Osijek, govor generala Kleina prigodom primanja počasnog doktorata Sveučilišta J.J. Strossmayera 3. 5. 2011.)

JACQUES PAUL KLEIN
Osijek, 3. svibnja 2011.

S engleskog preveo: IVICA ZEC

-
- 1) SRSG: Special Representative of Secretary General – Posebni predstavnik Glavnog tajnika UN-a
 - 2) Prema starozavjetnoj priči „Baltazarova gozba“, razuzdani kralj Baltazar pozva Daniela da mu protumači poruku koju je na zidu njegove palače ispisala ruka poslana od Jahve: Mene, Mene, Tekel, Parsin. Navod se odnosi na dio poruke izražen riječju Tekel: „bio si vagnut na tezulji i nađen si prelagan.“ Ostali dijelovi

IVAN VRKIĆ, predstojnik Vlada ureda
prijelazne uprave u hrvatskom Podunavlju
1996-1998.

O REINTEGRACIJI SASVIM OSOBNO

Koliko je god Vukovar ratna tema broj jedan, isto je toliko i prvorazredna mirotvorna tema. Zaslužuje posebnu pozornost kako bi se na iskustvima ratnoga herojstva i mirotvornoga misionarstva moglo učiti o fenomenu “vukovarstva”.

Na primjeru Vukovara razvidno je da pravi heroji u ratu mogu biti nositelji ideje o miru. Integracija je bila cjelokupan društveni proces preobrazbe od rata do mira, koji je na prostoru istočne Hrvatske po ratnim i mirotvornim učincima dosegao vrhunac. Usudio bih se ustvrditi - ako smo rat dobili ratnom vatrom, mir smo ovdje dobili mirovnim varnicama.

U ambijentu slave, nakon sjajnih vojnih pobjeda u vojnim operacijama “Bljesak” i “Oluja”, a istodobno pod dojmom ratnih gubitaka, mučki ubijenih, posebno nestalih, te razorenih domova, crkava i drugih građevina, ne može se zanijekati da su Hrvati uglavnom bili željni osvete.

Sama ideja da se nakon takvih vojnih uspjeha mirno završi rat na prostoru gdje su bile najžešće borbe i posljedice srpske agresije činila se gotovo suludom. U takvim uvjetima bila je hrabrost donijeti odluku da se tu na miran način uspostavi hrvatska vlast. To više što je u samome političkome vrhu bilo osoba koje su govorile da neće doći u Vukovar dok je u njemu ijedan Srbin. Viđao sam ih poslije u Vukovaru, ali nisam nikad vidio crvenilo na licu. Ili pak neki drugi, koji su postali naknadni Europejci, optuživali su me u medijima da sam američki (Kleinov) špijun jer sam, obavljajući svoj posao, surađivao s generalom Kleinom.

Drugi problem, jednako važan kao prvi, bio je u tome što su mnogi operativci u toj mirotvornoj misiji bili uvjereni da je njihov posao bio prevariti Srbe, a ne stvoriti političke pretpostavke za uspostavu hrvatske vlasti. Vlasti koja Srbima kao građanima mora omogućiti ravnopravno sudjelovanje u životu i razvoju Hrvatske. Takav je stav bio toliko raširen da mi je gotovo jednako opasno bilo raditi u Osijeku, gdje je bio Ured za uspostavu hrvatske vlasti u Podunavlju, ili u Vukovaru, gdje sam gotovo od prvih dana misije svakodnevno odlazio najprije u Ured UNTAES-a, Kleinu, a potom i u naš ured koji smo ondje osnovali. Srbi su me ondje dočekivali kao ustašu, to više što sam bio poznat kao hrvatski nacionalist iz sedamdesetih godina, dok su me u Osijeku smatrali izdajicom “što uopće razgovaram s četnicima”. Veći je problem bio pomiriti te dvije krajnosti,

jer su njihovi zagovornici bili lokalni moćnici i na jednoj i na drugoj strani, negoli ostvarivati sam program te misije.

Naravno, ne mogu se zanemariti ni politički marginalci, najčešće oni iz Zagreba, iz same vrhuške, koji su političke bodove željeli zaraditi fotografiranjem, a posao je morao odraditi netko drugi. Dodamo li tome neučinkovitost birokracije, koja nema sluha za ono što se događa izvan njihova prostora, ostaje zaključak da je bilo više zapreka nego prostora koji bi jamčio uspjeh misije. U takvim uvjetima nitko nije vjerovao u uspjeh misije. Pod dojmom rata uspjeh se nije ni mogao očekivati, ali iznenađuje činjenica da je samo vrlo uski krug političkoga vrha vjerovao u taj posao.

Ja sam imao vrlo jasan zadatak: uspostaviti hrvatsku vlast u okupiranome prostoru u koji sam ušao kao prvi Hrvat. Zatekao sam Srbe koji u tom trenutku još nisu bili svjesni da će to ponovno i faktički biti Hrvatska. Vjerovali su da će to ipak ostati srpsko u sklopu “Velike Srbije”. Svaki je razgovor na početku bio smiješan. Toliko smo bili oprječni u očekivanjima da su prvi razgovori bili razgovori gluhih.

I Klein, koji je zastupao međunarodnu zajednicu, lutao je između nas. Svi smo

UPOZNAVANJE: Vesna Škare Ožbolt, Ivica Kostović, J. P. Klein
(Foto: screenshot)

zajedno bili zbunjeni i teško je bilo nazrijeti učinke. Najvažnije je bilo rastvoriti okupirani prostor. Izmišljao sam različite prijedloge, od posjeta naših ljudi grobovima do prvih razgovora o ponudi sjemena i gnojiva za neobrađena polja, ili telefonskih veza, pa izmišljenih informacija koje smo navodno dobivali iz tog zatvorenoga područja, pa sve do otvaranja tzv. Žikine pijace nadomak Osijeka, gdje su

se mogli sastajati najprije rodbina, rastavljene obitelji iz dvaju dijelova Hrvatske, okupirane i slobodne.

Bila je važna komunikacija kojom su se smanjivale tenzije i polako vraćalo povjerenje. Krug onih koji su komunicirali svakim se danom širio, osobito kada smo uveli razne odbore za suradnju. Tada se krug proširio na više stotina osoba s obje strane. Prisjećam se velikih problema zbog poljoprivrede. Predložio sam da isporučimo sjeme i gnojivo u Baranju. To sam dogovorio sa selima u kojima su bili nastanjeni Mađari. Naravno, tome su se suprotstavili prognanici uz pitanje: “Zar nije dovoljno što su pucali po nama, a sada im još besplatno dajemo sjeme i gnojivo?” Još je veći problem bio to što mi Vlada nikako nije pisano

odobrila taj plan. Ja sam sporazum sa Srbima potpisao, a tek mjesec dana nakon moga potpisa javili su mi iz Vlade da su mi ga odobrili.

Da bi misija uopće uspjela, morao sam dobro surađivati sa Srbima i s Kleinom, kao međunarodnim predstavnikom. U vukovarskome sam kraju izabrao dr. Vojislava Stanimirovića, a u Baranji Vasu Žigića. Trebalo je stvoriti nekakav odnos povjerenja, ali ne i više od toga, jer prijateljstvo zbog ratnih posljedica ne bi odgovaralo ni meni zbog mojih Hrvata, ni njima, jasno, zbog Srba. Nije bilo lako pronaći mjeru u tom odnosu. Ravnao sam se tako da pokušam uspostaviti odnos u kojemu nikad ne smijem igrati na kartu podvale i laži, što je tipično za balkanske okolnosti i odnose. Tek kad smo stekli međusobno povjerenje, pojavili su se i prvi pozitivni učinci.

Posebno sam u svakome trenutku vodio računa o našim prognanicima. Nisam smio povući potez koji bi me pred njima diskreditirao. Tako sam imao velikih problema s Goranom Hadžićem zato što se ni pri jednom susretu nisam htio s njime rukovati. Čak se i Tuđman ljutio zašto to činim, jer sam bio zadužen u ime hrvatske Vlade za pregovore s njim. Dok me Hadžić po beogradskim novinama napadao da sam “nevaspitan”, majka Kata Šoljić pri prvome mi je susretu rekla da me priznala tek kad je vidjela da “onom četniku ne želim pružiti ruku”. A Klein je tu priču promatrao sa svoje, neopterećene razine i stalno je govorio da će mi – pružim li mu ruku – ostaviti Hadžićev “Cadillac” kad ga otjera iz “žute kuće”. Žuta je kuća, naime, bio dvorac u Erdutu u kojemu je Goran Hadžić kao “predsjednik” fantomske “krajine” stolovao.

Sa Stanimirovićem i Žigićem dobro sam surađivao. Obojica su bili Srbi koji

Nacionalni odbor za uspostavu povjerenja na sjednici u Vukovaru, s lijeva sjede: Mirko Tankosić, Vojislav Stanimirović, Vesna Škare Ožbolt, Vladimir Štengl i Ivica Vrkić (Foto: Boris Bajrak)

su bili svjesni političkoga ishoda i bili su spremni u takvim odnosima izvući najviše što je moguće za Srbe. Toga sam bio svjestan, ali granica ispod koje nisam mogao ići bila je uspostava hrvatske vlasti što je prije moguće, uz uvjet da ne povrijedim Vukovarce koji su najgore prošli u ovom ratu. Vukovarci i njihova sudbina bili su moj moralni okvir u kojemu sam pokušavao pronaći rješenja za završetak

mirovne misije.

Često mi je bilo teško zbog toga što sam na terenu imao jednu procjenu, a u Zagrebu to što sam predlagao nije bilo prihvatljivo. U tom je odnosu pred-

sjednik Tuđman, koliko se god to zbog nekih drugih okolnosti mnogima čini neshvatljivim, bio osoba s kojom sam, uz pomoć Vesne Škare Ožbolt, najlakše i najbolje surađivao. Bez njegova razumijevanja mnoge bi se stvari odvijale sasvim drugačije.

Za Srbe je najveći šok bio kada se Tuđman prvi put pojavio u Vukovaru. Tada je mnogima bilo jasno da je slododna Hrvatska otvorila vrata okupiranoj Hrvatskoj. Da misija nije bila jednostavna, jednoznačna ni laka, najbolji je dokaz dolazak “vlaka slobode” u Vukovar. Pašalić i ekipa oko njega htjeli su da dolazak vlaka ne bude samo misija mira nego da to bude i javna manifestacija konačne pobjede Hrvatske u Vukovaru. I ja sam to želio, ali ne na Pašalićev način, a ni u tom trenutku jer sam smatrao da je prerano za to.

Srbi su se snažno odupirali ideji o dolasku vlaka, a Klein nije htio odobriti dolazak vlaka bez suglasnosti Srba. Tu je posebno došlo do izražaja povjerenje koje sam uspostavio sa Srbima. Kad je Klein na sastanku rekao da je protiv dolaska vlaka jer se boji za sigurnost, uskočio sam i upitao šefa prijelazne policije Peru Đukića može li on jamčiti sigurnost. On je potvrdno odgovorio i vrata vlaku bila su otvorena, a Klein

Predsjednik Tuđman u Vukovaru 8. lipnja 1997.

mi je poslije rekao da sam mu sa Srbima došao iza leđa.

No ni to što sam Kleina pritjerao – zahvaljujući Srbima – u kut, nije bio dovoljno jak adut Zagrebu, posebice najbližim Tuđmanovim suradnicima. Tako sam u tom istome vlaku za Vukovar stigao u zadnjemu vagonu.

Klein je dobio mandat da uspostavi hrvatsku vlast u okupiranim dijelovima Hrvatske. Pokazivao je odlučnost bez koje ta mirovna misija ne bi mogla uspjeti. Njegova je uloga bila bitna, iako je nije bilo lako razumjeti u svemu. Ponajprije, često smo se sporili u svezi s time što trošak reintegracije mora ići na račun Hrvata. Čak mi se čini da je uživao u tom trošku jer mu je bilo žao Srba, koji su zbog svojih političara

JACQUES PAUL KLEIN omogućio je dolazak hrvatskog predsjednika dr. FRANJE TUĐMANA u Hrvatsko Podunavlje 3.12.1996

došli u tako tešku situaciju. Za nas je mislio da ćemo vratiti svoj teritorij i da se isplati uložiti novac kako bi se ostvarila cjelovita Hrvatska.

Reintegracija je “Oluja” na miran način, kao i iskušenje koje su Hrvati položili na najbolji mogući način. Reintegracija pokazuje zrelost hrvatskoga naroda, koji je zbog svoga kulturološkoga naslijeđa, bez obzira na kratke dane državotvornosti, uspio stvoriti državu i znao je obraniti prije nego što je u njoj uspio imalo uživati.

Povratak vlasti uslijedio je nakon izbora. Trebalo je održati izbore tako da se uspostavi hrvatska vlast, Hrvati vrate, a da Srbi koji se nisu ogriješili u ratu ostanu u Hrvatskoj. Koliko je nova vlast bila izabrana, a koliko ju je “izabrao” Klein, ostavimo za neku drugu priliku, no sastavljena je ipak tako da su u blagoj prednosti bili Hrvati u Vukovaru, tek toliko da se Srbi ne bi uplašili prejake lokalne vlasti. Za samo konstituiranje tih tijela morao sam Srbima u Borovu osobno jamčiti da ću ih voziti u Osijek i vratiti u Baranju i Vukovar.

Misiju smo završili sjajno, bez ijedne žrtve. Nijedna mirovna misija u povijesti UN-a nije bila tako uspješna. Nije li mirna reintegracija upravo najbolja pokazna karta za ulazak male Hrvatske u veliku Europsku uniju?

IVAN VRKIĆ, dipl. iur. 2011.

Izvor: Branko Pek, PRAVO NA DOM, str: 341-343

Vukovar 2022. (Foto: B. Pek)

Obnovljeni Vukovarski vodotoranj - simbol Domovinskog rata

Foto: Branko Pek

Ana Holjevac Tuković

(Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata)

MIRNA REINTEGRACIJA VUKOVARA I HRVATSKOGA PODUNAVLJA OD 1995. DO 1998.

Uvod

U razdoblju od 1991. do 1995. svi mirovni pregovori hrvatske vlasti i predstavnika međunarodne zajednice s vodstvom pobunjenih Srba u Hrvatskoj, koji su vođeni da bi se postigao dogovor o mirnoj reintegraciji okupiranog hrvatskog teritorija u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske, nisu bili uspješni. Glavni razlog tome bila je isključivost vodstva pobunjenih Srba u Hrvatskoj, odnosno njihovo odbijanje svake mirovne inicijative o reintegraciji samozvane „Republike Srpske Krajine“. Početkom 1995. međunarodna zajednica (Sjedinjene Američke Države, Rusija, Europska unija i međunarodna Ženevska konferencija – Ujedinjeni narodi) predložila je „Nacrt sporazuma o Krajini, Slavoniji, Južnoj Baranji i Zapadnom Srijemu“ – tzv. Plan Z-4 o političkome rješenju krize u Hrvatskoj.

Plan, nazvan Z-4 po skupini (predstavnici SAD-a, Ruske Federacije, Europske unije i UN-a) koja je radila na njemu („Zagreb Four talks“), a koja je službeno naglašena kao „mini kontaktna skupina“, istaknuo je suverenitet i integritet Hrvatske, ali predvidio je iznimno veliku autonomiju Srba u Hrvatskoj, na području predviđenih kotareva Gline i Knina, koji bi obuhvatili svih 11 općina u Republici Hrvatskoj s apsolutnom većinom srpskog stanovništva (prema popisu stanovništva iz 1991.), a to bi se područje zvalo Srpska Krajina. Planom je predviđeno da Krajina ima vlastitu vladu, skupštinu, policiju, grb, zastavu, te sudski sustav, zakonodavstvo, kao i pravo ubiranja poreza. Krajina bi uživala potpunu autonomiju na područjima gospodarstva, socijalne politike, kulture, turizma, energetike, zaštite okoliša, dok bi u nadležnosti hrvatske Vlade ostali vanjski poslovi, obrana, državljanstvo, međunarodna trgovina i financije. Krajina bi imala svoju posebnu novčanu jedinicu, njezini stanovnici imali bi pravo na dvojno državljanstvo (hrvatsko i Savezne Republike Jugoslavije), a imala bi i mogućnost održavanja međunarodnih veza i sklapanja međunarodnih ugovora (osobito sa SRJ i Republikom Srpskom na području obrazovanja, kulture i turizma)¹. Hrvatska strana imala je ozbiljnih primjedbi na Plan, a Srbi u Kninu nisu ga željeli ni razmotriti.

Odbivši ovaj prijedlog međunarodne zajednice, srpski političari jasno

su pokazali da ni pod kojim uvjetima neće prihvatiti ni mirnu reintegraciju u ustavnopravni poredak RH ni suživot s Hrvatima. Budući da su propali svi pokušaji hrvatske vlasti i međunarodne zajednice da diplomatskim putem riješi pitanje okupiranoga teritorija, Hrvatska je 1995. odlučila, zapravo, bila je primorana provesti vojno-redarstvene operacije Bljesak i Oluja.

Mirovni pregovori i potpisivanje Temeljnog sporazuma o području istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema

Nakon vojno-redarstvenih operacija Bljesak i Oluja, stvaranjem novih geopolitičkih odnosa, srbijansko vodstvo bilo je svjesno da istočna Slavonija, Baranja i zapadni Srijem (hrvatsko Podunavlje) neće moći ostati pod srpskom okupacijom. Porazom srpskih snaga u Hrvatskoj i zajedničkim operacijama hrvatskih oružanih snaga i Armije BiH, koje su snage srpske vojske u Bosni i Hercegovini dovele pred slom, otvoren je put političkim pregovorima. Pitanje reintegracije okupiranih područja pod ingerencijom Ujedinjenih naroda u sastav Hrvatske dobilo je novo značenje u ključnim političkim pregovorima krajem 1995. godine. Unatoč spremnosti Hrvatske vojske te unatoč snažnom pritisku hrvatske javnosti, posebice prognanika, da se okupirani dio hrvatskoga Podunavlja te Vukovar kao simbol obrane i stradanja Hrvatske u Domovinskom ratu vrate vojnim putem, vodstvo Republike Hrvatske odlučilo je pregovarati s pobunjenim Srbima, odnosno okupacijskim vlastima. Nakon pregovora između Vlade RH i srpskih okupacijskih vlasti, u kojima se tražio način da se mirnim putem riješi problem preostalog okupiranog teritorija, bilo je omogućeno postizanje sporazuma o mirnom i postupnom prijelazu tog područja pod hrvatsku vlast. Hrvatske vlasti i vodstvo Srba na okupiranom području RH potpisali su „Temeljni sporazum o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnome Srijemu“ 12. studenoga 1995., odvojeno u Erdutu i Zagrebu.

Sporazum je omogućio uspostavu stabilnosti na tome području koje je bilo uništeno ratnim razaranja, ljudskim stradanjima, migracijama i općim društvenim i gospodarskim nazatkom. Uz mirovne posrednike svoj potpis na sporazum o mirnoj reintegraciji stavili su Hrvoje Šarinić u ime Vlade RH te Milan Milanović kao predstavnik Srba na navedenom području. Sporazum je predviđao prijelazno razdoblje u trajanju od jedne do dvije godine u okviru kojega bi područje hrvatskoga Podunavlja bilo pod administrativnim nadzorom UN-a.

¹ Davor MARIJAN, Oluja, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007., 379-400.

Uspostava Prijelazne uprave i provedba Temeljnog sporazuma

Realizacija mirovnog sporazuma započela je donošenjem Rezolucije 1037 Vijeća sigurnosti UN-a 15. siječnja 1996. godine². Rezolucijom uvedena je Prijelazna uprava Ujedinjenih naroda (UNTAES – United Nations Transitional Authority to Eastern Slavonia) predvođena američkim generalom Jacquesom Paulom Kleinom, kojega je u kolovozu 1997. na mjestu prijelaznoga upravitelja zamijenio također Amerikanac William Walker. Rezolucija je osigurala i potvrdila reintegraciju okupiranoga područja u sastav Hrvatske provodeći je u zadanome vremenskom okviru. Iako je hrvatska strana nastojala što prije okončati mandat UNTAES-a, nakon prvoga jednogodišnjeg roka on je ipak produžen do njegova maksimalnog roka u trajanju od dvije godine, do 15. siječnja 1998. godine.

Provođenje mirovnih odluka iz Sporazuma uključivalo je razoružanje srpskih snaga, demilitarizaciju hrvatskoga Podunavlja, organiziranje slobodnih lokalnih izbora te vraćanje hrvatskoga Podunavlja u ustavno-pravni sustav Republike Hrvatske. Ciljevi misije odnosili su se i na zadržavanje multietničkog i multikulturalnog karaktera područja te poštivanje najviših standarda ljudskih prava i temeljnih sloboda. Bilo je potrebno promovirati ozračje povjerenja uz omogućavanje slobodnog povratka svojim kućama svim prognanicima i izbjeglicama. Uspješna provedba procesa mirne reintegracije uključivala je i reintegraciju društvenih i gospodarskih struktura, osobito školstva i zdravstva, te prometne, komunikacijske i komunalne infrastrukture. U skladu s tim bilo je potrebno promovirati ponovni razvoj i obnovu područja, a u tom kontekstu Hrvatska je u sklopu procesa mirne reintegracije iz sredstava državnog proračuna i javnih poduzeća do rujna 1997. uložila 1,7 milijarde američkih dolara u hrvatsko Podunavlje³. U odnosu na spomenuta novčana sredstva samo 2 posto dala je međunarodna zajednica, odnosno 34 milijuna dolara. Iz toga proizlazi da je gotovo sve posljedice agresije Jugoslavenske narodne armije i srpskih snaga na hrvatsko Podunavlje podnijela upravo Hrvatska.

Osnovna pretpostavka za uspješnu provedbu procesa mirne reintegracije odnosila se na demilitarizaciju hrvatskoga Podunavlja, koja je, bez incidenata, uspješno završena u predviđenom roku, a njome bila je obuhvaćena vojna sila od 15.000 srpskih vojnika, 118 tenkova, 19 oklopnih vozila, više od 150 komada topničkoga oružja i 40 do 50 protuzračnih sustava. Tijekom mjesec dana trajanja procesa demilitarizacije povučeno je 90 % teškoga

² Resolution 1037 (1996), pristup ostvaren 29. 11. 2020.; <http://www.un.org/Docs/scres/1996/scres96.htm>

³ Vlada RH, 6.7.2.4, Izvješće Vlade RH o provedbi Pisma namjere Vlade RH o mirnoj reintegraciji hrvatskoga Podunavlja, 22. 9. 1997., svežanj 227.

naoružanja, koje je odvezeno u SR Jugoslaviju. Uspješnom demilitarizacijom stvoreni su preduvjeti za provedbu civilnoga dijela mirovne misije, a to je prije svega značilo povratak prognanika i normalizaciju odnosa.

Uz naveden proces demilitarizacije u organizaciji UNTAES-a tijekom trajanja misije otkupljivalo se naoružanje i druga vojna oprema od civilnog stanovništva. Na taj je način prikupljeno 9700 pušaka, oko 15.000 ručnih granata, 2 milijuna komada streljiva te drugo oružje i naoružanje⁴. Usporedo s drugim programima provođenim u neposrednoj blizini (Bosna i Hercegovina, Makedonija, Kosovo) jedino je program prikupljanja oružja u Hrvatskoj uključivao i otkup oružja, tj. novčanu naknadu donositeljima oružja. Vlada RH za provedbu programa otkupa oružja platila je oko 1,6 milijuna američkih dolara⁵.

Jedan od glavnih preduvjeta povratka prognanika bilo je razminiranje. Od početka provedbe razminiranja, od srpnja 1996. do rujna 1997., u hrvatskom Podunavlju očišćeno je 8.364.183 četvornih metara od ukupno 760 milijuna četvornih metara teritorija koliko je trebalo očistiti u RH. Ukupno 3653 objekta sigurnosno su provjereni, uklonjene su krhotine sa 170.273 kubnih metara, a 6000 različitih mina i eksplozivnih naprava pronađeno je i uništeno. Proces razminiranja u hrvatskom Podunavlju, u razdoblju od srpnja 1996. do lipnja 1997., koštao je ukupno 81.506.673 kn⁶.

Predstavnik Vlade RH pri Prijelaznoj upravi Ivica Kostović predstavio je početkom ožujka 1996. projekt povratka u hrvatsko Podunavlje (1-A i 1-B), koji je bio točno ciljan prema pojedinim naseljima. U skladu s pilot-programom povratka prognanika u tada još uvijek okupirana područja hrvatskoga Podunavlja, Ministarstvo razvitka i obnove RH izradilo je okvire programa obnove Cerića, Nijemaca, Lipovca, Antunovca i Bilja. Ta naselja pripadala su u 1-A fazu programa povratka. Kako su tada hrvatski dužnosnici naglašavali, pilot-program povratka provodio bi se samo u onim naseljima u kojima je bilo praznih kapaciteta, odnosno da povratak Hrvata i drugog nesrpskog stanovništva ne bi prouzročio iseljavanje Srba iz kuća. Zbog toga su u 1-A fazu ušla naselja koja su uglavnom bila naseljena Hrvatima, a tijekom rata pretrpjela su velika razaranja. Iako je realizacija povratka prognanika tekla sporo, nakon pet godina, 25. studenoga 1996., ponovno je u Nijemcima proslavljen blagdan sv. Katarine, zaštitnice sela. Nijemci su postali prvo selo u koje se vratila hrvatska vlast. Ulaskom prognanika i institucija hrvatske vlasti u Nijemce proces mirne reintegracije bitno je dobio na zamahu i pobudio nadu kod prognanika da će sve ići prema planu. U tzv. srijemskom trokutu hrvatska vlast uspostavljena je još i u mjestima: Apševci, Podgrađe i Donje Novo Selo, a u studenom 1996. do-

govoren je i povratak u tri sela tzv. baranjskog trokuta: Torjance, Novi Beždan i Baranjsko Petrovo Selo.

Prema odredbi provođenja mirovne misije, pod administrativnim nadzorom UN-a, na području hrvatskoga Podunavlja trebala je biti ustrojena višenacionalna policija. Ministarstvo unutarnjih poslova RH 15. prosinca 1997. preuzelo je zapovjedništvo nad 1715 pripadnika prijelaznih policijskih snaga (829 Hrvata, 834 Srbina i 52 pripadnika drugih nacionalnih manjina)⁷. Uključivanjem prijelazne policije u sastav Ministarstva unutarnjih poslova RH završen je proces rekonstrukcije policijskih snaga u hrvatskom Podunavlju. Zadovoljeni su brojčani uvjeti nacionalnog sastava policajaca, što je bila garancija sigurnosti svih građana tog prostora. Unatoč tome, na zahtjev hrvatske Vlade, civilna policija UN-a ostala je još devet mjeseci nakon odlaska UNTAES-a, što je bilo potvrđeno Rezolucijom 1145, pružajući dodatnu sigurnost stanovnicima na tom području⁸.

Nakon niza razgovara s visokim predstavnicima međunarodne zajednice došlo je do snažne internacionalizacije srpskog pitanja u Hrvatskoj i do izuzetno snažnog pritiska na Vladu RH. U više navrata međunarodni predstavnici jasno su istaknuli da će srpsko pitanje biti glavna prepreka za ulazak Hrvatske u Europu, ali i za reintegraciju istočne Slavonije⁹. Usporedo s pritiscima međunarodne zajednice, u nastojanju da se omogući povratak svim srpskim izbjeglicama, tijekom procesa mirne reintegracije srpska je strana, uz potporu ruske diplomacije, nastojala postići specijalni status za Podunavlje. No hrvatska je strana to otklonila podsjećajući na činjenicu da Srbi tamo nisu predratna većina te je upozorila na opasnost stvaranja „novog Kašmira“ na Dunavu. Hrvatska nije dala nikakvog prostora da se ponovno započne razgovor o političkoj autonomiji na način kako je to nekoć bilo zamišljeno planom Z-4 (teritorijalnom autonomijom kotara), tim više jer ju na takav oblik autonomije nije obvezivao niti Temeljni sporazum, a niti je to bilo realno u odnosu na etnički sastav stanovništva iz 1991. godine. Stajalište Vlade RH bilo je da nije moguće nikakvo političko organiziranje općina sa srpskom većinom¹⁰. Političko vodstvo oblasnih Srba opstruiralo je proces reintegracije uporno nastojeći ostvariti autonomiju na tom prostoru, odnosno stvoriti državu u državi. Hrvatska je strana, s druge strane, nastojala uspostaviti suverenitet nad područjem hrvatskoga Podunavlja reintegracijom ostatka svojega teritorija balansirajući između srpskih zahtjeva, očekivanja međunarodne zajednice i hrvatske javnosti.

Srpska strana tijekom druge polovice 1996. tražila je od Prijelazne uprave doradu sporazuma kojim bi Zajednica srpskih općina imala poseban sta-

tus, tj. autonomiju¹¹. Stav Vlade RH jasno je isticao da je za budućnost mira na ovom prostoru ključna što brža mirna reintegracija, a svaki pokušaj stvaranja političke i teritorijalne autonomije ocijenjen je kao prilika da se „trajno ugrozi mir i dovodi do pokušaja destabilizacije hrvatske države“¹². Ivica Kostović, predsjedatelj Koordinacije, naveo je da od srpskog stanovništva očekuje da prihvate realnost, a „realnost je da autonomiju moraju zatomiti“¹³. Odnosno da ne moraju voljeti, ali da moraju prihvatiti realnost hrvatske države i cijelog procesa te da moraju shvatiti da general Klein mora napraviti ono na što ga obvezuje Rezolucija: „predati područje istočne Slavonije na upravu Hrvatskoj“. Prihvaćanje hrvatskih institucija bio je preduvjet ostvarivanja bilo kakvih prava, povlastica ili zapošljavanja¹⁴.

U studenom 1996. Vijeće sigurnosti usvojilo je Rezoluciju 1079 u kojoj je izražena potpuna potpora suverenitetu i teritorijalnoj cjelovitosti RH, kao i potvrda da je cilj Prijelazne uprave UNTAES-a potpuna reintegracija hrvatskog Podunavlja. Područje nije dobilo specijalan status¹⁵, što je neumorno zahtijevala srpska strana, ali pitanje reintegracije hrvatskog Podunavlja sve se više vezivalo uz dvosmjerni povratak izbjeglica¹⁶.

Mirna reintegracija hrvatskoga Podunavlja utjecala je na početak normalizacije međudržavnih odnosa Republike Hrvatske i Savezne Republike Jugoslavije (SRJ) na regionalnome planu, kao i na početak normalizacije hrvats

⁴Derek BOOTHBY, „The UNTAES Experience: Weapons Buy-back in Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium, Croatia“, Internacional center for conversion, Brief 12., Bonn, October 1998.

⁵Vlada RH, 6.7.2.4. Izvješće Vlade RH o provedbi Pisma namjere Vlade RH o mirnoj reintegraciji hrvatskoga Podunavlja, 22. 9. 1997., svežanj 227.

⁶Vlada RH, 6.7.2.4. Izvješće Vlade RH o provedbi Pisma namjere Vlade RH o mirnoj reintegraciji hrvatskoga Podunavlja, 22. 9. 1997., svežanj 227.

⁷Olujni mir, Kronologija hrvatske misije na Dunavu, priredili: Vesna ŠKARE OŽBOLT i Ivica VRKIĆ, Zagreb, 1998., 326.

⁸<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/375/35/PDF/N9737535.pdf?OpenElement>; pristup ostvaren 12. ožujka 2021.

⁹Vlada RH, 015-05/96-01/01, Dopis Ivice Kostovića: Pitanje povratka Srba, posebice politike prema Srbima privremeno smještenim u kućama Hrvata u Hrvatskom Podunavlju, 7. 2. 1996.

¹⁰Vlada RH, 015-05/96-01/01, Bilješka sa sastanka Ivice Kostovića sa veleposlanikom SAD-a Peterom Galbraithom održanog 24. 9. 1996.

¹¹Različiti pristup realizaciji sporazuma“, Vukovarske novine, 28. 10. 1996., 1.

¹²Vlada RH, 6.7.1. Opći spisi, 1995. – 1999., Dopis upućen pročelniku kabineta predsjednika RH, od 29. 5. 1996., svežanj 273.

¹³Vlada RH, 6.7.2.20., Kabinet Kostović Ivica, Koordinacija za mirnu reintegraciju Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema, 1996. – 1997., Zapisnik sa sastanka Koordinacije, 28. 8. 1996., svežanj 280.

¹⁴Isto.

ko-srpskih odnosa u Republici Hrvatskoj. Sporazum o normalizaciji odnosa između Hrvatske i SRJ potpisan je 23. kolovoza 1996. na osnovi uzajamnog priznanja i poštivanja teritorijalne cjelovitosti.

Potpisivanjem Sporazuma o normalizaciji odnosa Srbija je priznala međunarodne granice Hrvatske i, na neki način, javno se odrekla svojih teritorijalnih pretenzija prema Hrvatskoj. Može se reći da je to ujedno bila i snažna poruka Srbima u hrvatskom Podunavlju da surađuju s hrvatskim vodstvom u Zagrebu i prihvate geopolitičku realnost. Jedan od ključnih trenutaka u vraćanju legalne hrvatske vlasti u hrvatsko Podunavlje bilo je održavanje lokalnih izbora za općinska i gradska vijeća, skupštinu Osječko-baranjske i skupštinu Vukovarsko-srijemske županije. Zahtjev za preuzimanjem hrvatskih dokumenata bio je uvjet izlaska na izbore i ostvarivanja prava u sustavu hrvatske države. Hrvatska je u sjeni silnih zločina srpskih postrojbi nad Hrvatima koji su se dogodili na ovom prostoru morala raditi katkad i bolne kompromise ne bi li proces mirne reintegracije ipak bio uspješno završen. Jedan od njih svakako je i Zakon o općem oprostima koji je abolirao sudionike oružane pobune od kaznenog progona u Republici Hrvatskoj¹⁷. Utvrđeno je da su mnogi građani, koji su sudjelovali u oružanoj pobuni protiv Republike Hrvatske, zatražili i dobili hrvatske dokumente. Tim činom trebala su biti prihvaćena sva prava, ali i obveze koje proizlaze iz hrvatskoga državljanstva, kao što su prihvaćanje Hrvatske kao svoje države te poštivanje i zaštita njezina suvereniteta. Do 31. kolovoza 1997. izdane su domovnice za 154.443 osobe, što je znatno više od predratnoga broja Srba u hrvatskom Podunavlju (1991. godine bilo ih je 70.000), a više je i od njihova broja pred dolazak UNTAES-a (1996. bilo ih je 120.000)¹⁸. Prema Vladinu izvješću to navodi na zaključak da je „čak 50.000 osoba, ranije povezanih s pobunom, zatim raseljenih u regiji, dobilo hrvatske dokumente, a svakako ukazuje na činjenicu da su 34.443 osobe, koje su sada živjele u drugim državama u regiji“, također dobile dokumente (domovnice)¹⁹.

¹⁵ Resolution 1079 (1996); pristup ostvaren 15. 12. 2021.; <http://www.un.org/Docs/scres/1996/scres96.htm>

¹⁶ Ana HOLJEVAC TUKOVIĆ, Proces mirne reintegracije Hrvatskog Podunavlja, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2015., 239-254.

¹⁷ Zakon o općem oprostima, Narodne novine, 80/96, Zagreb, 20. rujna 1996.

¹⁸ Prema podatcima UN-a na području hrvatskoga Podunavlja 1996. bilo je 61.000 domicilnih Srba i 67.000 Srba iz drugih dijelova RH. Mario, NOBILO, Hrvatski Feniks, Diplomatski procesi iza zatvorenih vrata 1990. – 1997., Zagreb, 518.

¹⁹ Vlada RH, 6.7.2.4. Izvješće Vlade RH o provedbi Pisma namjere Vlade RH o mirnoj reintegraciji hrvatskoga Podunavlja, 22. 9. 1997., svežanj 227.

²⁰ Mario NOBILO, Hrvatski Feniks, 512.

Pitanje Zakona o oprostima i njegovu izuzeća, kao i kasnijih lista na kojima su se nalazili ratni zločinci, bilo je pitanje prijepora i pritiska na Hrvatsku tijekom cijelog vremena trajanja UNTAES-ova mandata. Na Hrvatsku izvršen je pritisak za višekratno smanjivanje liste na kojoj su se nalazile osobe koje nisu bile izuzete Zakonom o oprostima. Lista je s 4000 pala na 811, a zatim na 21 osobu. Uz navedeno, predsjednik Franjo Tuđman višekratno je pomilovao određen broj Srba u hrvatskim zatvorima²⁰. Zakon o općem oprostima, nakon niza izmjena pod pritiskom međunarodne zajednice, donesen je u rujnu 1996. godine. Tim Zakonom Hrvatska je učinila bolan kompromis, no dala je politički i pravni okvir reintegraciji srpske manjine te omogućila normalizaciju međuetničkih odnosa na prostoru cijele Republike Hrvatske.

Izbori su održani 13. travnja 1997. kada je uspostavljen politički sustav jednak onome u drugim dijelovima Republike Hrvatske. Uspostavom hrvatske vlasti na području pod upravom UNTAES-a prestale su s radom oblasne institucije Srba, koje se u većini slučajeva nisu pozivale na sljedništvo Republike Srpske Krajine, ali je njihovim ukidanjem prekinut rad paradržavnih institucija vlasti, te svaka veza s RSK-om. Usporedo s prestankom rada institucija oblasne vlasti Srbi s tog područja, u suradnji sa srpskim političarima iz Zagreba, politički su se organizirali u Samostalnu demokratsku srpsku stranku, u koju su ušle i tada još aktivne političke stranke koje su djelovale u RSK-u. Sudjelovanjem u izborima pripadnici srpske nacionalne manjine iz Vukovara i hrvatskoga Podunavlja dobili su mogućnost izabrati svoje legitimne predstavnike u tijelima lokalne vlasti i samouprave. Nakon održanih izbora srpsko stanovništvo aktivno se uključilo u politički život Hrvatske sudjelujući u njezinoj izvršnoj vlasti, a Zakon o općem oprostima to je omogućio i srpskim dužnosnicima iz vremena RSK-a.

Mirnu reintegraciju hrvatskoga Podunavlja Vlada RH provodila je pod velikim teretom ratnih zbivanja, ljudskim i materijalnim žrtvama, brojnim ratnim zločinima koji su počinile srpske snage i velikim brojem prognanika, dok je srpska strana bila opterećena nepovjerenjem u suživot s Hrvatima i nepriznavanjem hrvatske države. Mirnoj reintegraciji hrvatskoga Podunavlja prethodili su stoga brojni pregovori hrvatske i srpske strane, donošenje novih zakona i propisa hrvatske države te brojne rezolucije međunarodne zajednice koja je pratila tijek reintegracije i osiguravala mir na tom području. Kako bi se područje pripremljivalo za puni prijenos vlasti na Republiku Hrvatsku, tijekom prijelazne uprave Vlada RH i predstavnici UNTAES-a potpisali su ugovore kojima je Vlada RH pružila sveobuhvatna politička i institucionalna jamstva kako bi stanovnici područja pod prijelaznom upravom ostvarili svoja prava i obaveze

slobodno, kao ravnopravni građani RH. U skladu s time, Vlada RH priznala je staž zaposlenicima u javnim poduzećima i ustanovama u razdoblju od 1991. do 1996. na području istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema²¹. Kao osnovica uplate doprinosa trebala se uzeti najniža osnovica za uplatu doprinosa, utvrđena propisima o mirovinskom i invalidskom osiguranju RH.

Reintegracija školstva u hrvatski sustav dogovorena je potpisivanjem „Deklaracije o priznavanju obrazovnih prava za manjine u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu“ 7. kolovoza 1996. godine²². Reintegracijom školstva u hrvatski obrazovni sustav priznati su obrazovni rezultati, učenici su bili oslobođeni polaganja razlikovnih ispita, a na škole postavljene su dvojezične natpisne ploče. Određena je raspodjela radnih mjesta ravnatelja na osnovi razvoja demografske strukture u hrvatskom Podunavlju²³. Potvrđeno je da manjine na području pod upravom UNATES-a imaju pravo na školovanje na jeziku i pismu koji se odnosi na svaku manjinu. Određen je moratorij za predavanje povijesti na period od pet godina, a koja se odnosi na bivšu Jugoslaviju i njezine konstitutivne republike kroz razdoblje od 1989. do 1997., uključujući i 1997. godinu²⁵.

Treba napomenuti da je ukidanjem moratorija Nastavni plan i program bio hrvatski, uz dodatni sadržaj bitan za nacionalni i kulturni identitet srpske manjine koji je trebalo obraditi unutar pet predmeta²⁶. U hrvatskom se Podunavlju od 8. rujna 1997. nastava odvijala u 32 osnovne i dvije srednje škole, u koje je upisano ukupno 11.413 učenika. Od 7748 učenika koji su polazili osnovnu školu njih 6640 učili su na srpskom jeziku, 875 na hrvatskom jeziku, dok je 233 učilo na mađarskom, slovačkom i rusinskom jeziku²⁷.

Srpskoj zajednici bila su zajamčena prava nacionalne manjine prema najvišim europskim standardima. Predstavnicima srpske etničke zajednice s područja pod upravom UNTAES-a osigurano je imenovanje na viša mjesta u Ministarstvu obnove i razvitka i u Uredu za prognanike i izbjeglice, a sve na razini ne nižoj od pomoćnika ministra u ministarstvima unutarnjih poslova, pravosuđa, prosvjete i kulture.

²¹UNTAES Bilten, siječanj 1997., br. 22.

²²HR-HDA-1620 – Hrvatski ured pri promatračkoj misiji EZ-a, Deklaracija Vlade Republike Hrvatske koju je predstavilo Ministarstvo prosvjete i športa u pogledu priznavanja obrazovnih prava za manjine u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnome Srijemu, kut. 36.

²³HR-HDA-1620 – Hrvatski ured pri promatračkoj misiji EZ-a, Agreement in distribution of principal positions for schools in the UNTAES administration region, kut. 36.

²⁴HR-HDA-1620 – Hrvatski ured pri promatračkoj misiji EZ-a, Agreement in distribution of principal positions for schools in the UNTAES administration region, kut. 36.

Bila su im osigurana dva položaja podžupana, a razmjerno srpskoj zastupljenosti i položaji u lokalnoj službi zdravstvene zaštite, policije i sudstva, kao i osnivanje Zajedničkog vijeća općina koje usklađuje interese srpske zajednice u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu²⁸.

Osim navedenog, pripadnicima srpske i drugih etničkih zajednica iz područja pod Prijelaznom upravom koji su žrtve rata, osobito invalidima, udovicama i djeci bez roditelja, osigurana su puna zdravstvena i socijalna prava u skladu sa zakonima i drugim propisima Republike Hrvatske, osim prava koja su definirana u Zakonu o pravima hrvatskih branitelja²⁹.

U okviru prihvaćanja mirovne uloge UN-a Hrvatska je nastojala osigurati što skoriji povratak izbjeglih, prognanih i raseljenih osoba. Cjelokupna državna vlast, lokalna uprava i samouprava te društveni i gospodarski subjekti nastojali su osigurati što brži povratak prognanika i omogućiti doseljavanje izbjeglica i povratnika iz drugih područja.

Ispunjenje uvjeta pune suradnje RH s UNTAES-om i donošenje rezolucije Vijeća sigurnosti o završetku mandata UN-a u hrvatskome Podunavlju

Pitanje povratka prognanih i izbjeglih osoba bilo je jedno od glavnih odrednica Temelnog sporazuma i uvjet uspješnog dovršetka procesa mirne reintegracije. U skladu s preuzetim obavezama Hrvatska je jamčila poštivanje manjinskih i ljudskih prava u duhu europskih standarda. Zajednička radna skupina zadužena za povratak izbjeglica i prognanika, sastavljena od predstavnika Vlade RH, UNTAES-a i UNHCR-a (United Nations High Commissioner for Refugees, Visoki povjerenik Ujedinjenih naroda za izbjeglice), nakon postignutog sporazuma 24. travnja 1997. potpisala je „Sporazum radne skupine o operativnim postupcima povratka“. Sporazumom su definirana osnovna načela povratka u hrvatsko Podunavlje i iz hrvatskoga Podunavlja u ostale dijelove RH. Prema podacima Ureda za prognanike i izbjeglice Vlade RH iz 1998., iz

²⁵Prema podacima koje je Ustavni sud 2014. dobio od Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske, Odluka o moratoriju na hrvatsku povijest formalno je prestala važiti, no nastavljena je njezina primjena. Nastavnici na području hrvatskoga Podunavlja nastavili su raditi prema „vlastitom“ programu, koji su sastavili i predali u svojim školama, pri čemu su se pojedini i dalje pridržavali moratorija, a pojedini su selektivno obrađivali i najnoviju hrvatsku povijest. „Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-II-6110/2013 od 12. kolovoza 2014.“, Narodne novine 104/2014.

²⁶HR-HDA-1620 – Hrvatski ured pri promatračkoj misiji EZ-a, Decision on temporary educational curriculum for members of the Serbian national minority or ethnic community in Republic of Croatia for 1997/1998 academic year, kut. 36.

²⁷Vlada RH, 6.7.2.4. Izvješće Vlade RH o provedbi Pisma namjere Vlade RH o mirnoj reintegraciji hrvatskoga Podunavlja, 22. 9. 1997., svežanj 227.

²⁸Vlada RH, 6.7.2.4. Pismo namjere Vlade RH o dovršetku mirne reintegracije, 14. 1. 1997., svežanj 227.

²⁹Vlada RH, 6.7.2.4. Pismo namjere Vlade RH o dovršetku mirne reintegracije, 14. 1. 1997., svežanj 227.

hrvatskoga se Podunavlja u ostale dijelove RH vratilo 13.500 osoba srpske narodnosti, a iz SRJ-a i RS-a u RH vratilo se 18.700 osoba srpske narodnosti³⁰.

U cilju pomirbe i povratka prognanika i izbjeglica predsjednik RH dr. Franjo Tuđman došao je „Vlakom mira“ u Vukovar 8. lipnja 1997., gdje je pred razrušenom zgradom željezničkog kolodvora održao govor u kojem se posebno obratio i srpskoj etničkoj zajednici i u kojem je, između ostaloga, poručio:

Pobjednik koji ne zna praštati, taj sije klice novih razdora i budućih zala. A hrvatski narod to ne želi. Nije želio ni sve ono što smo ovdje pretrpjeli u Vukovaru i u čitavoj Hrvatskoj. Sve ovo što činimo nije samo u uskom lokalnom interesu, nego i u opće hrvatskom, opće europskom, u interesu mira, budućnosti ovoga kraja i Europe. I neka nam živi suživot hrvatskoga naroda sa srpskim i drugim etničkim zajednicama na ovim područjima! Neka nam živi jedina i vječna Hrvatska! (...) Za lokalno srpsko pučanstvo vlak znači uspostavu povjerenja, garanciju svih njihovih građanskih i etničkih prava, jasno, pod uvjetom da zaista prihvate hrvatsku državu kao svoju domovinu i da onemoguće one ekstremiste koji to remete. (...) ... nemojte očekivati da Hrvatska tek treba dokazivati da je demokratska zemlja.

Da je Hrvatska demokratska zemlja, da je željela mirno rješenje, dokaz je i to što sam rekao u Belom Manastiru, da poslije 'Bljeska' i 'Oluje' nismo išli oružjem, jer nismo željeli da svi Srbi odu. Željeli smo demokratsko rješenje i mi jesmo demokratska zemlja i to što činimo ne činimo pod pritiskom ni Europe ni Amerike, nego zato što želimo dati sva građanska, etnička prava svim Srbima koji žele ostati, koji priznaju Hrvatsku, zato što smo mi kao Hrvati preživjeli u povijesti dovoljno zla od drugih i od Mađara, i od Nijemaca, Talijana i od velikosrpske hegemonije i ne želimo stvarati nepravdu vama, želimo vam dati punu ravnopravnost, ali očekujemo i punu lojalnost prema hrvatskoj državi³¹.

Ovim govorom predsjednik Tuđman najavio je povratak hrvatske vlasti u hrvatsko Podunavlje ponudivši Srbima na tom području opciju zajedničkoga života i oprosta. U tom duhu ostaje nada da su, ili će, svi stanovnici hrvatskoga Podunavlja prihvatiti činjenicu da je to područje sastavni dio Republike Hrvatske.

³⁰Izješće Vlade Republike Hrvatske o dosadašnjem tijeku povratka i zbrinjavanju prognanika, izbjeglica i raseljenih osoba, Narodne novine, 92/1998.

³¹HR-HMDCDR-18, Digitalna zbirka dokumenata, Govor Predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana u Vukovaru 8. lipnja 1997.

³²<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/375/35/PDF/N9737535.pdf?OpenElement>; pristup ostvaren 12. 3. 2021.

Kao preduvjet uspješnoga dovršetka procesa mirne reintegracije predsjednik Franjo Tuđman uspostavio je u listopadu 1997. Nacionalni odbor za ostvarivanje programa uspostave povjerenja, ubrzanog povratka i normalizacije života na ratom stradalim područjima Republike Hrvatske. Za predsjednicu Odbora imenovana je Vesna Škare Ožbolt, dok su zamjenici predsjednice bili Ivica Vrkić i dr. Vojislav Stanimirović, kao predstavnik Srba iz hrvatskoga Podunavlja. Odbor za Vukovar osnovan je 3. studenoga 1997. godine.

Vijeće sigurnosti UN-a Rezolucijom 1145 od 19. prosinca 1997. dalo je punu potporu završetku mandata misije UNTAES-a³². Završetak misije, okončanjem mirne reintegracije hrvatskoga Podunavlja, obilježen je 15. siječnja na svečanosti u kinodvorani u Borovu naselju, kada je prijelazni upravitelj William Walker simbolično predao hrvatsko Podunavlje predstavniku hrvatskih vlasti Hrvoju Šariniću, predstojniku Predsjednikova ureda. Dan poslije i u Zagrebu proslavljena je mirna reintegracija hrvatskoga Podunavlja, podjelom povelja zahvalnosti i spomen-medalja „Vukovar“ pojedincima i ustanovama zaslužnim za uspješan dovršetak toga procesa.

Hrvatske vlasti, u suradnji s Privremenom upravom UNTAES-a i s lokalnim srpskim stanovništvom, ostvarile su mirnu reintegraciju hrvatskoga Podunavlja. Završetkom procesa reintegracije, ispunivši sve obaveze koje su bile predviđene Temeljnim sporazumom i Rezolucijom 1037 od siječnja 1996. godine, stvoreni su preduvjeti povratka stanovništva i uspostave hrvatske vlasti. Unatoč problemima i poteškoćama koje su obilježile mirnu reintegraciju, a koje se dijelom baštine i danas na navedenom prostoru, mirna reintegracija obavljena je bez novih ljudskih i materijalnih žrtava na način kojim je Hrvatska pokazala svoju opredijeljenost za mir, demokraciju i suživot.

Proces mirne reintegracije završio je 15. siječnja 1998. kada je Republika Hrvatska u cijelosti (ne računajući neka manja pogranična područja) uspostavila nadzor nad svojim međunarodno priznatim granicama. Na temelju različitih iskustava u provedbi takvih procesa misija UNTAES-a smatra se jednom od najuspješnijih mirovnih misija UN-a u svijetu.

Zaključak

Nakon vojno-redarstvenih operacija Bljesak i Oluja pod srpskom okupacijom u Hrvatskoj ostalo je još samo hrvatsko Podunavlje, odnosno Baranja te dio istočne Slavonije i zapadni Srijem. Porazom srpskih snaga u Hrvatskoj i zajedničkim operacijama hrvatskih oružanih snaga i Armije BiH, koje su snage srpske vojske u Bosni i Hercegovini dovele

pred slom, otvoren je put političkim pregovorima. Hrvatske vlasti i vodstvo Srba potpisali su 12. studenoga 1995. u Erdutu i Zagrebu Temeljni sporazum o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnome Srijemu. Realizacija mirovnog sporazuma započela je donošenjem Rezolucije 1037 Vijeća sigurnosti UN-a 15. siječnja 1996. godine. Uvedena je Prijelazna uprava Ujedinjenih naroda i započela je realizacija mirovnog sporazuma. Hrvatska strana, poučena ranijim iskustvom mirovnih misija UN-a na području Hrvatske, tražila je jamstvo sigurnosti u provedbi misije. Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a 1037 određeno je da se preostalo okupirano područje u Hrvatskoj reintegrira u cjelovit politički, zakonodavni i gospodarski sustav RH. Zaključno se može reći da su određeni ciljevi bili realno postavljeni, a što je najvažnije, postojala je snažna politička volja jer bi neuspjehom ove misije došlo do destabilizacije političkih prilika na prostoru čitave regije.

Uspješna provedba procesa mirne reintegracije uključivala je glavne točke djelovanja koje su se odnosile na demilitarizaciju područja, početak razminiranja, održavanje izbora, reintegraciju društvenih i gospodarskih struktura (osobito školstva, zdravstva, prometne, komunikacijske i komunalne infrastrukture) te pilot-projekt povratka u naselja. Razoružanjem vojske pobunjenih Srba započelo je i razminiranje područja kako bi se omogućio siguran povratak prognanika.

Normalizacija odnosa sa Srbijom, odnosno Saveznom Republikom Jugoslavijom 23. kolovoza 1996., na osnovi uzajamnog priznanja i poštivanja teritorijalne cjelovitosti, bila je od šire i ključne važnosti i za Hrvatsku i za međunarodnu zajednicu te preduvjet stabilnosti mira na ovome području. Prihvaćanjem mirovne uloge UN-a Hrvatska je nastojala osigurati što skoriji povratak izbjeglih, prognanih i raseljenih osoba.

Iako je došlo do smjene u političkom vodstvu lokalnih Srba, još uvijek prema direktivi iz Beograda, i nova politička garnitura vodećih Srba grčevito se borila za stvaranje statusa države u državi ili nekim drugim oblikom teritorijalne autonomije. Pri tome, srpska je strana u potpunosti negirala uzroke i posljedice rata te okupaciju dijela Hrvatske, odnosno ljudske žrtve, razaranja i velik broj prognanika koji je prouzročila velikosrpska politika i agresija na RH.

Mirnu reintegraciju hrvatskoga Podunavlja Vlada Republike Hrvatske provodila je pod velikim teretom nedavnih ratnih zbivanja, ljudskim i materijalnim žrtvama, brojnim ratnim zločinima koje su počinile srpske snage i velikim brojem prognanika, dok je srpska strana bila opterećena nepovjerenjem u suživot i nepriznavanjem hrvatske države. Mirnoj reintegraciji hrvatskoga Podunavlja stoga su prethodili brojni pregovori hrvatske i srpske strane, donošenje novih zakona i propisa hrvatske države, te brojne rezolucije međunarodne zajednice koja je pratila tijekom reintegracije i osiguravala mir na tom području.

Vlada RH je, potpuno surađujući s međunarodnom zajednicom, rješavajući se polako njezina nametnutog nadzora, na miran način vratila preostali okupirani dio Republike Hrvatske u svoj državnopravni sustav. Mirnom reintegracijom Hrvatska je pod kontrolu stavila svoju istočnu granicu te uspostavila nadzor nad svim svojim međunarodno priznatim granicama. Vraćanjem hrvatskoga Podunavlja u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske konačno je ostvaren puni teritorijalni integritet, što je bio glavni politički cilj Hrvatske tijekom Domovinskoga rata.

Izvori i literatura

Neobjavljeni izvori

Hrvatski državni arhiv: HR-HDA – 1620, Hrvatski ured pri promatračkoj misiji Europske zajednice.

Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata: HR-HMDCDR – 18, Digitalna zbirka dokumenata.

Vlada Republike Hrvatske: Dokumentacijska cjelina – Republika Hrvatska – kabineti (1967.) 1990. – 2004.

Objavljeni izvori

Narodne novine, 80/1996.

Narodne novine, 92/1998.

Narodne novine, 104/2014.

UNTAES Bilten, siječanj 1997.

Mrežni izvori

General Assembly Resolutions, United Nations, Resolution 1037 (1996); pristup ostvaren 29. 11. 2020.; <http://www.un.org/Docs/scres/1996/scres96.htm>

<http://daccess-ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/375/35/PDF/N9737535.pdf?OpenElement>; pristup ostvaren 12. ožujka 2021.;

Literatura

Derek BOOTHBY, "The UNTAES Experience: Weapons Buy-back in Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium, Croatia", Bonn, International center for conversion, Brief 12., October 1998.

Christine COLEIRO, Bringin Peace to the Land of Scorpions and Jumping Snakes: Legacy of the United Nations in Eastern Slavonia and Transitional Missions, Canadian Peacekeeping Press, 2002.

Ana HOLJEVAC TUKOVIĆ, Proces mirne reintegracije Hrvatskog Podunavlja, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2015.

Jacques Paul KLEIN, „UNTAES – sažeto izvješće misije“, Mirna reintegracija Hrvatskog Podunavlja: znanstveni, empirijski i iskustveni uvid, Biblioteka Zbornici, Knjiga 38, Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“, Zagreb – Vukovar, 2010.

Davor MARIJAN, Oluja, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2007.

Mario NOBILO, Hrvatski Feniks, Diplomatski procesi iza zatvorenih vrata 1990. 1997., Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2000.

Olujni mir, Kronologija hrvatske misije na Dunavu, priredili: Vesna Škare Ožbolt i Ivica Vrkić, Narodne novine, Zagreb, 1998.

Mirna reintegracija i tranzicijska pravda u RH

Dr.sc. Sandra Cvikić
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
Područni centar Vukovar

“Tranzicijska pravda” može se objasniti kao skup procesa osmišljenih kako bi se odgovorilo na masovna kršenja ljudskih prava, koja su nastala kao rezultat političkih nemira, državne represije ili oružanog konflikta (Olsen, Payne i Reiter 2010).

Zločin protiv čovječnosti tijekom velikosrpske agresije na Republiku Hrvatsku (Foto: Toni Hnojčik)

Tranzicijska se pravda prema definiciji UN odnosi na veliki raspon procesa i mehanizama koje neka država koristi kako bi se suočila s nasljeđem zločina velikih razmjera počinjenih u prošlosti, te osigurala odgovornost za njihovo počinjenje, pružila pravda i omogućila pomirba. To je zapravo UN-ov okvir za jačanje vladavine prava, a temeljni elementi koji se globalno trebaju implementirati u tzv. društvima tranzicije kao što je Hrvatsko su:

- procesuiranje zločina, reparacijski programi, institucionalne reforme,
- kultura sjećanja, komisije za istinu i jednakost spolova;

odnosno sve to se čini kako bi se post-konfliktna/poslijeratna društva usmjerilo u pravcu uspostave demokracije, izgradnje trajnoga mira i ostvarenja vladavine prava. Pa se tako suočavanje s prošlošću temelji na principu – prava na istinu, prava na reparaciju, te jamstva za neponavljanje zločina. Kako se s njihovim definiranjem na globalnoj razini započelo po završetku Drugoga svjetskoga rata, standardizacija tih procesa i mehanizama bila je moguća jedino kroz zako-

nodavstvo i pravni okvir međunarodnoga humanitarnoga prava pa su se tako ljudska prava našla u temeljima svih politika tranzicijske pravde.

Ciljevi tranzicijske pravde... učinkovit odgovor na zločine počinjene u prošlosti, te: utvrđivanje činjenične istine o tome što se dogodilo i zašto, priznanje patnje žrtvama, dovođenje zločinaca pred lice pravde, kompenzaciju za počinjene zločine, sprječavanje budućih sukoba i poticanje društvenog izlječenja (Delaye, 2015)

Ideja i cilj je stoga bilo utopistički izgraditi trajni mir, kojega su remetili gotovo po pravilu mali narodi s problematičnim (ne)demokratskim vladama, slabim institucijama, konfliktnim i nasilnim režimima autoritarnih vladara, te se građane u tim i takvim društvima treba poput djece preodgajati i reći im što im je činiti jer se pretpostavlja, da se sami nisu u stanju izboriti za svoja građanska i ljudska prava. Stoga, međunarodna zajednica, odnosno međunarodne organizacije, ponajprije Ujedinjeni narodi, u suradnji s aktivistima nevladinih udruga i vrlo često zajedno s predstavnicima vlasti u novoformiranim liberalnim demokracijama kao što je hrvatska uvode određene elemente tranzicijske pravde kojima snažno utječu na te narode i izgradnju njihove budućnosti.

U Hrvatskoj se već od samog početka srbijanske oružane agresije implementiraju određeni elementi tranzicijske pravde, koji kao i u mnogim drugim zemljama diljem svijeta, čine više zla nego dobrog što obično postane vidljivo nakon njihove provedbe pa je tako i sam početak Domovinskoga rata 1991. godine obilježen UN-vom Rezolucijom Vijeća sigurnosti 713 ¹.

Umjesto oružja za obranu od agresije EZ je počela dijeliti humanitarnu pomoć (Foto: Željko Gašparović)

Naime, interpretaciju tadašnje situacije tijekom i nakon opsade Vukovar i okupacije istočne Slavonije odredila je tvrdnja ekspertne skupine da zbog toga što nije bilo u mogućnosti utvrditi, a po njihovom mišljenju to nije bilo niti korisno, koji su inicijalni uzroci krize, sve zaraćene strane su podjednako krive jer se navodno nitko nije pridržavao dogovorenog.

1) Rezolucija je bila još jedna od sramotnog niza odluka međunarodne zajednice (embargo EEZ na uvoz oružja u SFRJ, moratorij na odluke o razdruženju, izbjegavanje imenovanja agresora, javne potpore velikih sila bilo kakvoj Jugoslaviji) kojom su odmagali bespomoćnoj žrtvi velikosrpske agresije Hrvatskoj i opstruirali njen otpor, a pomagali srpsko-crnogorskoj agresiji.

Upravo od te Rezolucije Vijeća sigurnosti UN iz 1991. godine, moguće je pratiti implementaciju određenih elemenata tranzicijske pravde u međunarodnom upravljanju oružanim sukobima na području kojega definira kao 'Zapadni Balkan'.

U Hrvatskoj, kao i u mnogim drugim zemljama svijeta koje su bile stavljene u kategoriju 'građanskih ratova' u kojima su sve strane uključene u konflikt podjednako krive bez utvrđivanja inicijalnih uzroka/pokretača sukoba; negativne posljedice primjene pozitivnih rješenja međunarodnoga humanitarnog prava u upravljanju sigurnosnom situacijom na ratom zahvaćenom teritoriju utjecat će uvelike i na političko rješavanje mirovnog procesa nakon 1995. godine.

Rješavanje nastalih problema tijekom Domovinskoga rata na okupiranom teritoriju Republike Hrvatske pod upravom UN isključivo na razini humanitarnog prava dovelo je do selektivne primjene osiguranja ljudskih prava i izbjeglica/prognanika, do nastavka progona i ubijanja nesrpskoga stanovništva, kao i sustavno uništavanje i krađu javne i privatne imovine, te razvoj crnog tržišta i trgovine oružjem, opojnim drogama i ljudima.

Nastavak progona i ubijanja nesrpskog stanovništva u hrvatskom Podunavlju (Foto: Screenshot)

Generali J. P. Klein i William Walker s Predsjednikom Tuđmanom uoči primopredaje dužnosti

(Foto: screen shot)

Takva situacija ostaje u naslijeđe hrvatskim vlastima po završetku rata te od 1996. godine pa sve do okončanja procesa mirne reintegracije istočne Slavonije, povratnici i građani koji su odlučili ostati i živjeti u Republici Hrvatskoj prolaze kroz još jedno bolno razdoblje izgradnje pomirbe i suživota u ratom razorenim naseljima.

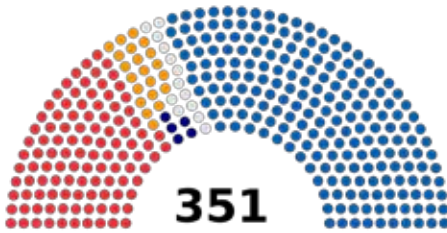

Slobodan Milošević, Alija Izetbegović, Franjo Tuđman i Warren Christopher na potpisivanju mirovnog sporazuma

Kako su hrvatskim vlastima nametnuti uvjeti u procesu pregovaranja s međunarodnom zajednicom s jedne strane, i s druge strane s predstavnicima srpskih vlasti okupiranog područja, ne samo osiguranje ljudskih prava nego i manjinskih prava, reparacije i povrata imovine (što se odnosilo ponajviše na stanarska prava) svim hrvatskim građanima, ponovno dolazi zbog primjene tih

elemenata tranzicijske pravde do negativnog utjecaja na lokalno stanovništvo.

I dalje dolazi do selektivne primjene politika osiguranja ljudskih i manjinskih prava koja rezultira njihovim međusobnim nadmetanjem i/ili izostankom.

Prvi saziv hrvatskoga Državnog Sabora 1990.

Uz to, dolazi i do političkog i manjinskog poduzetništva društveno-političkih elita koje dolaze na vlast nakon provedenih prvih slobodnih i demokratskih lokalnih izbora nakon okupacije. Isto tako sve jasnije postaje vidljiv selektivan i nepravedan povrat privatne imovine kao i procesuiranje i/ili amnestija počinjenih ratnih zločina. Sve to u velikoj mjeri onemogućilo je izgradnju iskrenog povjerenja i pomirbe te suživota zajednica koje su bile na sukobljenim stranama tijekom rata, ostavljajući po strani još uvijek neriješena ključna prijeporna pitanja vezana uz rat i agresiju.

Predsjednik Tuđman u Vukovaru 1997. pozvao sve Srbe na pomirbu, suživot u Republici Hrvatskoj te obećao aboliciju. (Foto screenshot)

Na taj način se ulazi i u euointegracijski proces koji Hrvatskoj donosi dodatne uvjete za članstvo koji su zapravo ključni elementi tranzicijske pravde sada implementirani kroz razne razvojne politike koje izdašno financira EU, a to su zaštita ljudskih prava i manjinskih prava, procesuiranje ratnih zločina tj. vladavina prava i prekogranična suradnja s donedavnim neprijateljima u susjednim državama. U tom kontekstu, puno se arbitriralo s dobrobiti hrvat-

skih građana, pogotovo onih koji su snažno traumatizirani ratnim razaranjima i ljudskim gubicima na istoku Hrvatske, dok se tijekom tog razdoblja sve do 2013. godine dopustila kriminalizacija onih vrijednosti koje se vezuje upravo uz Domovinski rat, a to su domoljublje, vjera, sjećanje, emocije pa i sam identitet onih koji su iznijeli najveći teret borbe za opstanak – branitelja i preživjelih.

Hrvatski branitelji ogorčeni postavljanjem ćirilčnih ploča u Vukovaru

Od ulaska u članstvo EU pa sve do danas hrvatsku se javnost kontinuirano suočava s prošlošću, a građane predisponira za neoliberalne vrijednosti zapadnih liberalnih demokracija koje u svojoj humanosti proizvode negativne učinke na poslijeratna društva. Jedan takav eklatantan primjer je i bilo uvođenja dvojezičnosti u javni prostor grada Vukovara. Taj primjer pokazuje kako je moguće doći do negativnih učinaka uslijed pozitivne primjene zakona kojima se reguliraju prava građana.

Naime, dolazi se do problema u samoj primjeni pozitivnih prava manjinskih zajednica u Republici Hrvatskoj – čija prava sada dolaze u konflikt s ljudskim pravima preživjelih – žrtava pretrpljenoga ratnoga nasilja većinskog naroda. Nasilje i nacionalizam do kojega dolazi u postupku primjene takvih

elemenata tranzicijske pravde u visoko traumatiziranim zajednicama grada Vukovara ukazuje na činjenicu da se u primjeni vrlo često arbitrira s dobrobiti onih na koje takve politike trebaju pozitivno utjecati, a način na koji država provodi takve politike doводи do daljnjih podjela, nerazumijevanja, kriminaliziranja i negiranja traume, emocija i sjećanja preživjelih – žrtava ratnoga nasilja.

Ratni zločinci nekažnjeno i danas žive u gradu Vukovaru

U tom kontekstu nažalost ni civilno društvo ne pomaže, odnosno odmaže slijepo vjerujući u dobrobit humanitarnog prava i liberalne demokracije građanskih vrijednosti koje promovira u hrvatskome društvu, gdje se vrlo često zaboravlja da izdašno financirani projekti upravo u svrhu proizvodnje društvenih promjena na temelju tranzicijske pravde gotovo nikada nisu propitivani, niti se postavlja pitanje zašto do sada, nakon toliko potrošenoga novca, rada i truda angažiranih aktivista za ljudska prava, u društvu nije došlo do željenih promjena, i zbog čega se u međuvremenu nije okrenulo k definiranju i realizaciji alternativnih rješenja primjerenijih našem društvu i lokalnim problemima. Uvijek se, kao dežurne krivce nažalost, optužuju hrvatski građani koji uz to što su snažno obilježeni traumom ratnoga nasilja, sada predstavljaju opasnost za društvo, jer su konzervativni, ksenofobni, rasisti, radikalni, nacionalisti, psihički neuravnoteženi, žive u prošlosti i vjeruju u Boga.

Tranzicijska sudbina još uvijek je o mnogima nepoznata
Foto: Arhiv ZP OBŽ

Vukovar 18.11.2020. kolona sjećanja

Vrlo rijetko se propituju i kritički sagledavaju okolnosti primjene elemenata tranzicijske pravde koji se fragmentirano provode u Hrvatskoj (jer su tako ucijepljeni u zakonodavni okvir), a još manje se prozivaju na odgovornost društveno-političke elite koje nisu imale niti dostatnoga znanja ali i političke volje da međunarodno nametnuta neoliberalna rješenja za poslijeratna društva prilagode vlastitim uvjetima i u interesu svojih građana. U ratnim okolnosti u kojima se Hrvatska nalazila, razumljive su neke odluke koje su se donosile pod utjecajem moćnih međunarodnih geopolitičkih čimbenika, međutim nakon

mirne reintegracija sve do danas, nažalost nije došlo do emancipacije hrvatskih društveno-političkih elita koje bi bile u stanju zaštititi nacionalne interese svojih građana, ponajviše onih kojih su bili izravno pogođeni ratom.

Nažalost, još uvijek postoji jako malo spoznaja ne samo u javnosti nego i unutar hrvatske znanstvene zajednice, o svim tim i takvim procesima čija tranzicijska sudbina još uvijek nije poznata. Znanje koje se proizvodi izvan Hrvat-

ske, ali i u Hrvatskoj, o nama samima te kako se nosimo s tranzicijskom pravdom – suočavanjem s prošlošću i naslijeđem rata i ratnih razaranja, obilježilo je hrvatske građane s negativnim predznakom onih populacija koje je potrebno ‘civilizirati’ jer još uvijek ne prihvaćaju dobro nove civilizacijske vrijednosti uljuđenog Zapada. Pri tome se ne propituje zašto nije došlo do iznalaženja novih načina putem kojih bi znanstvene spoznaje imale potencijal za promjenu i bile primjerenije za istraživanje poslijeratnih društava kao što je Hrvatsko; jer je očito da se ljudi teško mogu povezati na emocionalnoj ali i iskustvenoj razini s novo propagiranim vrijednostima ljudskih prava i tolerancije, ali se zato vrlo dobro mogu povezati sa svim onim što se odnosi na ljubav, poštovanje, zajedništvo, pravednost, istinitost, iskrenost...

Nažalost eksperimentalna provedba elemenata tranzicijske pravde u Hrvatskoj dosada je pokazala kako svi napori uloženi u suočavanje s prošlošću, i izgradnjom liberalne demokracije i vladavine prava doprinose više interesima međunarodne globalne politike osiguranja stabilnosti i mira na području Zapadnoga Balkana, gdje se kapitalizira na proizvedenome znanju o nama samima, te nažalost sami građani od tog znanja nemaju puno koristi jer njihovi interesi nisu zaštićeni nacionalno osviještenim pozicioniranjem u općem društveno-političkom poretku EU.

Uz to, do sada se u velikoj mjeri arbitriralo s dobrobiti hrvatskih građana u zalag vlastitih – osobnih probitaka kako društveno-političkih, tako i intelektualnih elita koje nisu bile u stanju izgraditi temeljne nacionalne interese u skladu s potrebama svoje nacije.

Pokolj Hrvata u Bleiburgu 1945. po naredbi zločinca Tita

Spomenik Bleiburškim žrtvama

Ne suočavanje s naslijeđem komunističkoga režima supstituirano je s onim vezanim uz Domovinski rat što je dovelo do duboke podvojenosti u hrvatskome društvu, barem kada se promatra iz per-

spektive tranzicijske pravde. I ono javno dostupno znanje koje je mala hrvatska znanstvena zajednica producirala unazad više od dvadeset godina, nedostatno se koristi i nije dovoljno inkorporirano u obrazovni sustav upravo zbog nemogućnosti kritičkog propitivanja društvenog sustava iz kojega baštinitimo današnje podvojenosti i probleme. Istovremeno, nekritičko primjenjivanje novih neoliberalnih vrijednosti Zapadne liberalne demokracije i tržišne ekonomije snažno utječe na percepcije i stavove građana koji se gube u tranzicijskom lutanju svojih društveno-političkih elita.

Nažalost, na svemu tome se na globalnoj razini profitira, gdje se na eksperimentalno istraženoj traumi, izgradnji mira i suživota u novim liberalnim demokracijama post-komunističkih društava bivše socijalističke Jugoslavije tranzicijska pravda etablira kao nezamjenjivo i neupitno rješenje svih problema. I to tako da se građane samodisciplinira, a njihove vlade kontinuirano ispituje, prati, ocjenjuje i upravlja – jer ni jedni ni drugi, smatra se, nisu dostatno kvalificirani da samostalno donose inteligentne odluke o vlastitom životu i sudbini pa su stoga pod stalnim patronatom dobrohotne međunarodne zajednice neoliberalnog Zapada koja samo želi globalni mir i ljudska prava. Međutim, unatoč činjenici da su unutar hrvatskoga društva tijekom procesa tranzicijske pravde visoko traumatizirane poslijeratne zajednice, branitelji i preživjeli dodatno patologizirani, kriminalizirani i viktimizirani (uslijed svih napora da do toga ne dođe); ipak u Hrvatskoj još uvijek postoji dostatni potencijal za promjenu koja bi bila u korist i u interesu svih hrvatskih građana.

Dr. sc. Sandra Cvikić (1967.), završila je dvo-predmetni dodiplomski studij engleske književnosti i sociologije u Kanadi (University of Western Ontario) te interdisciplinarni magisterij suvremenih europskih studija u Velikoj Britaniji (University of Sussex) kao stipendistica Ministarstva europskih integracija RH i britanske Vlade.

Tema magistarske disertacije odnosila se na kritički pristup (sociološko-povijesna perspektiva) u analizi socioloških teorija moderniteta koje objašnjavaju pojavu nacionalizma i proces stvaranja hrvatskoga nacionalnog identiteta na primjeru grada Vukovara 1991. godine.

Doktorirala je 2016. godine na interdisciplinarnom doktorskom studiju Kroatologije na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. U doktorskoj disertaciji Vukovar u drugoj polovici 20. stoljeća: društveni uzroci nasilja, istražila je društvene uzroke nasilja koji su doveli do počinjenja strašnih zločina 1991. godine u Vukovaru i okolici.

Od studenog 2008. godine radi u Područnom centru Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Vukovaru. Područje njezinog znanstvenog interesa su hrvatska modernizacija, nacionalni identitet i nacionalizam u kontekstu Vukovara 1991. godine, Domovinski rat, euointegracijski proces RH, tranzicijska pravda, ljudska prava i 'izbjeglištvo', te kvalitativne sociološke metodologije društvenih istraživanja (konstruktivistička utemeljena teorija; Foucaultovska analiza diskursa; kritička analiza diskursa).

Objavila je više radova u znanstvenim časopisima i zbornicima radova u Hrvatskoj i inozemstvu, te je izradila ali i sudjelovala u nizu znanstveno-istraživačkih i komercijalnih projekata.

VUKOVAR, mjesto posebnog pieteta

(Foto: Branko Pek)

Nada Arbanas - sjećanja

NADA ARBANAS, pročelnica Regionalnog ureda za prognanike i izbjeglice Osijek u vrijeme mirne reintegracije

Danas je 3. siječanj, 2021. godine. Pred očima lebde tužne slike razorene Petrinje, Gline, Siska i brojnih okolnih sela Banovine. Ruševine, uplašeni ljudi s vrećicama u rukama, zvukovi sirena vatrogasaca i vozila hitne pomoći koja jure u pomoć zatrpanima, unesrećenima i očajnima. Kolone vozila različite humanitarne pomoći slijevaju se u porušena sela i gradove, ometajući pri tome protok hitnim službama.

Dok tako u toplom i mirnom, svečano ukrašenom domu sjedim pred ekranom televizora i gledam razorni potres, vidim rat i kolone prognanika. Ne čujem tutnjavu iz utrobe Zemlje, već osjećam dobro poznati zvuk granata i let borbenih aviona JNA. Protiv svoje volje, odlazim na još jedno putovanje, ovaj puta u Zemlju “Mirne reintegracije hrvatskoga Podunavlja 1996.-1998. godine”. Svako novo putovanje, a ovaj vremeplov za mene to sigurno jest, čini me bogatijom, poniznijom i sretnijom.

Vladin ured za prognanike i izbjeglice Osječko-baranjske županije nakon vojno-redarstvene operacije “Oluja” 1995. godine živio je ubrzanim ritmom u stalnom iščekivanju konačnoga završetka okupacije velikoga dijela istočne Hrvatske, hrvatskoga Podunavlja.

Službenici Regionalnog ureda za prognanike i izbjeglice Osijek, uglavnom mlada i hrabra ekipa koja je do tada prošla pravi rat u malome, napeto je iščekivala “Vatrene kočije”, “Grom”, ili tko zna kakvu vojno-redarstvenu operaciju. Iza kulisa svega vidljivoga običnom puku, događale su se brojne aktivnosti između vodstva Republike Hrvatske, predstavnika međunarodne zajednice i vođa pobunjenih Srba.

Konačno, 12. studenog 1995. godine hrvatska je vlast zajedno s vodstvom pobunjenih Srba, uz budnu nazočnost međunarodne zajednice, potpisala “Temeljni sporazum o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu”.

Sušтина sporazuma svodila se na mirni i postupni prelazak preostalih oku

Potpisivanje Erdutskog sporazuma u Zagrebu s Hrvatske strane i u Erdutu sa srpske strane. Uz nazočnost Thorvalda Stoltenberga i Petera Galbraitha sporazum u potpisali Hrvoje Šarinić i Milan Milanović

piranih područja istočne Hrvatske u ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske. Potpisivanjem toga sporazuma - Erdutskoga sporazuma, postavljeni su temelji za sve što se kasnije na tom području događalo.

MILAN MILANOVIĆ u Erdutu potpisuje Sporazum

Važno je u ovom trenutku spomenuti da nitko od nas, za koje se znalo da ćemo operativno provoditi mirnu reintegraciju u njezinom velikom opsegu, nije znao, rekli bismo nije imao pojma, što ćemo raditi i kamo nas vodi ovo potpuno novo, opasno, nepoznato i neizvjesno putovanje.

I tada vrlo brzo nakon potpisivanja Erdutskoga sporazuma, već 15. siječnja 1996. godine, na scenu stupa američki general Jacques Paul Klein temeljem Rezolucije 1037 Vijeća sigurnosti UN-a. Zapravo uvodi Prijelaznu upravu Ujedinjenih naroda, UNTAES, s rokom izvršenja od godinu dana i mogućim produžetkom na

još godinu dana.

Za razliku od dotadašnjih UN-ovih misija na našem području (UNPROFOR, UNCRO) koje su uz puno frustracija, nepravdi i promašaja održavale prividni mir u skladu ili neskladu s “Peace keeping” ovlastima, UNTAES je dobio daleko šire ovlasti za uvođenje okupiranoga područja u ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske (Peacemaking Mission).

Danima smo promatrali dolazak UN-ovih vojnika u punoj ratnoj opremi, uz dugo naoružanje, oklopna vozila, transportere, tenkove, kako dolaze u našu zemlju što je izazivalo određenu zebnju, ali istodobno davalo nadu u skori kraj rata.

Vesnu Škare Ožbolt dočekao
Vojislav Stanimirović (Foto: Arhiv ZP OBŽ)

General Klein sa svojim timom nije gubio niti trenutka vremena nakon dolaska u hrvatsko Podunavlje. Nije niti hrvatska Vlada. Osnovan je Vladin ured privremene uprave na čelu s Ivicom Vrkićem, a najodgovornijih dužnosti na razini ureda Predsjednika Tuđmana prihvatila se Vesna Škare Ožbolt.

Joško Morić postaje ključna figura za uspostavu sustava reda, tj. unutarnjih poslova, na način da u svakoj policijskoj postaji na UNTAES području ravnomjerno rade i surađuju jedan Hrvat, jedan Srbin – TPF policija.

General Jacques Paul Klein u obilasku baze
UNTAES-a (Foto arhiv ZP OBŽ)

Već na prvom sastanku, neposredno nakon dolaska, u Policijskoj postaji u Vinkovcima, general Klein nam je dao okvir naših zadaća i gromkim glasom, uz znakovito podignuti prst, izjavio: ”Forget the past, think of the future!” (Zaboravite prošlost, mislite na budućnost).

Naravno, samo smo se pogleda-

vali i mislili si svoje, ali njegove riječi ostale su dugo u nama. Mnogi sudionici mirne reintegracije već su ranije pisali o prvim uspješno poduzetim koracima poput razoružanja srpskih snaga, demilitarizaciji hrvatskoga Podunavlja, uspostavi telekomunikacija s ostatkom Republike Hrvatske, organizaciji slobodnih i demokratskih izbora, preuzimanju osobnih dokumenata.....

Stotine i stotine hrabrih, širokoj javnosti i dan danas anonimnih ljudi, pravih junaka, radili su danonoćno usprkos brojnim opasnostima na uspostavi što bržeg i normalnijeg života kao pretpostavci povratku prognanih u svoje domove i konačnom miru u našoj domovini.

Mirna reintegracija kao proces zaokruživanja hrvatske državnosti imala je svoj jasno prepoznatljiviji cilj, način provedbe, hodogram i javnu retoriku koja se vodila na nekoliko razina. Klein-Vrkić-Škare Ožbolt gotovo na dnevnoj osnovi izvještavaju javnost o preobrazbi postojećega stanja.

Ivan Vrkić i general Klein s hrvatskim novinarima
(Foto arhiv ZP OBŽ)

Sredstva javnoga informiranja i svekoliku javnost sve više zanimaju dva Regionalna ureda za prognanike i izbjeglice; onaj u Vukovarsko-srijemskoj županiji sa sjedištem u Vinkovcima koji je vodio kolega Ante Drmić i ovaj naš za Osječko-baranjsku županiju sa sjedištem u Osijeku na čijem sam čelu bila ja.

Javnost ubrzo shvaća da se pored svih mogućih političkih odluka i dogovora, stvarni život s ove i s one strane Check-Pointa događa upravo u regionalnim

Jedan od brojnih mirnih prosvjeda prognanika u Osijeku

uredima za prognanike i izbjeglice te Općinama i Gradovima u prognostvu.

A s ove naše slobodne strane bili su nestrpljivi i očajni prognanici iz 1991. godine, čekajući povratak tegobnih i mučnih pet godina.

Njihova hrabrost, žrtva i vitalna snaga kojom su nastavljali svakodnev-

ni život u progonstvu vrijedna je divljenja.

S druge strane na okupiranome području, sada pod Prijelaznom upravom UN-a, raseljene osobe smjestile su se u kućama prognanika. I oni su pobjegli iz svojih domova zadojeni veliko-srpskom ideologijom. U njihovim napuštenim stanovima smjestile su se obitelji prognanika. Tako se gordijski čvor još više zapetljao. Napetost se mogla opipati u zraku i samo je mala iskra, najmanji incident, mogao zapaliti fitilj novoga sukoba.

Put povratka

Sredinom ožujka 1996. godine, predstavnici naše Vlade, Lovre Pejković i dr. Stjepan Šterc, u Regionalnom uredu Osijek, nakon burnih sati zajedničkoga rada i usuglašavanja s UNHCR-om i UNTAES-om potpisuju povijesni tripartitni Sporazum o višesmjernom povratku. On je jamčio svima koji se žele vratiti, siguran i miran povratak i obnovu svojih domova, ostalima koji to ne želeo dlazak u treće zemlje i prodaju svoje imovine, ili ostanak u hrvatskome Podunavlju.

Tada je već uvelike zaživio Zakon o obnovi, osnovan je APN, državna agencija za promet nekretninama, izdaju se plave propusnice i prognanici konačno mogu doći do svojih domova - samo do. Pogledati ispred ograde, okrenuti se i ponovno otići u progonstvo.

Pokušajmo se staviti u njihov položaj. Pravo je čudo i bilo je uistinu veliko umijeće držati tisuće i tisuće nesretnih ljudi pod kontrolom od izljeva neobuzdanoga bijesa.

Svakoga dana primali smo u uredu desetke ljutih prognanika koji su željeli uzeti pravdu u svoje ruke. Poput pravih psihologa i medijatora smirivali smo situaciju, a nisu bili rijetki niti odlasci usred noći u Policijske postaje na UNTAES području gdje su se srećom samo verbalno sukobljavali prognanici i raseljene osobe. "Hoću u svoj dom i to odmah!", s jedne strane. "Ali kamo da ja odem, meni su rekli da odavde ne idem nikuda?", slijedio je odgovor s druge strane.

Vlada i Prijelazna Uprava zadužuju naš osječki ured za terenski obilazak raseljenih osoba u hrvatskom Podunavlju, za početak u takozvanom "Srijemskom trokutu" kako bismo pripremili višesmjerni povratak i dobili bar pribli-

žan uvid u broj i stanje raseljenih osoba na tom području.

Strah, neizvjesnost, uz velike mjere osiguranja vojnika UNTAES-a na početku složena posla registracije raseljenih osoba. Zgode i nezgode iz tog obilaska, vodili su naši djelatnici u obliku službenih zabilješki. Mogla bi to biti zanimljiva knjiga:

“Obilaskom terena u Belom Manastiru, dolazimo u kuću u kojoj živi raseljena osoba iz Osijeka. U kuću ulazimo oprezno, budući da imamo dojavu kako O.P. posjeduje automatsku pušku. U Policijskoj postaji Beli Manastir tražili smo osiguranje i policijsku pratnju, ali je nismo dobili s obrazloženjem, nismo pravodobno najavljeni. Odlučujemo sami obaviti posao. O.P. je ljubazno razgovarao s nama. Prilikom izlaska primijetili smo da su vrata podruma otvorena, a u podrumu osim otprilike metra vode, plivali su lonci, zdjele i nekoliko riba. Prema izjavi O.P.-a, one su tako pitome da se daju dirati.

Službena zabilješka: Naknadnim dolaskom policije pronađeno je automatsko oružje. ” 17.ožujak, 1997. godine Djelatnica M.Đ.

Neugodno je bilo u Belom Manastiru kada smo ušli u kuću u kojoj je živjela jedna osoba. Čim smo ušli, gospodin nas je zaključao i pitao: ”A što sad?” Ljubazno smo mu odgovorili: ”Mi ćemo s vama samo porazgovarati. Možda će vam naše informacije pomoći u donošenju važnih odluka”.

Službena zabilješka: ” Sve se sretno završilo. ”
16.3.1997. godine Djelatnici D.N. i D. B.

Istodobno, uz velike teškoće osnivali smo Područne urede na okupiranome području kao prve Vladine institucije s punim legitimitetom: Bilje, Erdut i Beli Manastir. Cilj je bio registrirati sve raseljene osobe i snimiti situaciju vezanu uz njihove odluke o mogućem ostanuku u hrvatskom Podunavlju, povratku u mjesto prebivališta, odlasku u treće zemlje ili prodaji imovine.

Prvi Vladin ured u Bilju: Lovre Pejčković, Nada Arbanas, Ante Drmić
(Foto: privatni arhiv)

Prvi dani rada bili su nezaboravni. Već od Check point-a, u stvari granici na Biljskoj cesti koji su čuvali pakistanski vojnici, dobila sam pratnju transportera sve do ureda u Bilju. Pred ulazom u zgradu opet dva transportera i dva pakistanska vojnika s dugim oružjem. Nisu me smjeli pogledati, vjerojatno radi religijskih običaja svoje zemlje i ponašanja prema ženama pa je moj ulazak u ured u tim prvim danima bio zapravo tragikomičan.

A u uredu promatrači. Predstavnici UNTAES-A, UNHCR-a, OESS-a i predstavnik raseljenih osoba. Bila sam ponosna i sretna što sam se uspjela izboriti, usprkos strogom protivljenju UNTAES-a, za opremu ureda sa svim službenim znakovljem.

Pored mene hrvatska zastava, na zidu hrvatski grb i slika Predsjednika Tuđmana. Na zgradi ploča s natpisom Vlada Republike Hrvatske. Stranke su polagano počele dolaziti, svatko sa svojom ratnom pričom i rad je nakon nekoliko dana tekao gotovo rutinski mirno u dugim redovima onih koji su polagano shvaćali da je došlo vrijeme velikih odluka.

Nije tako bilo u Erdutu.

Tamo nas je uistinu bilo strah odlaziti jer je Erdut bio poznat kao sjedište Arkanovaca, a dvorac u Erdutu pravi dvor Gorana Hadžića, Predsjednika fantomske Krajine. Uvijek ista zebnja u srcu i grč u cijelom tijelu.

Odmah pri postavljanju ploče “Vlada Republike Hrvatske – Ured za prognanike i izbjeglice – Regionalni ured Osijek – Ispostava Erdut” na zid zgrade našega privremenog ureda, vojnici UNTAES-a su nas upozorili da će to izazvati nered u Erdutu. “Bit će svatova!”, uz smiješak je rekao mladi vojnik koji je osiguravao naš ulazak u ured. “Ništa, svatovi su veseli događaj”, odgovorila sam mu uz isti smiješak i dodala, mi samo provodimo zapovijed generala Kleina i naše Vlade. Ništa više i ništa manje.”

Prve dane je osim revnih promatrača međunarodne zajednice rijetko tko uopće ušao u naš erdutiški ured. Treći dan radila sam na brojnim zaostalim poslovima u osječkom uredu, kada je sav uzbuđen dojurio visoki dužnosnik UNTAES-a (nažalost zaboravila sam mu ime) i već s vrata povikao: “Razbili su ploču i prozore na uredu. Što ćemo sada?” “Preživjet ćemo, nabaviti novu ploču, popraviti stakla pa će se sve smiriti,” odgovorila sam mu. Samo je u ne-

vjerici mahao glavom i isto tako brzo izjurio iz ureda.

Odmah sam nazvala Lovru Pejkovića, pomoćnika ministra, moga šefa u Zagrebu, a on je u svom poznatom tonu, više kao za sebe samoga dodao: "Ništa, evo mene opet u Osijeku s novom pločom". Tako je i bilo. Tu novu ploču su ponovno pokušali razbiti, doduše malo su ju uspjeli oštetiti u donjem lijevom uglu, ali je očito osiguranje odradilo svoje. Ponosno je stajala sve do završetka našega posla i odlaska iz Erduta.

Otvaranje Vladinog ureda u Vukovaru (Foto: privatni arhiv)

Nakon prvih iskustava u našim područnim uredima na UNTAES području Osječko-baranjske županije, došao je veliki dan otvaranja Vladina ureda u gradu Vukovaru. Iako je bila sredina travnja, počeo je padati gusti snijeg. Pročelnici Regionalnih ureda iz gotovo cijele Hrvatske doputovali su zajedno s Lovrom Pejkovićem na sve-

čano otvaranje ureda u Vukovaru. Prizor praznog apokaliptičnog grada s razorenim cestama i kosturima zgrada što na sve strane zjape poput filmskih kulisa, izgledao je nestvarno. Pahulje snijega davale su mu toplinu, kako god apsurdna bila ova rečenica. U takvu okruženju jedan uredno oličeni ulaz u zgradu i Područni ured Vukovar.

Sretno, kolega Drmiću!

The townhall meetings

Ušli smo u drugu godinu mandata UNTAES-a i trebalo je ubrzati povratak.

Otvaranje zubne ambulante u Dardi (Foto: privatni arhiv)

General Klein sa svojim suradnicima "izmislio" je radi bržeg načina informiranja rješenje o održavanju takozvanih Zborova građana na okupiranom području. Za nas je to bila jedna od najopasnijih i najzahtjevnijih zadaća. U pripremi tog poduhvata, uvjerovali su nas da ćemo imati potpunu zaštitu UNTAES-ovih postrojbi.

Nalazimo se u velikoj, hladnoj i prepunoj kino dvorani u mjestu Darda u Baranji na prvom Zboru građana. Pored mene u sali s desne strane sjedi Gerard Fischer, predstavnik UNTAES-a pa predstavnik UNHCR-a, James Lynch, lijevo uz njega u ime Vlade i Ureda Predsjednika Republike Marko Brajko i Ivica Kićinbaći, zatim naš Tomislav Hranić, konačno Branko Španić i nježna Irena u ime APN-a. Ispred nas preko četiristotine ljudi u kožusima i šubarama pristiglih iz svih dijelova hrvatskoga Podunavlja. Tek tu i tamo poneka žena, a iza naših leđa dva vojnika UNTAES-a s dugim cijevima u stavu mirno. Bila je ledena veljača što je ozračje u dvorani činilo još hladnijim.

Sada je trebalo otvoriti skup. Kratko smo se dogovarali i svi su zaključili, najbolje je da to učinim ja, uz obrazloženje “žena sam pa će biti lakše probiti led”.

Nakon kratkog pozdrava i uvoda u kojem sam naglasila da je to prvi puta nakon šest godina da su pred njima predstavnici Vlade Republike Hrvatske koji će ih upoznati s postupcima i mogućnostima rješavanja njihovih životnih pitanja, prešla sam na stvar: “Mi smo tu da vam pomognemo i pojasnimo što vam je činiti, a vi ćete u konačnici sami odlučiti. Pri tome je važno shvatiti da ovo nije nikakva Krajina, nego Republika Hrvatska!”

Nezamisliv žamor, komešanje, uzvici, šajkače lete u zrak, a gosp. Fischer, blijed od straha viče mi u uho: “Da pozovem još osiguranja?” “Ništa, samo mirno”, pomislila sam i nastavila gledati u masu koja je i dalje galamila. Nakon nekoliko trenutaka dala sam im znak rukom da stanu i počela ponovno govoriti, ali sada tišim glasom. Uz poneki uzvik negodovanja, opet su slušali, ali što je zbor dalje odmicao, počeli su postavljati pitanja, tražiti utjehu i sigurnost. I tada sam vidjela svu bijedu i strahotu rata s ove druge strane, sav jad i čemer tih prevarenih i ostavljenih ljudi.

Zborove građana nastavljali smo u Dalju, Tenji, Ernestinovu, Aljmašu, a moja mantra koja je izazvala takvu buru u Dardi, postala je moj uvodni zaštitni znak i nova stvarnost u očima i ušima onih koji do tada nisu vjerovali. Svaki novi Zbor, počela sam na isti način. Sve incidentne situacije smo preživjeli i prebrodili, ili smo tako mislili.

Ivica Kićinbaći iz Ureda Predsjednika Tuđmana, u svojim najboljim tridesetim godinama, nakon tri Zbora građana doživio je infarkt, a svi mi uporni do

kraja, zaradili smo različite zdravstvene tegobe koje nas nažalost prate i danas. I to je mirna reintegracija.

Konvoji

Rezultati našega rada u uredima, zborovi građana i svi uspješni napori ostalih službi stvorili su pozitivno okruženje za višesmjerni povratak, ili odlazak iz Republike Hrvatske. Početkom 1997. godine počeli smo organizirati konvoje povratka raseljenih osoba u mjesta njihova ranijeg prebivališta: zaleđe Zadra, sela oko Siska i Petrinje.....

Posjet Visoke predstavnice UNHCR-a Sadako Ogate
(Foto: privatni arhiv)

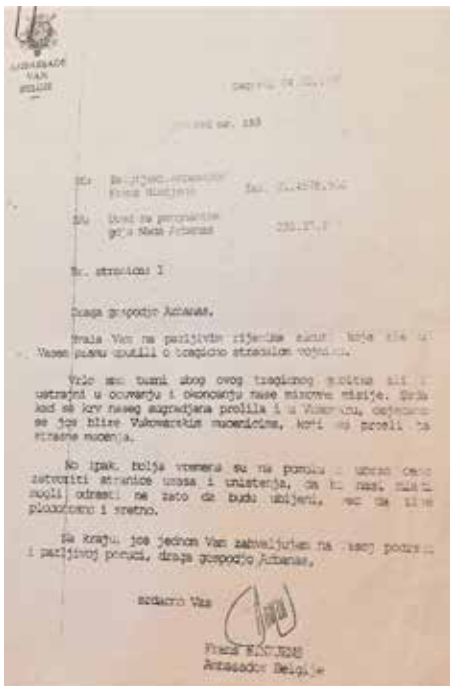
Do najsitnijih pojedinosti, poput prave vojne operacije, danima smo prije puta dogovarali s UNTAES-om i UNHCR-om rutu prolaska, točke od mora, prihvata i predaju osoba i stvari. Sve se odvijalo u velikoj tajnosti jer su napetosti zbog nemogućnosti povratka prognanika u Aljmaš, Ernestinovo, Baranju i sva ostala mjesta bile uistinu velike. Mjesto polaska bio je takozvani

“Broken Bridge” (Slomljeni most) na koji su u ranim jutarnjim satima stizali autobusi puni zabrinutih ljudi, kamioni s njihovim nužnim stvarima, traktori i vozila UNTAES-a i UNHCR-a u pratnji.

Iako je bilo zimsko doba, moj radni dan često je počinjao već u pet sati ujutro. U šest sati sam s mojim službenikom Damirom Bećehelijem koji se vrlo brzo profilirao u pravoga vodiča konvoja, otvorila Ured, dočekala kolegu Drmića i tada smo zajedno kretali na poziciju “Broken Bridge”. Tamo je već šetao general Klein u svojoj poznatoj kratkoj kožnoj jakni s podignutim ovratnikom i samo bi kratko kimnuo glavom pri našem dolasku. Kada su stigli autobusi i kamioni, pregledavali smo popise ljudi, kontrolirao se sadržaj kamiona i traktora i konačno pred polazak potpisivanje putnih naloga. Postojao je strogi protokol kojega se trebalo pridržavati prilikom pripremanja stvari za utovar u kamione. Nije se smjelo nositi žive životinje, svježe meso i slično. Ali kako je cijeli postupak uz nazočnost UNHCR-a dugo trajao, a teško je i zamisliti kada su se ljudi počeli spremati, odjednom bi taman pred polazak zakokodakala koja nestašna kokoš. Kada je počela jedna, pridružile bi se i druge. Sve je bilo debelo umotano i zapakirano, uredno s imenima i adresama složeno u dekama, vrećama i kutijama. Nitko “ništa nije čuo”. Pravo pitanje je, kako sada pronaći kokoš?

Nakon zamorne procedure i prvih potpisa na pratećoj dokumentaciji, iako taj dio nismo ranije dogovorili, jednostavno sam ušla u prvi autobus. Željela sam te žene s djecom i starce koji su očito bili prestrašeni samo pozdraviti, poželjeti im sretan put u novi život u njihovim starim selima. Brzo su se za mnom sjurila dva vojnika iz pratnje i uvidjevši da je sve u redu jer ljudi se samo smješ-kaju, pustili su me da završim. Toliko o napetosti i našem uzajamnom povjere-nju. Iz prikrajka, gotovo nevidljiva čekala je policijska pratnja s dva automobila i dva motora. Znak rukom i konvoj na čelu s policijom i našim Damirom u UNTAES-ovu džipu kreće na dugo neizvjesno putovanje.

Odlaskom svakog novog konvoja, širom su se otvarala vrata obnovi deva-stiranih i porušenih objekata i konačnom povratku prognanika u hrvatsko Po-dunavlje. Istodobno započinjao je težak i dugotrajni proces obnove i ponovne uspostave života, jednako tako onih oslobođenih vojno-redarstvenom operaci-jom Oluja, kao i našom mirnom reintegracijom. Ni danas ne volim slušati na-gađanja i priče o tome što bi bilo bolje za Hrvatsku i ljude u Podunavlju - Vojno redarstvena operacija, ili Mirna reintegracija?

Pismo veleposlanika Belgije gospodina
Fransa Hinzena Nadi Arbanas

Dana 4.2. 1997. godine na straži u svojoj stražarskoj kućici u Vukovaru ubijen je mladi belgijski vojnik UN-TAES-a. Nakon izražavanja duboke sućuti, belgijski veleposlanik mi je na-pisao pismo koje i danas čuvam:

“Draga gospodjo Arbanas,

Hvala Vam na pažljivim riječima su-ćuti koje ste u vašem pismu uputili o tragično stradalom vojniku. Vrlo smo tužni zbog ovog tragičnog gubitka, ali i ustrajni u očuvanju i okončanju naše mirovne misije.

Sada, kada se krv našega sugrađana prolila i u Vukovaru, osjećamo se još bliže Vukovarskim mučenicima koji su prošli ta strašna mučenja.

No, ipak, bolja vremena su na pomolu

i ubrzo ćemo zatvoriti stranice užasa i uništenja, da bi naši mladi mogli odrasti ne zato da budu ubijeni, već da žive plodonosno i sretno.

Na kraju, još jednom Vam zahvaljujem na Vašoj podršci i pažljivoj poruci, draga gospođo Arbanas.”

Srdačno Vaš Frans Hinstjens
Ambasador Belgije

Razorni potres u Banovini pokazao je sav jad i siromaštvo onih dijelova Hrvatske koji su bili najviše zahvaćeni ratom i razaranjem od srbo-četničkih postrojbi te njihovom okupacijom velikog dijela naše zemlje.

Priznanje UNHCR-a Nadi Arbanas, San Remo 1997. g.
(Foto: privatni arhiv)

Svečanost i zahvala Zajednice povratnika u HNK Osijek 2003. godine
(Foto: privatni arhiv)

Oslobodilačka operacija Oluja odavno je prohujala tim područjem, nakon čega je pokrenut dugogodišnji proces obnove potpuno devastiranih područja. Povrh toga, poplave i potresi dodatno su osiromašili ove najsiromašnije dijelove Hrvatske.

Procesi mirne reintegracije, zakonodavna i humana Hrvatska učinili su neizmerno mnogo u obnovi i pomirbi. Gledajući danas svesrdnu pomoć ujedinjenih mladih i starih u ovoj nezapamćenoj tragediji izazvanoj potresom, nada u humanost, pravедnost i slobodu sve je jača.

Lijepo je sjetiti se da ona izvire i iz mirne reintegracije koja se godinama

polagano vuče prema naprijed poput teške slavonske magle.

Ovaj zapis posvećujem svim prognanicima i izbjeglicama, djelatnicima Regionalnog ureda za prognanike i izbjeglice Osječko-baranjske županije, Zajednici prognanika Osječko-baranjske županije i svim plemenitim ljudima koji su u najtežim vremenima pokazali hrabrost i čovjekoljublje. Hvala mojoj obitelji koja me s toliko razumijevanja pratila na mom putu.

Nada Arbanas, prof.
Osijek, 8. siječnja 2021. godine

Prijelazni upravitelji hrvatskog Podunavlja: J. P. Klein i William Walker u razgovoru s potpredsjednikom Vlade dr. Ivicom Kostovićem

Sjećanje na proces povratka privremeno okupiranog hrvatskog Podunavlja

Bogdanovci, 15. siječnja 2022.

Stipo Rimac, načelnik PU Vukovarsko-srijemske u vrijeme mirne reintegracije

“I danas smo se okupili da bi se prisjetili tih sudbonosnih dana za hrvatsko Podunavlje a posebno uloge i mudre politike pokojnog Predsjednika Tuđmana. Mislim da je 2.6.1997. kada je Predsjednik Tuđman došao u okupiranu Baranju, odnosno Beli Manastir, otvoren i most preko Drave od Osijeka prema Baranji a toga dana je naš pokojni Predsjednik bio i u Vinkovcima i dijelu Brodske županije.

Spomenuti su određeni konteksti u kojima je došlo do procesa, kako smo je mi nazvali Mirne reintegracije, odnosno procesa povratka privremeno okupiranih područja u ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske.

Naravno da su tu i vojno redarstvene akcije Bljesak i Oluja dale svoj doprinos pa i da su bile opcije, i to mi znamo koji smo bili u sigurnosnim sustavima, da se pripremalo i za drugačiji način povratka na naša područja. Tada, kao djelatnik Policijske uprave u isto vrijeme sam bio i prognanik kao i većina vas koji ste bili sudionici toga vremena. Konkretno sam bio vezan za Jankovce, tako da su, uz profesionalne okolnosti, bile vezane i te emotivne jer, iako sam ja rođen u Livnu, imao sam 4 godine kad smo došli u Jankovce i tamo sam proveo 30 godina, naravno da se čovjek želio vratiti, ne mogu reći korijenima, ali prostoru u kojem je djetinjstvo proveo, školovao se, zasnovao obitelj, tako da veliki broj nas, što je i pokojni Predsjednik Tuđman rekao, smo morali, i to je nama u ovim policijskim strukturama bilo rečeno koji smo po drugom osnovu bili vezani za taj prostor, u prvi plan staviti profesionalni odnos, odnosno vratiti se unatoč problema koje smo imali, posebno ljudi koji su u ratu nekoga izgubili a veliki broj je izgubio nekoga s kojim su bili rodbinski, prijateljski ili na drugi način vezane.

Određeni datumi su ključni, od prvog dokumenta – potpisivanja Sporazuma 12. 11. 1995. kako smo ga mi nazvali Erdutski sporazum jer je potpisan u

Erdutu, što je Vijeće sigurnosti UN-a 23. 11. 1995. i potvrdilo svojom Rezolucijom 1023, odnosno kasnije Rezolucijom 1037 od 15. 1. 1996. godine kada je i dat mandat Privremenoj upravi Ujedinjenih naroda pod nazivom UNTAES, i tada general Klein sa svojim ekipama i sastavom dolazi na ove prostore i taj proces je, kao što znamo, trajao do 15. 1. 1998. – dvije godine.

Tu moram spomenuti i našu Vladu i pokojnog Predsjednika Tuđmana da se neposredno nakon toga u Osijeku otvorio i Ured privremene uprave za uspostavu hrvatske vlasti na područjima istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema koje smo kasnije vrlo često zvali i Hrvatsko Podunavlje, gdje je imenovan gospodin Ivica Vrkić.

Jedna od bitnih stvari u provedbi je, naravno, i sigurnost, što i danas, ako želiš negdje otići i živjeti, prije svega se gleda sigurnost. Ovdje je bitno spomenuti nekoliko stvari koje su bile vrlo bitne u tom segmentu a to je demilitarizacija ovoga prostora – mislim na cijelo Podunavlje. Tu je po procjenama bilo između 15 i 20.000 neprijateljskih vojnika, od 11. Korpusa JNA, od lokalne milicije, od kojekakvih paravojnih postrojbi i tu je general Klein uspio da je do 25. 6. 1996. godine proces demilitarizacije u velikoj mjeri proveden. Tu je velika količina oruđa, oružja sklonjeno, odveženo, oduzeto tako da su 1. 7. 1996. godine počele s aktivnostima prijelazne policijske snage takozvani TPF. To su bile policijske snage tako koncipirane da se po prilici poštivao postotak stanovništva iz 1991. godine. Znači bili su integrirani policajci koji su ovdje bili zatečeni i naši hrvatski policajci.

Druga bitna stvar također u sigurnosnom smislu je bilo pokretane procesa razminiranja a vi znate kako su ova mjesta izgledala. Kad sam prvi puta došao ovdje u Bogdanovce, nisam mogao prepoznati kuću od mog šogora Željka Marića a da ne govorim vi, koji ste kasnije dolazili, koji ste ovdje živjeli, odrasli, i druga mjesta u tzv. Srijemskom trokutu koji je bio prvi u postupku obnove i povratka, mogli ste vidjeti kako je zatečeno stanje, i naravno da je tu bilo u sigurnosnom smislu velikih izazova. Stoga je taj segment razminiranja koji je počeo djelovati preko MUNGOS-a i kasnije drugih službi, bio značajan da u tom segmentu bude što sigurnije.

Treba spomenuti i reintegraciju, odnosno dolazak drugih društvenih odnosno gospodarskih segmenata i službi kao što je školstvo, zdravstvo, prometna, komunalna i druga infrastruktura jer bez toga je bilo teško uspostaviti život na

ovim prostorima.

U sigurnosnom smislu je jako bitan bio, jer je jako mali broj ljudi s druge strane linije razdvajanja znao, otkup oružja. Mi smo na nekoliko lokacija, koje su bile izdvojene izvan lokacija naseljenih mjesta, kako na ovom području Vukovarsko-srijemske tako i na području Osječko-baranjske županije, otkupljivali oružje od građana srpske nacionalnosti, odnosno osoba koje su tu bile. Nismo uzimali nikakve podatke jer je njima bio bitan novac, novac, jer se plaćalo po komadu automatske puške, metka, zolja, ose, znači protiv oklop i u cilju smanjenja sigurnosnih incidenata, kao što je i pokojni Predsjednik spomenuo incidente koji su se događali.

Vrlo je bitan datum 2. 6. 1996. dolazak Predsjednika Tuđmana i državnog vrha u Baranju jer 13. 4. 1996. su bili lokalni izbori u cijeloj Hrvatskoj ali za nas je bilo bitno Hrvatsko Podunavlje. Da bi svi ti građani, koji su bili na do tada okupiranim područjima a procjena je da je u Podunavlju tada bilo oko 150.000 ljudi, što domicilnih što onih koji su došli iz drugih dijelova Hrvatske, u vrlo kratkom vremenu dobili dokumente – hrvatske dokumente, od Domovnica, osobnih iskaznica, onima koji su htjeli putovnica, vozačkih dozvola, preregistracija vozila, trebalo je organizirati Urede. Mi smo na našem području imali 11 takvih ureda a u Osječko-baranjskoj, mislim da je bilo 12. O svom trošku država je sve organizirala, fotografiralo se građane, dokumenti su se pravili i u vrlo kratkom vremenu izdavali da bi 13. 4. svaki taj građanin mogao doći na biračko mjesto i glasati da bi se uspostavila hrvatska lokalna vlast i evo, ima nas ovdje koji smo bili prisutni kod primopredaje vlasti kako županijskih tako i općinskih.

No, nakon svega, danas smo svjedoci da je na žalost situacija posebno s brojem stanovništva takva kakva je i nadajmo se da će to s odljevom stanovništva stati jer inače će sav ovaj trud koji smo kroz te godine u tom vremenu činili – neće biti bezuspješan ali će biti umanjen ako ne bude bilo života na ovim prostorima.

STIPO RIMAC,
načelnik Policijske uprave
Vukovarsko-srijemske
u vrijeme Mirne reintegracije

Vesna Škare Ožbolt:

Hrvatska je jednu trećinu svojeg okupiranog područja vraćala na dva načina: ratnim operacijama i mirovnim misijama. „Oluja” i „Bljesak” bile su sjajne vojne operacije koje su donijele povratak hrvatskog suvereniteta na južnom dijelu Hrvatske i na područje zapadne Slavonije. Područje istočne Hrvatske vraćalo se mirnim putem. Odluku da se na okupirano područje istočne Hrvatske uđe mirnim putem donio je predsjednik Republike Franjo Tuđman. On je bio i najveći zagovornik i podupiratelj cijelog procesa koji nije bio nimalo lagan za provedbu.

Mirna reintegracija bila je proglašena najuspješnijom misijom mira koju je svijet ikada vidio. Reintegracija je jedini proces koji je glavnog tajnika UN-a potaknuo da podnese izvještaj Vijeću sigurnosti s pohvalama kakve Hrvatska od međunarodne zajednice i UN-a i nije naviknula primati.

Danas se u Hrvatskoj obilježavaju isključivo ratni uspjesi, obljetnice „Bljeska” i „Oluje”, a o mirnoj reintegraciji se šuti. Zašto? Sve ove godine, prema načinu zaborava, čini se da je mirna reintegracija istočne Slavonije najprezreniji politički uspjeh, unatoč svojemu istinskom mirotvorstvu.

Umjesto da Hrvatska tu uspješnu akciju predstavi kao svoj pravi vanjskopolitički brend, ona taj svoj model uopće ne koristi.

Zašto obilježavamo samo „Bljesak” i „Oluju”, operacije u kojima je oslobođenje plaćeno cijenom stotina mrtvih, a zaboravljamo mirovni proces koji je istočni dio Hrvatske poštedio drugoga vala krvavog nasilja, sačuvao brojne živote s obje strane, spasio gradove od sigurnog razaranja, a etničku mikrokulturu spasio od sigurnog nestanka.

Mirna reintegracija bez „Bljeska” i „Oluje” ne bi bila moguća, ali to ne umanjuje veličinu mirnoga povratka države i njezinih građana na istok Hrvatske. Ratne operacije imale su jednak učinak kao i mirna reintegracija — oslobođenje okupiranog teritorija — ali mirna reintegracija bila je neusporedivo učinkovitija, moralnija i humanija. Ona je najeuropskiji politički proces u Hrvatskoj od njezina osamostaljenja. Ona je pokazala da vojno rješenje nije jedino rješenje, a kompromis nije tek tunel na čijem se kraju uvijek nadamo svjetlu kakvog vojnog odgovora.

Hrvatska je rat pobijedila mirom. Reintegracija je Hrvatima omogućila dostojanstven povratak uzdignute glave na cijelo područje s kojega su protjerani. Srbima, koji su spremni prihvatiti Hrvatsku kao vlastitu državu, omogućen je ostanak i sva prava nacionalne manjine, napose političkog organiziranja i zastupanja političkih stajališta, sa svim pravima hrvatskih građana.

Mirna reintegracija Hrvatskoga Podunavlja jedna je od rijetko uspješnih mirovnih misija UN-a u svijetu. Njezina iskustva proučavaju se u Ujedinjenim narodima i primjenjuju na krizna žarišta u svijetu.

Dražen Živić, Sandra Cvikić:

MIRNA REINTEGRACIJA HRVATSKOG PODUNAVLJA:

ZNANSTVENI, EMPIRIJSKI I ISKUSTVENI UVIDI, str. 78,79

Međunarodna i ustavno - pravna zaštita državnih granica Republike Hrvatske s osvrtom na aktualno stanje s Republikom Srbijom

„Nekoliko je važnih pitanja: imaju li države prava, koja i zašto ih imaju, jesu li granice države Hrvatske određene i kakva je njihova pravna zaštita, upoznati se s aktualnim stanjem, s aktualnim granicama prema Republici Srbiji i ono što je svakako važno za vas koji ovdje sjednite a i one kojih ovdje nema, što su vanjske granice upravnih područja županija i gradova uz državnu granicu ekvivalent državnim granicama i graničnim crtama.

Akademik Josip Miličević: 2011. godine sam održao ovdje predavanje o Mirnoj reintegraciji, budući sam bio zapovjednik policijskih snaga za Hrvatsko Podunavlje i prvi zamjenik načelnika policijskih snaga kad smo počeli tu mirovnu operaciju zajedno sa generalom Klajnom.

Što je država? Država je svojevrsna politička tvorevina koja se sastoji od teritorija, stanovništva, vlasti ovakve ili onakve, demokratske, autokratske itd. A ono što je jako bitno osobito za nas ovdje okupljene, da mora biti sposobna potpisivati i izvršavati međunarodne ugovore. To se kod nas smatraju i ugovori između država.

Prava država su sljedeća:

- Pravo na opstanak i samoodržanje;
- Pravo na nezavisnost, suverenitet – dakle isključuje se svaka vlast druge države na teritoriju matične države;
- Pravo na jednakost – nema država koje su važnije po međunarodnom pravu, sve su jednake u međunarodnoj zajednici (a koliko su jednake vidimo kad se

malo nakašlje Rus ili Amerikanac);

- Pravo na štovanje, znači, uvažavanje. Ovo je jedno jako pravo s obzirom na ovu kulturnu, ja bih rekao nekulturnu komunikaciju koja vlada u javnom prostoru, ne samo kod nas nego čak i u okvirima svijeta. U onoj mjeri u kojoj vi želite da se poštuva vaš narod, dakle vaša država, u toj mjeri vi poštujte druge i imat ćete manje problema;
- Pravo na međunarodni promet.

Ljudska prava i prava država se ne poklanjaju, borite se za njih i pomozite drugima da ih ostvare.

Gdje države ostvaruju svoja prava?

Postoji cijeli niz prava koji se zove: međunarodno pravo, ljudska prava, međunarodni pravni poredak, Ujedinjeni narodi, Europska unija i odnosi između država.

Kako države ostvaruju svoja prava?

Diplomacija, implementacija potpisanih ugovora i obveza, a glavni alep je suradnja ali ako nema suradnje onda postoje međunarodni sudovi pa i na kraju oružana sila, za koju ne bi nitko volio da se mora posegnuti. Država s jedne strane ima sustav državne uprave koji se sastoji od institucija u kojima se obavlja jako puno posla i tu je državna administracija koja sve to treba rješavati.

Država je stranka u međunarodnim odnosima. /(zahtjev, zamolba, pri- tužba – ima ih sve skupa 12).

Kako nastaju državne granice?

Na dva načina:

- mirnim putem, što je jako rijetko u ljudskoj povijesti,
- dogovor na temelju kojega se na-

pravi međunarodni ugovor

- međunarodna presuda gdje nema upotrebe sile,
- ratom – iza svakog rata dolazi neka mirovna konferencija, mirovni se ugovor potpisuje a može biti i međunarodna presuda.

Što je granica, crta ili ploha?

Državna granica predstavlja zamišljenu plohu ili zavjesu koja se spušta prema zemlji te između država odvaja teritorij, narode, pravni sistem, gospodarske, kulturološke sustave itd.

Dokle, ide u visinu? Ide do visine na kojoj mogu letjeti avioni za komercijalni let. To vam je negdje oko 10.000 metara a u dubinu dokle sežu tehničke

mogućnosti države da koristi podzemlje. Nekoj državi njena ploha završava gore na površini ako je u pitanju neko pleme a oni koji su ušli najviše u dubinu zemlje su Rusi. (negdje oko 12.600 km).

Jesu li granice RH određene?

Da. Jesu. Državne granice Republike Hrvatske nastale su mirnim putem prema Republici Mađarskoj i prema Italiji jer smo ih naslijedili od bivše države, zatim, ratom prema Bosni i Hercegovini, Republici Sloveniji, Crnoj Gori, Srbiji itd. Nastale su pravnim kontinuitetom na temelju Saveznog i Republičkog Ustava, onda smo imali Referendum u 5. mjesecu (1990.) pa

onda Deklaraciju o proglašenju samostalne i suverene države kojom je rečeno da republičke granice postaju državne. (članak 5. Ustava). Bila je državna politička kriza pa onda mirovna konferencija pa arbitražna Badinterova komisija, nonešena je Deklaracija o Jugoslaviji. Deklaracija o Jugoslaviji ima značaj

međunarodnog ugovora i ono što mnogi ne znaju, ima snagu međunarodne presude.

Značaj te Deklaracije je u tome da je omogućila okončanje ratova, sklapanje mirovnih sporazuma i u skladu s Deklaraciju moraju bit:

- Međudržavni sporazum između susjednih država
- Međunarodne presude svih vrsta sudišta
- Tim aktima ne smiju se mijenjati međunarodno priznate granice između priznatih država ali na žalost u javnom prostoru nema ljudi koji bi o tome javno govorili i nešto poduzimali po tome.

Državna je granica Republike, dakle, međunarodno priznata, nepromjenjiva, nepovrediva, zaštićena međunarodnim pravom od 22. svibnja 1992.godine od dana prijema u Ujedinjene narode. Ovo se odnosi i na Sloveniju i sve ostale države i sudišta bilo koje vrste.

Što je granična crta?

Ona predstavlja niz točaka po zemljinoj površini određenih koordinatnim sustavom, kojima se proteže državnom granicom i ide u podzemlje. Tamo gdje se državna granica ocrtava na zemljinoj površini tamo nastaje granična crta i to mirnim putem u pravilu. Kod državnih granica uvijek je rat a ovdje u pravilu mirnim putem. Međunarodni ugo-

vor može biti između jedne i više država ili međudržavni sporazum. U ovom slučaju je međudržavni sporazum provedbeni akt međunarodnog ugovora. Potpisnici su predsjednici država a mogu biti i predsjednici Vlada i ministri vanjskih poslova.

Obilježavanje granične crte. (Demarkacija). Ovdje ćete vidjeti koliko je velika razlika pojmova između državne granice i granične crte.

Pravni okvir je uvijek međudržavni sporazum temeljem čega se formira međudržav-

na komisija. Oni imaju svoje poslovnike, zapisnike vode, utvrđuju protezanje granične crte po površini zemlje kroz koju državna granica ulazi u podzemlje i postavljaju granične oznake (granične kamenove, stupove itd.). To je težak, dugotrajan i naporan fizički rad gdje su geodeti obje države najvažniji. To se desecima godina zna obilježavati nakon potpisivanja sporazuma.

Jesu li granične crte sa susjednim državama određene?

Granična crta Republike Hrvatske nije određena osim s Mađarskom i Italijom iako su sklopljeni međudržavni sporazumi i tu je naš najveći problem koji se vuče skoro četvrt vijeka. Temeljem Deklaracije o Jugoslaviji sklopljeni su niže međudržavni sporazumi. Republika Slovenija za sada to ne čita, (od 1994. Pa nadalje), Republika Srbija (normalizacija odnosa od 1996. Do danas), Republika Bosna i Hercegovina (1999.), Republika Crna Gora je čak nešto i preuzela još od SR Jugoslavije – neki Protokol vezano za Dalmaciju.

Granični incident je ako druga država sa svojim službama prijeđe u naš teritorij.

ZAKLJUČAK:

Državne granice Republike Hrvatske su određene, nepromjenjive, nepovrjedive zaštićene međunarodnim pravom i poretkom. Zacementirane su Deklaracijom o Jugoslaviji jer je ona mirovni sporazum snage međunarodne presude. Prema međunarodnom pravu ne smiju biti predmetom arbitražnog spora. Predmet arbitražnog spora mogu biti samo granične crte koje nisu određene ali ne toliko krivnjom

Hrvatske.

Hrvatska ima pravo i obvezu inzistirati na provedbi Deklaracije i sklopljenih ugovora o graničnoj crti sa susjednim državama. Odluke međunarodnog sudišta koje nisu u skladu s Deklaracijom su ništavne i opasne za mir.

Lisabonski ugovor, temeljni akt EU, (članak 77. st.4) kaže: glede graničnih crta, zemljopisna razgraničenja su u nadležnosti država članica i ona moraju biti u skladu s međunarodnim pravom. Dakle, uređenje graničnih crta je isključivo posao susjednih država a ne bilo koje međunarodne institucije, uključujući i institucije Europske unije a svjedoci ste bili da su Slovenci probali tamo lobirati po svim mogućim institucijama da ih dobiju na svoju stranu, međutim, nisu uspjeli.

„O apsolutu se ne raspravlja bilo gdje i od bilo koga i nitko nam ne može uzeti što je naše“ – rekao je uvaženi akademik Vladimir Ibler.

Odnosi sa Republikom Srbijom.

Sporazum o normalizaciji odnosa, potpisan je 1996. godine.

Međudržavna diplomatska komisija za utvrđivanje i identifikaciju granične crte utemeljena je 11.11.2001. godine.

Imamo treći dokument – Protokol o načelima za identifikaciju i određivanje državne granične crte sklopljen je 10.12.2002. godine

koji razrađuje provedbu prethodnih dokumenata. (U daljnjem izlaganju izlagač čita članke Protokola i objašnjava poznato stanje na terenu oko okupiranih područja nedostupnih Hrvatskom pravnom sustavu)

Je li se Republika Hrvatska odnosno, njena administracija, u dovoljnoj mjeri služila pravima koje ima kao međunarodni pravni subjekt?

Koliko je upućeno pismena međunarodnim organizacijama i Ujedinjenim narodima o neprovođenju Deklaracije o Jugoslaviji? Je li itko od vas pročitao da je Ministarstvo vanjskih poslova uputilo Ujedinjenim narodima pismeno da ovi neće provoditi to kako treba, uključujući i Slovence?

Zašto nisu pokrenuti sporovi pred međunarodnim sudovima zbog zaštite interesa Republike Hrvatske? Ovdje nam se događa produžena šteta. Kud smo spaljeni i razoreni u ratu, ovdje ne ostvarujemo nikakvu dobit. A to su strahovito velike dobiti. Samo Šarengradska Ada ima negdje oko 1.500 hektara.

Evo jedan konkretan projekat za jednu i drugu Županiju:

Treba revitalizirati gospodarski ribolov na vodotoku Dunava i postupno uspostavljati efektivnu vlast putem upravo tih ljudi – budućih ribara jer oni mogu otići do krajnje granice a imaju i tehnologiju izmuljivanja. S obzirom da nemamo tih ribara mi smo došli u probleme sa poplavama. Ja sam došao do izračuna da se na koritu Dunava u ovih 30 godina nagomilalo oko 4 metra taloga. Gospodarski ribolov je jedini zakoniti izlov i opskrba tržišta riječnom ribom i Županije su decentralizacijom dobile određene zadaće da moraju raditi po ovom pitanju.

U Vukovaru uspostaviti Agenciju za ribolov s profesionalnom ribočuvarskom službom za cijeli vodotok Dunava. Vukovar ima vrlo veliku tradiciju na području ribolova i tu bi se mogli zaposliti u ribočuvarskoj službi i branitelji a i oni koji su sada u toj ribočuvarskoj službi mogli bi zajedno ići u osvajanja tih područja koja neosporno nama pripadaju.

Neznanje je korijen i pokretač svakoga zla. Zato se moramo svi skupa i kao građani i kao službenici, umirovljenici itd. naoružati u mjeri koliko je to potrebno da možemo slobodno živjeti.

Josip Miličević
pravnik, kriminalist, politolog,
Hrvatski akademik,
visoki policijski časnik i profesor u miru

KRATKA KRONOLOGIJA UNTAES-a 15. SIJEČNJA 1996. - 15. SIJEČNJA 1998.

Temeljni sporazum sklopljen između Vlade Republike Hrvatske i lokalnih hrvatskih Srba u istočnoj Slavoniji potpisan je 12. studenoga 1995. u Erdutu.

Rezolucijom Vijeća sigurnosti broj 1037 (1996) od 15. siječnja 1996. ponovno je potvrđeno da su istočna Slavonija, Baranja i zapadni Srijem sastavni dijelovi Republike Hrvatske, a istaknuta je i važnost punoga poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda u tim područjima.

Vijeće postavlja misiju UNTAES-a na početno 12-mjesečno razdoblje i traži od glavnoga tajnika da imenuje prijelaznoga upravitelja s općim ovlastima nad civilnom i vojnom sastavnicom misije. Vijeće također odlučuje da demilitarizacija regije treba biti dovršena u roku 30 dana od dana kada vojna sastavnica UNTAES-a, koja se sastoji od 5.000 vojnika, bude raspoređena i postane operativna.

17. siječnja 1996. Vijeće sigurnosti odobrava imenovanje generala Jacquesa Paula Kleina (SAD) za prijelaznoga upravitelja.

31. siječnja 1996. Rezolucijom 1043 (1996) Vijeće sigurnosti odobrava razmještanje 100 vojnih promatrača. 1. ožujka 1996. glavni tajnik imenuje general bojnika Jozefa Schoupsa (Belgija) zapovjednikom snaga UNTAES-a.

U svibnju 1996. UNTAES pokreće važne inicijative gospodarskoga razvoja regije. Među njima su:

- obnavljanje prometa autocestom Zagreb - Beograd (7. svibnja),
- rekonekcija Jadranskoga naftovoda između Hrvatske i Savezne Republike Jugoslavije (7. svibnja),
- preuzimanje kontrole nad naftnim poljima u Đeletovcima od paravojskih postrojbi "Škorpion" i rekonekcija na naftovod (14. svibnja),
- rekonekcija telefonske linije između Osijeka i Beloga Manastira (21. svibnja),
- potpora sprječavanju nezakonitoga oduzimanja imovine iz regije, uključujući i zabranu odvoza ilegalno izrezanoga drva vlakom. 20. svibnja 1996.

UNTAES je potpuno razmješten. 31. svibnja 1996. u snagama je UNTA-

ES-a 5.349 uniformiranih osoba, od toga 4.849 vojnika, 99 vojnih promatrača i 401 pripadnik civilne policije.

21. svibnja 1996. prijelazni upravitelj objavljuje da je demilitarizacija regije započela u 12,00 sati po lokalnome vremenu. 20. lipnja 1996. proces demilitarizacije uspješno je završen. Svo teško naoružanje koje je pripadalo lokalnim Srbima uklonjeno je iz regije ili predano UNTAES-u na skladištenje.

27. lipnja 1996. zapovjednik snaga UNTAES-a Schoups, general Lončar, zapovjednik krajinske srpske vojske, i general Dečak, zapovjednik Hrvatske vojske, potvrđuju završetak procesa demilitarizacije.

Između ožujka i lipnja 1996. UNTAES je pratio uklanjanje 93 tenka, 11 oklopnih transportera, 35 protutenkovskih sustava, 107 komada artiljerije, 123 minobacača i 42 protuavionske strojnice.

26. kolovoza general Schoups izjavio je kako je “jedina postojeća vojna organizacija u regiji vojna sastavnica UNTAES-a. Nema više vojne prijetnje.” On je također uočio kako je pristup pojedinim područjima u istočnoj Slavoniji olakšan zahvaljujući uspješnome razminiranju.

U kolovozu 1996. UNTAES otvara tržnicu na otvorenome na cesti između Osijeka i Klise za susrete razdvojenih obitelji i trgovinu.

1. rujna 1996. započinje ekshumacija masovne grobnice na Ovčari u čvrstoj suradnji s Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju (ICTY) i pod stražom UNTAES-a.

20. rujna 1996. Vijeće sigurnosti pozdravlja odluku Vlade Republike Hrvatske o donošenju Zakona o oprostima i ističe da se zakon mora početi primjenjivati bez odgađanja, na pravičan način, uz puno poštivanje prava pojedinca.

2. listopada 1996. počinje program “Vrati oružje”. Program financira Vlada Republike Hrvatske, a ostvaruje ga vojna sastavnica UNTAES-a.

15. studenoga 1996. Rezolucijom 1079 (1996) Vijeće sigurnosti produžuje mandat UNTAES-a za šest mjeseci, do 15. srpnja 1997.

23. siječnja 1997. glavni tajnik imenovao je general bojnika Williama Han-

seta (Belgija) zapovjednikom snaga UNTAES-a, koji je na toj funkciji zamijenio general bojnika Schoupsa.

24. veljače 1997. glavni tajnik izvješćuje Vijeće sigurnosti da je programom "Vrati oružje" od njegova početka 2. listopada 1996. prikupljeno više od 15.000 oružja i 435.000 komada streljiva,.

14. ožujka 1997. UNTAES je domaćin Donatorske konferencije u Zagrebu na kojoj je sudjelovalo oko 200 predstavnika vlada, nevladinih organizacija, međunarodnih organizacija, hrvatska Vlada i lokalne vlasti.

19. ožujka 1997. Vijeće sigurnosti izražava zabrinutost zbog presporoga napretka glede povratka hrvatskih Srba, raseljenih osoba i izbjeglica. Vijeće poziva hrvatsku Vladu da poboljša uvjete za osobnu i gospodarsku sigurnost, ukloni birokratske zapreke za brže izdavanje dokumentacije svim srpskim obiteljima i omogući žurno rješavanje imovinskih pitanja. Vijeće također traži da se omogući primjena Zakona o općemu oprost i stane na kraj samovoljnim uhićenjima, posebice Srba u Hrvatskoj.

13. - 14. travnja 1997. UNTAES organizira izbore u regiji, što znači da prvi put od početka sukoba lokalno stanovništvo ima pravo biti legitimno zastupljeno u hrvatskome ustavnome i pravnome sustavu. Više od 150 promatrača UNTAES-a razmješteno je na svim biračkim mjestima. Odaziv birača veći je od očekivanoga: više od 72.000 glasača sudjelovalo je u izborima. Nije bilo incidenata ili dokaza o primjetnim prijevarama. Novoosnovana Samostalna demokratska srpska stranka (SDSS) osvojila je apsolutnu većinu u 11 od 28 općina. Prijelazni upravitelj potvrdio je rezultate izbora 22. travnja, koji su bili prihvaćeni od svih glavnih stranaka.

27. lipnja 1997. agenti ICTY-a uz pomoć UNTAESa uhitili su i prevezli u Haag Slavka Dokmanovića, kojega je ICTY 26. ožujka 1996. optužio za ratni zločin.

11. srpnja 1997. Rezolucijom Vijeća sigurnosti 1120 (1997.) produžen je mandat UNTAES-a do 15. siječnja 1998. i odobren plan za postupni prijenos izvršne vlasti na civilnu upravu u regiji. Vijeće podržava plan restrukturiranja UNTAES-a i povlačenje vojne sastavnice UNTAES-a do 15. listopada 1997.

1. kolovoza 1997. glavni tajnik imenuje Williama Walkera (SAD) za zamje-

nika prijelaznog upravitelja Jacquesa Paula Kleina.

31. kolovoza 1997. UNTAES završava prvu fazu povlačenja, pa u regiji ostaje 2.385 vojnika, 412 pripadnika civilne policije i 101 vojni promatrač.

2. listopada 1997. glavni tajnik izvješćuje Vijeće sigurnosti da je u području UNTAES-a izdano 146.000 dokumenata o državljanstvu, 130.000 hrvatskih osobnih iskaznica i 126.000 putovnica.

Između travnja i listopada 1997. više od 5.200 Srba vratilo se u svoje domove u Hrvatsku. Od tog se broja 965 vratilo koristeći se tjednim konvojem koji su organizirali UNTAES, UNHCR i hrvatski Ured za prognanike i izbjeglice (ODPR). Glavni je tajnik također izvijestio da su vojni inženjeri UNTAES-a i Centar za protuminsko djelovanje razminirali više od 150 kilometara željezničke pruge, 75 km visokonaponskih vodova i 10 sela.

15. studenoga 1997. UNTAES završava drugu fazu povlačenja, pa u regiji ostaje manje od 800 vojnih osoba.

4. prosinca 1997. glavni je tajnik izvijestio Vijeće da postoji sljedeći konsenzus između Vlade Republike Hrvatske, lokalnih Srba i Savezne Republike Jugoslavije:

(1) UNTAES je uspješno ostvario osnovne ciljeve i zadaće u okviru svoje moći, ali

(2) Hrvatska nije ispunila sve svoje obveze. Prema mišljenju glavnoga tajnika Vlada Republike Hrvatske u listopadu i studenome 1997. u skladu sa svojim odlukama mora dodatno educirati svoje građane.

Velike su prekretnice: - završetak demilitarizacije 20. lipnja 1996. - osnivanje Prijelazne policije (TPF) 1. srpnja 1996.; - održavanje lokalnih i regionalnih izbora 13. i 14. travnja 1997. te - povratak oko 6.000 Hrvata i 9.000 Srba svojim domovima u drugoj polovici 1997.

Nadalje, u području UNTAES-a nema velikoga odlaska ni dolaska novih izbjeglica; reintegracija bila je mirna. Zahvaljujući čvrstoj suradnji s Međunarodnim sudom za bivšu Jugoslaviju, ekshumirana je grobnica na Ovčari i uhićeni su ratni zločinci.

Analizirajući dvogodišnji mandat UNTAES-a, glavni tajnik ističe da je proces reintegracije uspješno okončan i može se smatrati pozitivnim presedanom za mir u cijeloj bivšoj Jugoslaviji. Kako bi Republika Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija normalizirale svoje odnose, moraju sklapati bilateralne sporazume i ponovno uspostaviti normalne komercijalne i prometne veze. Zasluga je UNTAES-a i u tome što situacija u Hrvatskoj nije negativno utjecala na prilike u Bosni i Hercegovini.

Vijeće sigurnosti Rezolucijom 1145 (1997) od 19. prosinca 1997. izrazilo je odlučnost da mandat UNTAES-a završi 15. siječnja 1998. Vijeće je također izrazilo svoju duboku zahvalnost prijelaznome upravitelju za njegove napore u promicanju mira, stabilnosti i demokracije u regiji te civilnome i vojnome osoblju UNTAES-a za njihovo zalaganje i postignuća u procesu mirne reintegracije tog područja u sastav Republike Hrvatske.

Istodobno je Vijeće istaknulo trajnu obvezu Vlade Republike Hrvatske, koju je preuzela u skladu s Temeljnim sporazumom, da poštuje najviše standarde ljudskih prava i temeljnih sloboda te potvrdilo pravo svih izbjeglica i raseljenih osoba podrijetlom iz Hrvatske na povratak u njihove domove.

Vijeće je potom osnovalo Skupinu za potporu od 180 civilnih policijskih promatrača na 9-mjesečno razdoblje, počevši od 16. siječnja 1998., koja je pratila rad hrvatske policije u Podunavlju, posebice u svezi s povratkom raseljenih osoba.

15. siječnja 1998. UNTAES zaključuje svoj mandat pošto je ispunio svoj glavni cilj - mirnu reintegraciju istočne Slavonije, Baranje i zapadnoga Srijema u ustavnopravni poredak Republike Hrvatske nakon propisanoga roka od dvije godine.

Izvor: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/untaes.htm>

EPILOG

ŽIVOT POSLIJE MIRNE REINTEGRACIJE

Završetkom procesa povratka okupiranih područja istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema, nama poznatim pod nazivom „mirna reintegracija“, kojim je 1998. godine vraćen cjelokupni teritorij Republike Hrvatske u njezin ustavno – pravni poredak započeo je novi proces – proces povratka prognanika u svoje domove.

Najviše prognanika se vratilo u vremenu od 1998. do 2001. godine budući da je do tada bila završena obnova većine kuća i stanova koji su bili oštećeni, što zbog ratnih zbivanja, što zbog uništavanja i pljačke u vrijeme okupacije.

Povratkom prognanika na ratom okupirana područja započinje i pojačani rad jedinica lokalne samouprave – gradova i općina na tim područjima. Većina njih je do tada bila u tzv. hladnom pogonu i s vrlo malo sredstava za rad. Zatečeno stanje na tim prostorima, koje ih je dočekalo, nije bilo dobro. Zapuštene javne površine, groblja, lokalna infrastruktura oštećena ili je uopće nije bilo. Vrlo teška situacija s obzirom da dio jedinica lokalne samouprave, koji nije imao ratnih zbivanja na svom području, izgradio je ili izgrađuje komunalnu infrastrukturu, poslovne zone, vrtiće, škole i sve one objekte koji povećavaju standard života na tim prostorima.

Općine i gradovi čija su područja bila okupirana, i sada vraćena u pravni poredak, tek 10 godina poslije drugih kreću izrađivati projekte čijim provođenjem će povećati standard života na tim prostorima. Vrlo veliki problem su mali proračuni tih općina i gradova zbog kojih su ograničeni na izradu jednog ili dva projekta, pa tek njihovim završetkom krenuti u nove planove za razvoj infrastrukture i svega što je potrebno mještanima na tom području.

Tijekom niza godina na tim područjima uz vlastita sredstva, pomoći iz proračuna Republike Hrvatske i proračuna županija provodio se niz projekata kojima je izgrađen veliki dio komunalne infrastrukture poput vodovodnih mreža, kanalizacijskih mreža, javne rasvjete, pločnika, lokalnih cesta; obnovljeni su ili izgrađeni društveni domovi, škole, vrtići i slično.

Gospodarski subjekti od koji je najveće u to vrijeme bilo Belje d.d. krenuli su s

radom, polako obnavljajući svoje objekte i zapošljavajući lokalno stanovništvo u skladu sa svojim potrebama.

S obzirom na oštećenu gospodarsku infrastrukturu koja nije bila predmetom obnove i nepostojanjem poslovnih zona na ovim područjima, iako su općine i gradovi krenuli s njihovim projektiranjem i izgradnjom za koju je potrebno vrijeme i predstavlja veliki izdatak za proračun na ovim područjima, je bila velika stopa nezaposlenosti.

Iako su se radna mjesta polako otvarala s razvojem poduzetništva, ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine a samim time i otvaranjem novih mogućnosti zapošljavanja na prostoru Europske unije, veliki broj mladih osoba je s ovih prostora pronašao radno mjesto izvan Hrvatske i svoga mjesta povratka.

Popis stanovništva iz 2021. godine nam je pokazao koliko je to veliki broj lokalnog stanovništva.

Nažalost to je nešto što je prisutno u svim zemljama koje su ušle u Europsku uniju u zadnjim proširenjima i vrlo je teško bilo to umanjiti s obzirom na razvijenost tih država koje nisu imale ratnih zbivanja zadnjih 60 godina za razliku od naše države koja se još nije oporavila od Domovinskog rata.

S druge strane ulazak Republike Hrvatske u članstvo Europske unije omogućio je državi, županijama, gradovima i općinama mogućnost korištenja europskih sredstava za razvoj tih prostora. Također poljoprivrednici, poduzetnici, pravne osobe imaju mogućnost korištenja tih sredstava za razvoj svojih djelatnosti. Upravo se na ovim područjima vidi da su svi oni iskoristili ove mogućnosti i nema općine i grada gdje se ne provodi projekt financiran iz sredstava Europske unije.

Županije, općine i gradovi pored podizanja razine komunalnog standarda, izgradnje objekata od društvenog i kulturnog značaja pomažu i svim stanovnicima na tim područjima, od onih najmlađih do najstarijih putem raznih mjera: pomoći za novorođenče, sufinanciranje smještaja djece u vrtićima, kupnju radnih bilježnica i pribora za osnovnoškolce, sufinanciranje nabavke udžbenika za srednjoškolce, financiranje školskog obroka za svu djecu u osnovnim školama uz potporu županije, stipendiranje studenata, srednjoškolaca, poticajne mjere za kupnju prve nekretnine, pomoći poljoprivrednicima, poduzetnicima, mjere za razvoj turizma, pomoći socijalno ugroženima, pomoći

umirovljenicima i niz drugih. Dovoljno je obratiti se svojim općinama gdje se mogu dobiti potrebne informacije i upute za ostvarivanje svojih prava.

Zajedničkim radom države i nadležnih ministarstava, županija, gradova i općina ipak se povećava životni standard stanovništva na tim prostorima čime će se smanjiti odlazak u druge krajeve Republike Hrvatske i druge države, poticati i dolazak na ove prostore, a za očekivati je i povratak onih koji su otišli izvan Hrvatske.

Zajednica povratnika Osječko-baranjske županije zajedno s Osječko-baranjskom županijom, gradovima i općinama na području Osječko-baranjske županije sudjeluje u nizu projekata, radionica i drugih aktivnosti kojima pomažemo lokalnom stanovništvu u zadovoljavanju njihovih potreba, rješavanju njihovih problema i svemu ostalome što utječe na poboljšanje ukupne slike života na ranije okupiranim područjima.

Uredništvo